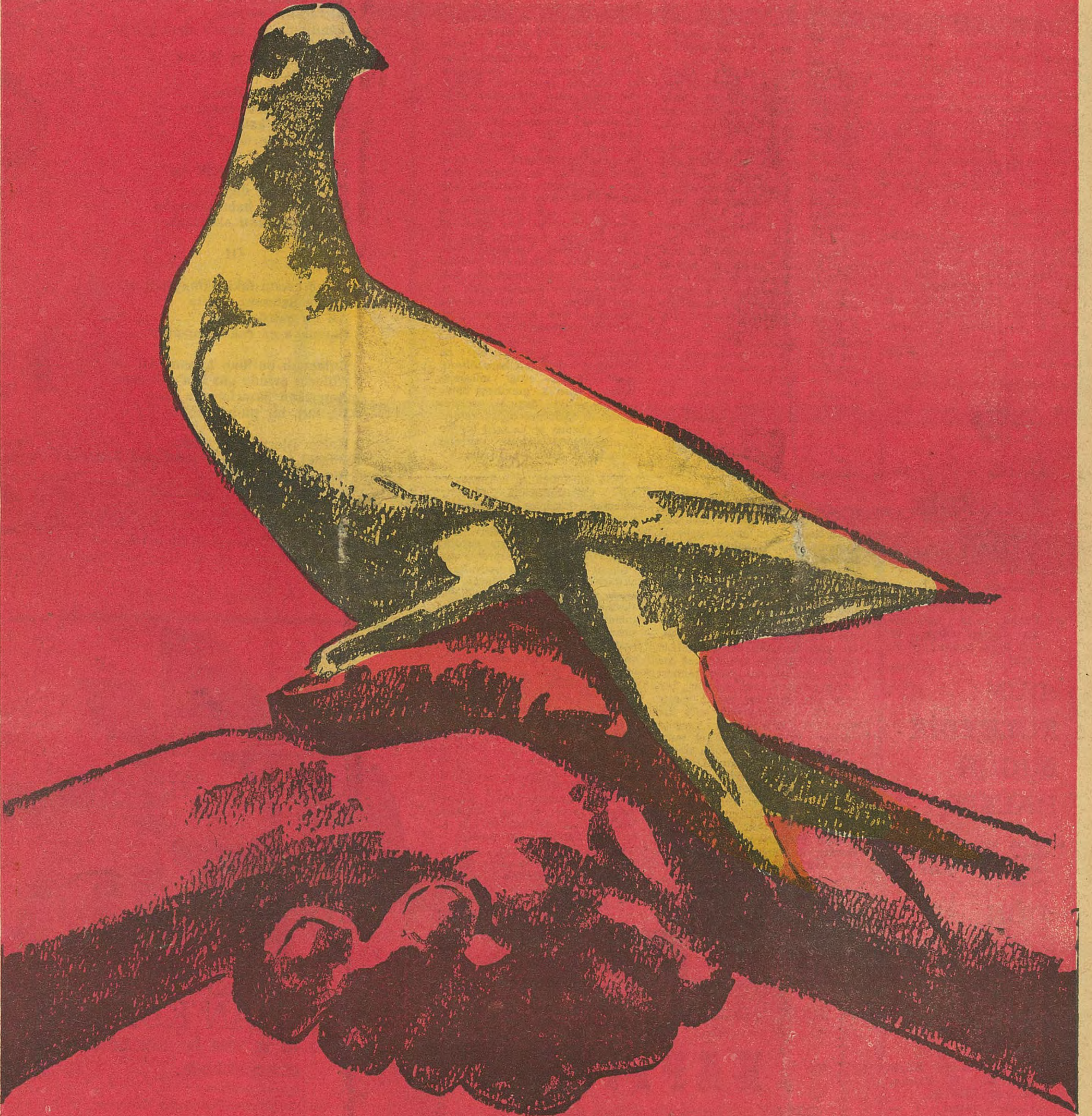
YÖN

HAFTALIK GAZETE

Yıl: 5 - Sayı: 174 29 TEMMUZ 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

«Sen gomonissin!»

Bir olay anlatayım:

Lisenin ilk sınıfındaydım. Bir gün bir kaynaşma oldu koridorda okul adresine gönderilmiş mektupların konduğu rafın önünde.. Koşuştuk. Manzara şu:

Şimdi aynı okulda müdür olan o zamanki müdür muavinlerinden birisi etrafta kim varsa tümüne sövüyordu:

— «Köppek soylular!. Lânet sizlere!. Emeklerimiz harram olsun... Tardedirecem.. Gözünüzün yaşına bakmadan si-tir eddirecem okuldan!. KOMMONNİSLER!..»

Okul adresine gönderilmiş mektuplar arasında kocaman bir zarf... Sahibi iki hafta önce, babasının başka bir şehre tayini dolayısiyle başka bir okul gittiğinden okul idaresi zarfı açmış. (Gitmese de açarlardı ya.. ötekiler gibi...) İçinden iki mecmua çıktı: biri Türkçe, diğeri İngilizce.

Caaaarrt!..

Ve caaaarrrt!

Bu müdür muavini mecmuaları yırtarak yüzümüze fırlatıyor.

Bu mecmuaların ikisinin de kapağında bir yazı var; Türkçesinde: «SOVYETLER BİRLİĞİNİ ÖĞRENME ENSTİTÜSÜ»... İngilizcesinde: «Institute for the stdy of the USSR». Türkçesinin ismi:

«DERGİ»; İngilizcesinin, «Causian Review».

Kapak çevrilince bir önsöz görülür; birinde Türkçe, öbüründe İngilizce: «AMERİKAN KURTULUŞ KOMİTESİ TARAFINDAN DESTEKLENEN Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü. (......) Enstitü SOVYETLER BİRLİĞİNİ TERKEDEN ve Sovyetler hakkında ilmî araştırmalarda bulunan ilim adamlarının serbest korporasyonudur. (......) Maksat, Sovyetler Birliğine ait bilsizliği gidermek ve sovyetleri alâkadar eden meseleler hakkında demokratik dünyaya doğru malûmat vermektir.»

«KOMNİST PARTİSİ AZASI OLMAMAK ve BU PARTİYE TEMAYÜL GÖSTERMEMEK ŞARTIYLE milliyeti ne olursa olsun, her ilim adamı Enstitü ile teşriki mesai edebilir.»

«(......) İlmî ihtisas sahibi olan bütün SOVYET MÜLTECİLERİ ikametgâhları nerede bulunursa bulunsun, Enstitü çalışmalarına iştirâk etmek hakkını haiz bulunuyorlar. (......)»

BBöyle bir önsöz var bu dergilerin başında.

Olayı neye anlattım?. İlmî neşriyat kisvesine bürünerek Sovyet mültecilerinin kalemlerine Kapitalist propagandası, Amerikan uşaklığı yaptıran bu dergilerin yırtılışına üzüldüğümden mi . Değil!.

Bu ve hergün yer alan benzer olaylar, çeşitli propaganda ile uyutulan, çevresinden habersiz birtakım kişilerin güttüğü düşmanlığın, nasıl körükörüne bir düşmanlık olduğunu gösterir.

Komünist aleyhtarı bir dergiyi, Komünist propagandası yapıyor diye yırtacak kadar kara cahiller, bugün her beğenmediğine, her çekemediğine aynı ismi takar: «KOMÜNİST»

Sait Hilmi Paşa'nın «İslâm Dünyası Niçin İlerlemiyor?», İmam-ı Gazalin'in «Kimya-yı Saadet», Henri Ford'un «Beynelmilel Yahudi», Ziya Gökalp'ın «Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak», Peyami Safa'nın «Mahutlar» isimli eserlerini, Diyarbakırdaki kütüphane memuru Komünist propagandası olduğu iddiası ile ora kütüphanesine kabul etmiyecek kadar kara bir cehaletle yoğrulmuşken; SOSYALİZM ile KOMÜNİZM'i aynı bilecek kadar «yontulmamış meşe odunu» aydın geçinen yarı aydınlar, boş yere işgal ettikleri birkaç gazete sütununda, bukalemun gibi her gün renk değiştirerek yaygara ederler; bu sütunlarda yer bulamıyanlar da bunun öcünü alırcasına bahaneler yaratarak küfredercesine çekemediğine bağırır:

— «GOMMONİSS!»

★

Bunlar Kapitalizmin adından bile habersizdirler.. Bunlar, Sosyalizmi Komünizme eş sayarlar.. Bunlar, Komünizmin, yalnız kulaklarına fısıldanan adını bilirler... Ama bunlar, Komünizm yanında Sosyalizme de düşmandırlar!

Bir doktrini bilmezler ama düşmandırlar!..

Ve zararını gösteremezler ama düşmandırlar!..

Ve de, niçin düşman olduklarını da bilmezler ama düşmandırlar!

Düşmandırlar, çünkü küçükten beri okulda, kitapta, radyoda, basında, kahvehanede, kulüpte ve spor ocağında kulaklarına bu fısıldanmış «genel kültür» diye önlerine, Kapitalizmin p ropaganda eserleri, Amerikan kütüphanelerinin dergileri dağıtılmıştır...

Düşmandırlar, çünkü etrafta âdeta bir terör yaratılmış, Amerikan kütüphanesinin propaganda filmlerini seyrederek dergilerini takip eden öğrenciler okullarda hep öğülmüş, hep müsamaha görmüş ve ayrıca cebine para akıtılmıştır. Öte yandan, Rusça öğrenmeye çalışan yüksek fen öğrencisi kötülenmiş; her yere girip çıkışında sağ kolunu kaldırıp «Ay Hitler!..» demekten hoşlanan Faşist genç bile merak edip, okumak için kütüphaneden «Kapitâl» istediği için gânlelrce takip edilmiş; Komünist diye bu arada, ortaokul öğrencileri bile hapsedilmiş; demokratik olduğu iddia edilen bir memlekette, Sosyalist yazarlar Komünistlikle itham edilmiş, eli kalem tutanlar hüküm giymek ve sürgüne gönderilmek korkusu ile düşündüğünü serbestçe yazamaz olmuş ve yazanlar ise menfî bilirkişi raporlarına rağmen hapsedilmiş, yıllarca hizmet ettiği müessese maaşını keserek, günahsız babalarına zoraki denecek şekilde atfolunan uydurma suçun kefaretını bu yüzden aç ve sefil bir perışanlık içinde mâsum yavrular da çekmiye terkedilmişlerdir.

İşte bunun içindir ki koyu cehaletin bürüdüğü en cahil zümre bile karşısındakinin şerefine, inancına, hislerine küfrede ede itham eder:

— «SEN GOMONİSSİN!»

Ve de kendi başının derdine derman bulamıyan, toprakla haşır-neşir saf yaratığa salyalarını akıtarak ayaklarını yalayan, bu arada kuyruğunu dikmiş zehirini akıtmaya hazır akreplerin korku salan duruşu her dört yılda bir gerekli doğru yoldan çıkıp yolsuzluklarla vicdanları satın aldıkça, kardeşi kardeşe düşman ederek hiç bir beis görmeden millî bütünlüğümüzü bölmeye çalıştıkça, sen ister - istemez yaltaklanacaksın yaltaklanacaksın...

Yaltaklanmadın mı, seni birkaç işaret parmağı gösterir; sonra sağına bakarsın:

— «GOMONİS!»

Soluna bakarsın:

— «GOMONİSS!»

Önüne bakarsın aynı, arkana bakarsın aynı; ve ben «GOMONİS» im, sen «GOMONİS» sin o-öteki «GOMONİS» dir böylece..

Ve ithamlar devamlı, kulaklarını doldurudolduruverir:

— «SEN GOMONİSSİN!»
— «SEN GOMONİSSİN!»
— «SEN GOMONİSSİN!»

EREN ARI

ÜNİVERSİTE İMTİHANINA GİREMİYEN ALİ

I

Sinekler uçuşur Alinin çevresinde
Eline konar, yüzüne konar ısırır
Ali farkına varmaz
Gömülmüş üç kitaba ders çalışır.

II

Ali yuttu kitapları
İftiharla bitirdi liseyi
Sonra şaştı kaldı
Öğrendiği de neydi?

Yeni okullar düşündü Ali
Yeni kitaplar düşündü
Sonra bir de baba düşündü
Paralı ,oğulunu okutacak.

III

«Gözü çıksın fakirliğin» dedi Ali
Ali en uslumuz sınıfta
Ali en çalışkanımız
Okumaya en çok susmışımız.

Bulamadı imtihan harcını Ali
Alilerin evinde yüz lira çok para
Amerikan pazarlarında
Bir ruj, bir pudriyer yüz lira.

Kafası işlermiş kaç para
Yüreği imtihanda bizimle atar Alinin
Bulsaydı çıkarırdı ya
Bulamadı gözünü fakirliğin

Belkıs Turan
(Karabük Lisesi son sınıf öğrencisi)

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları : Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer : Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenişehir — ANKARA. Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L.'dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

ÖLÇÜ

Türkiyenin ötekilere nazaran en ileri iki siyasî partisi, iktidardan çok birbirleriyle en sert biçimde kavgaya başlamışlardır.

Bir yıl önce Sayın İnönü, «programı itibariyle iki ciddî parti CHP ve TİP'dir» görüşünü ileri sürüyor ve «Hiç bir teşekkülün hizmetlerinin değerinin az görülmesi iddiasında değiliz. İsteriz ki bizden daha ileri, daha hamleci olsunlar. Bu bizim için üzüntü değil, gayretleriyle bize ilham veren, harekete geçiren bir durum olur» diyordu. AP nin zorba davranışlarına karşı TİP'i azimle savunuyordu.

TİP Genel Başkanı Sayın Aybar da, milletvekilleri seçimlerinden hemen önce, YÖN'ün sorularını cevaplandırırken, antiemperyalist mücadelede CHP-TİP işbirliğini şart saymaktaydı. Aybar, «Türkiyede yabancı nüfuz ve hâkimiyetini reddeden bütün siyasî ve gayri siyasî kuruluşların ve namuslu bütün yurtseverlerin Anglo-Amerikan emperyalizmine karşı tek bir cephe halinde mücadele etmelerini zorunlu görmekteyiz» diyordu. **«Programları ve yolları birbiriyle açıkça çelişmeyen partiler arasında»** bir koalisyondan söz ederek «Programı ve yolları TİP ile açıkça çatışmayan» bir siyasî teşekkülün varlığını belirtiyordu.

Bugün ise, İnönü'nün dışındaki CHP liderleri, TİP'i Carthy'cilere yakışır bir üslûpla suçlamaktadırlar. «Komünistlik, vatan mefhumundan habersiz olmak, vatana ihanet» kolayca yağdırılan çamurlardır. Partinin İnönü'ye halef görülen bir lideri, her gittiği yerde, «aynı zamanda ve aynı kararlılıkla AP'ye ve hem de TİP'e karşı savaşmak zorunluluğu» görüşünü işlemektedir.

TİP yetkilileri de, CHP'yi «faşist zihniyetli, halka dışarıdan bakan Osmanlı tipi devletin mirasçısı, ceberrut bir iktidar olmak ve memleketi adım adım Amerikan nüfuzuna sokmak» ile suçlamaktadırlar. Geçen yıl geniş bir antiemperyalist cephe sloganını ortaya atan Sayın Aybar, bu yıl «sosyalizm ile antiemperyalist mücadelenin aynı şey olduğunu» ve bunu ancak sosyalist partinin başarabileceğini söyler gözükmektedir. TİP yetkilileri, artık CHP ile AP'yi aynı sepete koymaktadırlar.

Şüphesiz, TİP ile CHP arasında büyük farklar vardır. TİP sosyalist bir partidir, CHP değildir. Ama CHP, Amerikalılar ile kompradorların AP gibi «bizim partimiz» dedikleri bir siyasî teşekkül de hiç değildir. Başında İnönü bulunduğu sürece, antiemperyalist bir zemin üzerinde CHP, bütün kusurlarına ve telifçiliğine rağmen, herhalde AP den çok TİP'e yakındır ve partinin içinde antiemperyalist mücadelenin en ön safhalarında dövüşmeye azimli dinamik bir grup vardır.

Farklardan çok yakınlıkların önemli olduğu bir dönemde, iki parti arasındaki bu ölçüsüz kavga üzücüdür. Kavganın en çok AP'nin kompradorları ile «milliyetçi cephe, mutlaka parçalanmalıdır» diyen Albay Dickson'un patronlarını sevindirdiği muhakkaktır. Temenni olunur ki, Sayın İnönü, TİP'e karşı CHP liderlerinin açtığı Mc Carthy'ci iftira kampanyasını durdursun.

TİP'in de, CHP'nin de eleştirilerinde daha ölçülü davranması ümit edilmelidir. TİP, şüphesiz ki, CHP'yi gerekirse en sert biçimde eleştirecektir ve eleştirmelidir. Ama insaf ölçülerini de elden bırakmamak, sanırız ki TİP'in savunduğu fikirlere zarar değil, fayda getirecektir.

Meselâ CHP'yi, Amerikaya Türkiyenin kapılarını açmakla suçlamak, pek basitleştirilmiş bir iddiadır. O günlerin havasını hatırda tutma gerekir: Kızıl Ordunun Türk hududunu her an aşması, bütün dünyada beklenmiştir. Türkiye, Stalin'in tehditlerine karşı iki yıl boyunca haklı olarak, Anglosakson desteğini sağlamaya çalışmıştır. Stalin ile Türkiyeyi iki yıl tek başına bırakan Washington, ancak kendi çıkarları gerektirince, 1947 de Türkiyeye yardım elini uzatmıştır. O tarihte, Stalinin tehdidi, blöften de ibaret olsa, devam etmekteydi ve bu durumda Türkiyenin Amerika ile bir askerî ve iktisadî yardım anlaşması imzalaması, herhalde «hesabı sorulması gereken» büyük bir suç değildi.. Amerikan üslerinin kurulması ve bir sürü gizli ikili anlaşmaların imzalanması 1950'den sonradır.

İnönü'nün Bakanlar Kurulunda iki yıl önce, yüksek memurların da huzurunda yaptığı konuşma, bu bakımdan önemlidir: «Bir görev veriyorum, neticesi bana gelmeden Washington'un haberi oluyor. Sonucu, memurumdan önce sefirden öğreniyorum. Böyle mi teslim ettik biz devleti... İstiklâl Harbinden sonra, sulh anlaşmasında esas mücadele, bu uzmanlar konusunda oldu. Yoksa hudutlar meselesi fiilî bir durumdu. Tazminat işini iki devlet aramızda halledердik. Bütün mücadele, idaremize tasallut yüzünden çıktı. Bir tek uzman vermek için, büyük tâvizlerde bulunmaya hazırdılar. Dayattık. Biz onların niçin ısrar ettiklerini biliyorduk. Onlar bizim niçin inatla reddettiğimizi biliyorlardı. Böyledir bu işler. Peygamber edası ile size dünyaları vaadederler, imzayı attın mı ertesi gün gelmişlerdir. Personeli gelmiştir, teçhizatı gelmiştir, üsleri gelmiştir. Ondan sonra sökebilirsen sök... Gitmezler. Ancak bu meselenin üstüne vakit geçirmeden eğilmek lâzım. Yoksa ne bağımsız dış politika, ne bağımsız iç politika güdemeyiz. Havanda su döğersiniz. Fakat zannetmeyiniz ki kolay bir iştir. Savuşturulan iki iç bâdire bunun yanında çok kolay kalır. Teşebbüs ettiğimizde başımıza neler geleceğini kestiremem».

İşler, bu ölçüde nâziktir ve Türkiye, içinde bulunduğu duruma herhalde bu sözleri söyleyen kişi tarafından getirilmiş değildir. Farzedelim ki, CHP, Amerika ile askerî ve iktisadî yardım anlaşmasını imzalamaktan kaçınmıştır. Durum değişecek miydi? 1950 den sonra iktidara gelen komprador ve ağa takımı, vatanın kapılarını ardına kadar Amerikalılara açmıyacak mıydı? Kesinlikle açacaktı. Bütün bu işlerde bir sorumluluk varsa, Millî Kurtuluş Savaşını yapan kadronun, 1923 yılından itibaren toprak ağalarını ve kompradorları güçlendirecek biçimde yürüttüğü ekonomi politikasıdır. Komprador iktidarı ve Amerikanın kucağına atılma, bu yanlış ekonomi politikasının kaçınılmaz sonucudur. Bu sebeple, bir Millî Kurtuluş Savaşı liderinin, «Vatanı Amerikalılara peşkeş çektiği» intibaını verecek sözler söylemeden önce çok dikkatli olmak gerektir.

Dikkat edilecek başka bir husus, CHP'yi, «Sarayın, Osmanlı tipi devletin devamı» gösteren sözlerdir. Biliyoruz ki, arkadaşlarımız bu sözlerle, Türkiyede köklü bir devlet geleneğinin, güçlü bir bürokrasinin var olduğunu ve CHP nin bunu temsil ettiğini belirtmektedirler. Ne var ki, Osmanlı tipi bürokratik devlet ile bu devleti yıkan ihtilâlci kadronun bürokratik devleti arasında mahiyet farkı vardır. İhtilâlcilerin yıktıkları Osmanlı tipi devlet, onların kurdukları devlete değil, Amerikalıların ve kompradorların Türkiyede kurmaya çalıştıkları devlete daha çok benzemektedir. Abdülhamit devrine ufak bir bakış, bunu ispatlamaya yeterlidir: «Panislâmist Abdülhamit, İmparatorluğun 1 numaralı kompradoru olmuştur. Sultan ve memurları, Osmanlı İmparatorluğunu kişisel çıkar karşılığı, yabancı bankalara ve tekellere peşkeş çekmişlerdir. Osmanlı Bankasına ve onunla işbirliği halinde çalışan Düyunu Umumiyeye vatanın satışa çıkarılmasından Saray, kişisel çıkar sağlamıştır. Osmanlı Bankasının Direktörü Pangiris, Sultanın malî müşaviridir. Osmanlı Bankası, Sultanın kişisel servetini yönetmekte ve sıkıştığı zaman ona para vermektedir. Yabancı alacaklılar konsorsiyumunun ve daha sonra Vickers tekelinin direktörlüğünü yapan Sir Vincent Caillard, Sultanın uzun yıllar, İngiltere Başbakanı ile ilişkilerini yürüten mutemet aracı olmuştur. Hariciye Nazırlarından Noradungiyan Efendi, Osmanlı Bankasına bağlı Genel Sigorta ile İzmir ve Selânik Elektrik Şirketinin İdare Meclisi Başkanıdır. Sultanın yakınları, yabancı şirketlerin mutemet adamları kesilmişlerdir. Başmabeyinci ve Sultanın sırdaşı Kâmil Bey, yabancıların ünlü ajanlarındandır. Sultandan İstanbulun su işlerini ıslah için imtiyaz almış ve bunu Fransız Bankalarına satmıştır. Sultanın yakını Hasan Fehmi Paşa, bir Osmanlı - Fransız şirketinin başkanıdır. Saray erkânı, demiryolu, tramvay, elektrik ve gaz tesisleri imtiyazlarını yabancı şirketlere peşkeş çekerek büyük kârlar sağlamışlardır. Yabancılara verilen tütün tekelini yöneten Türk rejisinin yönetim kurulu üyelerinden biri, Sultanın hususî kâtibi Nuri Beydir. Diğer bir kâtibi Süreyya Paşa, kurşun madeni işleten yabancı bir şirketin başkan yardımcısıdır. Hamdi Bey, Galip Paşa, Selim Paşa gibi Sultanın yakınları, Osmanlı Bankasına bağlı Alman ve Fransız şirketlerinin ortaklarıdır. Tek kelime ile, Sultan Hamidin Sarayı, bir kompradorlar kumpanyasından ibarettir».

Şimdi bu Osmanlı devleti denilen kompradorlar kumpanyasını antiemperyalist bir mücadele sonucu devirip millî devleti kuranlar, Sayın Aybar'ın deyimi ile Osmanlı tipi devletin temsilcisi midirler? Bu tip komprador devlet geleneğini sürdürenlerin kimler olduğu artık apaçık ortadadır. Komprador devleti yıkıp bağımsız devleti kuran ihtilâlci milliyetçilerin, hiç şüphe yok, birçok büyük hatâları olmuştur. İyi niyetle de yapılsa, nihayet bir millî kurtuluş savaşını ekonomik alanda gerçekleştiremeyip ikinci bir millî kurtuluş savaşı zorunluğunu ortaya çıkartan bu büyük hataları ve millî devletin halkı kendinden soğutan «ceberrut» tutumunu en sert biçimde eleştirmek görevimizdir. Ama «komprador» devletini halka yakın, bunu yıkan devrimci milliyetçilerin bağımsız devletini halkın dışında ve halka karşı ilân etme yanılmasından kaçınmak şartıyla...

Türkiyede bugün «asla gitmem» diyen ve sandıklardan çıkan oylarla durumu güçlenen bir deve karşı antiemperyalist mücadele yapılmaktadır. Bu mücadelede, miliyetçilerin en bilinçli kesiminin görevi, güçleri dağıtmak değil, toplamaktır. Bilinçli milliyetçiler en haksız ve insafsız davranışlar karşısında dahi, tarihten gelen bir millî kurtuluş savaşı liderini, Johnson'un kartviziti sayesinde birkaç günde imâl edilen liderlerle aynı sepete koymaktan mutlaka kaçınmalıdırlar.

Türkiyede ergeç bir milliyetçiler cephesi kurulacaktır. Bu cephenin kurulmasını güçleştirmek yerine, kolaylaştırmak görevimizdir.

Doğan Avcıoğlu

TÜRKİYE'NİN MANZARASI

Nurcuların affı konusunu pek önemsemiyen AP grubu, «kapıkulu» saydığı memurları küçümsediği halde, maaşlara zam konusunda memurların büyük bir hâmisi kesildi! Demirel'in ve Nurcuların affı konusunda pek yalnız kalan Bilgiç'in, memur maaşlarına mütevazi zam teklifini birlikte savunmalarına rağmen, AP grubu zammı reddetti! Grup, ancak büyük baskılarla, bu görüşünü değiştirecektir.

Memur sevmez AP milletvekillerinin bu memurculuğu, memurlara yapılan zamdan milletvekilleri yararlanamıyacağı için ortaya çıkmıştır. Anayasaya göre, Milletvekilleri ödenekleriyle memur maaşları birbirine bağlanmıştır. Ancak milletvekilleri, memur maaşlarına yapılan zamdan, bir dönem sonra yararlanabilmektedirler. Bu sebeple, Demirel'in zam tasarısından milletvekilleri hemen faydalanamıyacaklardır. Halbuki Personel Kanunu uygulanırsa, bahis konusu kanun geçen dönemde ve milletvekilleri ile senatörleri refaha kavuşturma gerekçesiyle bir ekspres hızıyla parlâmentodan geçirildiği için, sayın üyelerin ödenekleri derhal artacaktır. Bu sebepledir ki, AP milletvekilleri, «kapıkulu» nu hiç sevmedikleri halde. Personel Kanununun ateşli savunucusu kesilmişler ve sözünden dönen Başbakanı fena halde suçlamışlardır. Bir AP'li milletvekili grupta şöyle demiştir: «Bir yıldanberi, hükûmet mensupları 16 beyanatta bulundular ve her beyanatta Personel Kanununun malî hükümlerinin 1 Mart 1966 dan itibaren geçerli olmak üzere uygulanacağını ileri sürdüler. Bu söz verildiğine göre, daha bir süre zamana ihtiyaç olsa dahi, söz yerine getirilmelidir.»

Demirel ise, «senet» sayılması gerektiğini söylediği eski sözlerini unutarak, öfkeli gruba «özür dileriz, bu kadarını yapabildik» demektedir! Demirel'i tutan basın ise, Şekerbank'ın milletvekillerine on beşer bin lira borç vereceğini yazarak, horoz şekeri ile fırtınayı geçiştirmeye çalışmaktadır! AP grubu, herhalde sonunda, Demirel'e boyun eğecektir. Ama bu boyun eğiş homurdanarak olacaktır. Zira Nurcuların affında pek yumuşak davranan AP grubu, maaşlara zam konusunda aslan kesilmiştir.

Memur maaşları gibi, ikinci bir skandal, af konusudur. AP, Af Kanununu Meclisten olduğu gibi geçirmek çabasındadır. Demirel'in organı Son Havadis, Senatoda affın görüşüleceği Perşembe günkü nüshasında, Meclisten çıkan tasarı aynen kabul edilecek» başlığını atmaktadır. Aynı Son Havadis birkaç gün önce Ali İpar affedilmediği için Af Kanununun Senatoda değiştirilmesini istemekteydi! Ali İparcılar ise, İpar'ın annesinin ağzından ciddî gazetelerde dahi yayınlatmayı başardıkları acıklı mektuplarla bu affı gerçekleştirme çabasındadırlar. İpar'ın annesi şöyle yazmaktadır: «Şu ciheti cesaretle teyit etmek isterim ki, Ali masumiyetine inanmaktadır. Masumiyetine inanan insan için af, bir âtıfet değildir. İhtilâl, sırf Ali İpar için yapılmadığına göre, oğluma hiç olmazsa iadei muhakeme hakkı verilmesi, Anayasanın eşitlik esasına daha uygun düşecektir». Döviz kaçakçısı Ruben Asa'cılar ise, durumdan memnundurlar. Kanunun Senatoda da aynen geçmesini istemektedirler. Gerçi, Senato «Af Komisyonu» üyelerinden CKMP'li Kudret Bayhan, Komisyonda, «Fıkranın döviz kaçakçısı Ruben Asa'nın affedilmesini sağlayacağı ileri sürülüyor. Asa'nın 96 dosyası olduğu, hakkındaki hükümlerin üç ayı geçmemek şar-

Senatör Sadi Koçaş
«Böyle demokrasi olmaz»

tıyla, 30 yıla baliğ olduğu, cezalarının 24 milyon lirayı bulduğu ve affını sağlamak için 1 milyon liraya yakın rüşvet verdiği söylenmektedir. İşin mahiyeti açıklansın. Bu döviz kaçakçısını savunan Parlâmento üyeleri kimlerdir?» diyerek, Ruben Asacıları güç durumda bırakmıştır. Ama Ruben Asa, «Meclisten geçen kanununun virgülünü değiştirirsek, iş tekrar Meclise ve karma komisyonlara gidecek. İyisi mi, affı Meclisten geldiği biçimde Senatoda da aynen kabul edelim» tezinin avantajlarına sahiptir. Demirel, bu tezi savunmaktadır. Bunun içindir ki, önemli çıkarlar sağlayarak ipliği pazara çıkmış iki politikacıyı AP'ye transfer etmiş ve âcilen Senatoda çoğunluğu sağlamıştır. Böylece «Zavallı İpar» feda edilmektedir. Esasen İpar'ın ortakları da, bir kanunî çelme ile onu saf dışı ederek, işin tek sahibi olma çabası içindedirler. İpar affının engellenmesinin sevinci içindedirler. Tabiî bu arada fakir fukara çocuğu olan 21 Mayısçılara, 163/1 ve 141-142 suçlularına aldırış eden yoktur! Yassıadacılar ise, durumlarından emin Tarabya Otelinin roof'unda Celâl Bayarlı şahane partiler düzenlemektedirler...

Aldırış edilmeyen başka bir konu, Tunçkanat'ın açıkladığı «ihanet belgesi» dir. Amerikan Büyükelçisinin inkârlarına ve onun verdiği Dickson imzasına dayanarak, Demirel, taarruza geçmiştir. Tabiî Senatörlere, «Siz CHP'nin kuyruğusunuz. Millet sizin tasfiyenizi istiyor. Kimmiş AP'li ajan?» üslûbu ile taarruza geçmiştir. Demirelci taarruzu SenatodaAhmet Yıldız ve Haydar Tunçkanat cevaplandırdı. Şecaat arzeden AP lilerin karşısında Yıldız, olayın gerçek anlamını dile getirdi: «Amerikalılara verilen raporun, AP yönetici kadrosuna mensup eski bir DP'li tarafından kaleme alındığı intibaı, raporun metninden doğmaktadır. Bunun nedense şiddetle isbatı isteniyor, konunun önemi unutuluyor, bu adam kim, onu bulun deniliyor. Raporda söylenenler, iktidarın icraatına uyuyor. Fırtınaya kapılan bir geminin köpüklere attığı demir, onu kurtaramaz». Nihad Erim de geçen hafta Mecliste yaptığı konuşmada, raporda yazılan biçimde, memurların değiştirildiğini ve AB D'nin muhalefete şirin davranmaya başladığını açıklamıştı. Raporda yazılanlar uygulanırken, hâlâ, esası bırakıp teferruatla uğraşmak, sâdece ve sâdece şüpheleri arttırmaktadır.

Yıldız gibi Tunçkanat da, raporu çürütmek için nasıl şüpheli işlere girişildiğini açıklamıştır: «Hürriyet'te yayınlanan uzman raporunda belirtildiği gibi, imza incelemesi, Amerikan Büyükelçiliğinin verdiği Dickson imzasıyla yapılmıştır. Halbuki Dışişleri ve Millî Savunma Bakanlıklarında Dickson'un bir sürü imzası vardır. Biz raporu açıklamadan önce, vesikadaki imzayı beş ayrı Dick son imzasıyla karşılaştırdık. Hükûmet de incelemeyi, elçilikten gelen imzaya göre değil, elindeki imzalara göre yapmalıdır». Ama bu açıklamalara aldırış eden olmadı. Yıldız, «Sözlerimiz alkoliklere Yeşilay'dan bahsetmeye benziyor» diyerek durumu tesbit etti.

Yıldız, bu arada, Millî Birlik Komitesinin, memleketin yüksek menfaatleri gerekçesiyle örtbas ettiği büyük bir ihaneti, kapalı sözlerle belirtti. Tercüman sıfatının verdiği imkânlarla Yıldız, Menderes iktidarının vatan satışına tanık olmuştu. Tabii Senatör, «Gizli bir oturum yapılsın. Yabancı şirketlerden para alanları anlatalım. Her şeyi bu oturumda görüşelim. O zaman yakın geçmişimizde vatan ihanetinin her rütbesini aşan suçları sizin içinizden de tanık göstererek ispat edebilirim. O zaman şimdi öpüp beğendiğiniz bazı kimseleri tekrar tekrar asmak için arayacaksınız» diyordu. Ama gizli oturumlarda, «alkoliklere Yeşilay'dan söz etmenin» anlamı yoktu. Millî Birlikçiler, bunları millete açıklamalıdırlar. Nitekim Yıldız'ın sözlerine Senatoda çoğunluktaki AP sıralarından en aşağılık küfürlerden başka cevap gelmedi.

AP çoğunluğunun fütursuzluğu karşısında, Türkiyenin ölüm kalım meselelerini Senatoda, gerekirse gizli oturumlarda dile getirmekten ümidini kesen Sadi Koçaş da, basın yoluyla nasıl bir gaflet ve dalalet içine düşüldüğünü açıklıyordu:

«Böyle demokrasi olmaz. Böyle Anayasa hâkimiyeti olmaz. Böyle millî irade olmaz. Hele böyle parlâmento hâkimiyeti hiç olmaz.

Bir Amerikan casus uçağı hiç bir Türkün haberi olmadan Türkiyeden havalanacak, Rusya üzerinde düşürülecek. Amerikalılar bunu evvelâ inkâr edecekler. Pilot, Rusyada mahkeme huzurunda bülbül gibi konuşmaya başlayınca da, (Bunun sorumluluğu bize aittir) diyerek, koca bir devletin haysiyeti ile oynayacaklar.

Bu durumu bir parlâmento üyesi olarak hükûmete hatırlatacak, bu şartlar altında bir gün devletin yine müşkül durumda kalabileceğini belirterek tekrarına mani olunmasını isteyecek, yol göstereceksiniz, tam o sırada ikinci bir uçak Karadenizde düşecek veya düşürülecek. Hükûmet, hiç olmazsa bu tesadüften ders alıp gerekli müdaheleyi yapacak yerde, önerge sahibi parlâmento üyesine (Sadi Koçaş) cevap dahi verilmiyecek, murakabe hakkını ve kanunları ihlâl edecektir.

Konu Senato kürsüsüne getirilecek, bu ve bunun kadar önemli, devletin hâkimiyet hakkı ile ilgili hususların görüşülmesi ve hükûmetin bilgi vermesi için bir gizli celse istenecek, fakat iktidar kendi grubuna emir verip bu isteği reddedecek. Bu memlekette parlâmentonun hükûmeti denetleme hakkı vardır ve işliyor denilebilir mi? Ve böyle demokrasi olur mu?

Bir vatan haini soysuz işgüzarlık yapacak. Kendi iktidarlarına muhalefet eden ve meşru yollarla susturulamıyan kişilerin listelerini Amerikalılara verecek, bunların bertaraf edilmesini isteyecek. Bazı parlâmento üyeleri yazılı vesikayı ele geçirecekler. Meclise getirecekler. İktidar, bunun bile konuşulmasına mani olucu direktifler verecek.

Misaller hep böyle biribirini takip edecek, konular hep böyle biribirinden daha önemli olacak, ama iktidar hep böyle, Meclisteki çoğunluğuna dayanarak parlâmento önünde hesap vermekten kaçacak. Ne böyle iktidar olur, ne böyle demokrasi olur, ne böyle memleket idare edilir, ne de millet buna müsaade eder.»

PARKER HART

BÜYÜKELÇİ, ELBET İNKAR EDECEKTİR!

Senatör Haydar Tunçkanat'ın Senato'da açıkladığı mektup ve belgeler üzerine bir açıklama yapan Amerikan Büyükelçisi Parker T. Hart, «Albay Dickson'un imzasını kendi imzasına son derece benzetilmek gayreti ile aslından kopya edilerek bu vesikaya konmuş olduğu ve kendi imzası olmadığı kanaatindeyiz.» demiştir. Büyükelçi Parker Hart kısacası, Millî Birlikçi Emekli Kurmay Albay Haydar Tunçkanat'ı imza taklitçiliği ve sahte belgeler, mektuplar düzenlemekle suçlamıştır.

Amerikan elçisinin bu davranışı vesilesiyle, suçüstü yakalanan Amerikalı CİA ajanlarının, hükûmet devirmek için kiralanan pilotların işledikleri cinayetlerin resmî Amerikan makamlarınca nasıl inkâr edildiklerini örnekler vererek göstermek istiyoruz.

BİRİNCİ ÖRNEK: 15 Nisan 1961 şafağında, Nikaragua, hükûmetince Amerikalılara kiralanan Puerto Cabejas hava üssünden kalkan B-26'lar Kübanın, Amerikalılar tarafından istilâsının ilk basamağı olarak Kübadaki hava meydanlarını bombardıman etmişlerdir. Bu bombardıman ve istilâ harekâtı CIA ile Amerikan Ortak Genelkurmayı tarafından hazırlanıp, Amerikan Cumhurbaşkanınca tasvip edildiği halde bombardıman olayının aynı gün öğleden sonra Sovyet delegesince Birleşmiş Milletlere getirilmesi üzerine suçlamalara karşılık vermek zorunda kalan ABD Başdelegesi Stevenson her şeyi inkâr yoluna sapmış, Kübanın, Küba hava alanlarından kalkan pilotlarca bombardıman edildiğini hiç sıkılmadan iddia edebilmiştir.

İKİNCİ ÖRNEK: 18 Mayıs 1958 günü Endonezya'nın Başkenti Jakarta yakınlarındaki bir hava alanını bombardıman eden bir B-26, uçaksavar ateşiyle düşürülmüştü. Paraşütle atlıyarak kurtulan Amerikalı pilot Lawrence Pope, Endonezya hükûmetinin eline geçmişti. Pope Amerikanın silâh ve para yardımıyla hükûmete karşı baş kaldıran kuvvetler hesabına uçan bir CIA pilotuydu. Pope'un ele geçirildiği bildirilince Amerikan elçisi Howard P. Jones hemen onun «asiler tarafından para ile tutulmuş bir Amerikalı macerasever olduğunu» söyledi. Oysa, Pope'un gerçek kimliğini bilen Sukarno, onu koz olarak kullanarak yıllarca Amerikalılardan yardım sağladı ve işi bitince de Amerikaya iade etti.

ÜÇÜNCÜ ÖRNEK: Adana'daki İncirlik hava üssünden kalkan U-2 casus uçağı 1 Mayıs 1960 tarihinde Urallarda, Sverdlovsk üzerinde düşürüldü. 5 Mayısta, Kruşçef'in, Sovyet toprakları üzerinde bir Amerikan uçağının düşürüldüğünü bildirmesi üzerine önce Washington bunun bir meteoroloji keşif uçağı olduğunu, oksijen cihazı arızalandığı için Türkiye sınırlarından sürüklendiğini öne sürdü. Kruşçef'in iki gün sonra pilot ile uçağın ellerinde olduğunu ilân etmesi üzerine ise Amerikan yetkilileri casus uçuşlarını kabul etmek zorunda kaldılar.

Yukarıdaki örnekleri, Amerikalı iki gazetecinin D. Wise ve T. Ross'un İngilterede yayınladıkları, dilimize de çevrilen «Görünmeyen hükûmet CIA» adlı kitaptan gelişigüzel seçtik. Gene bu kitapta ayrıntılar ile anlatıldığı gibi, dünyanın bütün başkentlerindeki Amerikan Elçiliklerinde CIA'ya ayrılmış bir kat bulunmaktadır. Buranın yönetiminden «İstasyon Şefi» diye anılan baş CIA ajanı sorumludur. CIA personeli, Dışişleri Bakanlığı Biyografi El kitabında «ateşe» «dışişleri memuru» gibi ünvanlarla sıralanmaktadır. Örneğin, Benn'daki CIA Şefi Henry Pleasants, 1963 Biyografi Elkitabında ataşe olarak, 1954 Guatemala harekâtını yöneten CIA Plân Şubesi Müdürü Frank Wisner gene ataşe olarak gösterilmiştir. Guatemaladaki, Kübaya çıkartma yapacak mültecilerin eğitim gördüğü kampı idare eden Robert Kendall Davis Elçilik İkinci Kâtibi olarak vazife görmüştür. Vietnam'daki CIA Şefi William Egan Colby resmî evraklara elçilik birinci kâtibi diye kaydolunmuş ve 1963 yılında Amerikaya dönerek CIA'nın Uzak-Doğu bölümünün başına getirilmiştir.

Üzerinde imzası, havalesi, özel işaretleri bulunan mektup ve dökümanların ele geçmesi üzerine ânide memleketimizden ayrılan Ataşe Albay Dickson'un da ileri gelen bir CIA ajanı olduğunda hiç şüphe yoktur. Albay Dickson büyük bir ihtimalle Türkiyedeki İstasyon Şefi de olabilir.

Ali RÜZGÂR

Müteahhit basın ve Ali İpar

Af Kanununun Mecliste geçen şeklinden A.P.'nin müteahhit basını da memnun değil. Ne var ki hoşnutsuzluğun nedeni sâdece ve sâdece Ali İpar'ın kurtarılamayışıdır! Ali İpar'ın talihi Ruben Asa kadar iyi gitmemiş, son dakikada Af'fın dışında bırakılmıştır.

Ali İpar'ın gemilerinin avukatlığını yapan Son Havadis gazetesi, «Af Kanunu çok eksiktir» başlıklı başyazısında, Ali İpar'ın affını sağlayabilmek için birdenbire herkesin affını isteyecek kadar cömertleşmektedir. Ama maksat, İpar'ın affıdır ve gazete İpar affını şu sözlerle dile getirmektedir: «Hele Yassıada ile ilgili madde Meclisten çıktıktan sonra, tekrar imza toplayarak, bu maddeyi tâdil edici ferdî istisnalar konmasını anlamaya imkân yoktur.»

Adalet Gazetesi ise, İparcılıkta daha samimidir. «Af üzerinde düşünceler» başlıklı başyazısında şöyle demektedir:

«Gelelim İpar konusuna: Ali İpar, Yassıada'da özel bir mahkemede yargılanmış ve mahkûm edilmiştir. Kararı elbette münakaşa edecek değiliz. Ancak döviz kaçakçılığı suçundan normal mahkemelerde yargılanan ve hüküm giyen insanlar, bu kararı üst mercilere intikal ettirdikleri ve usûl hukukunun kendilerine bahşettiği bütün imkânları kullandıkları halde, Ali İpar bundan mahrum kalmıştır. Bunun böyle olduğunun bilinmesine rağmen, normal mahkemelerde rüyet edilerek kesinleşmiş bulunan cezaların belirli kısmı aftan yararlandırıldığı halde Ali İpar bundan da mahrum bı- eşitlik prensibini bariz bir şekilde zedelediği muhakkaktır.

Gönül isterdi ki, binbir emek ve zahmetle meydana getirilen Af Kanunu gibi güzel bir eserde hiç bir noksan bulunmasın. Senato müzakereleri sırasında bu önemli konulara temas edilip edilmiyeceğini önümüzdeki günler gösterecektir.»

İşte bir kısım basının hâli budur. Devlete olan borcundan kurtulmak için yurt dışına meçhul ellerin yardımıyla kaçan bir «playboy» un avukatlığı başyazılarla yapılmakta, 21 Mayısçıların ise Af'fa lâyık olmadıkları yazılmaktadır! Parlâmentoda da acıkca Ali İpar ve Ruben Asa gibiler için faaliyet gösteren kişilerin bulunduğu müzakerelerde anlaşılmış, bir millet vekili Ruben Asa'nın avukatı olarak Meclis Kürsüsünden tanıtılmıştır. İşler, Türkiye'de artık bu noktaya kadar gelmiştir.

Alman Anayasa Mahkemesinin Bir kararı

Karlsruhe Anayasa Mahkemesi, devletin siyasî partilere para yardımı yapmasını engelleyen bir karar aldı. Karara göre, siyasî partiler, «serbestçe kurulan ve kendi güçleri ile aralarında rekabet eden, devletten bağımsız» teşekküllerdir. Devletin bu alana müdahaleye hakkı yoktur. Böylece, 1965 Malî Kanununun ilk maddesine göre siyasî partilere ayrılmış 38 milyon Mark (85,5 milyon Türk Lirası), siyasî partilere verilemiyecektir. Anayasa Mahkemesi, geçmişte alınan paraların da iadesi yoluna gitmiş değildir. Gitse idi, iktidardaki iki parti 38 milyon Mark geri ödemek zorunda kalacaklardı!

Devlet yardımından şimdiye kadar Bundestang'ta temsil edilen üç parti yararlanmaktaydı. Bunlar iktidardaki Hiristiyan Demokratlar ile Liberal Parti ve muhalefetteki Sosyal Demokratlardı.

Bununla beraber, karar, seçim kampanyası giderlerine devletin katılmasını kabul etmektedir. Yalnız daha da ileri giderek, şimdiye kadar devlet yardımından yoksun tutulan küçük partilerin de, seçim kampanyasında devlet iştirakinden yararlanmasını öngörmektedir. Şimdiye kadar, kampanya giderlerinden yararlanma ölçüsü yüzde 5'ti. Anayasa Mahkemesinin getirdiği ölçü ise, «seçim kampanyasına katılmak ve asgari bir oy yüzdesi elde etmek» tir ki bu ölçü yüzde 5'in altındadır. Nitekim karardan mevcut siyasî rejime karşı neo - nazi N.P.D. partisi yararlanacaktır.

Bizde ise son zamanlarda kabul edilen siyasî partilere devlet yardımı, büyük partileri korumakta, küçükleri ise yardımdan yoksun bırakmaktadır. Yardımdan amaç ise, seçim kampanyası sırasında partileri, zengin baskı gruplarından korumaktır. Bu sebeple Türkiyedeki ufak siyasî partiler, Alman Anayasa Mahkemesinin kararını bulup derinlemesine incelemeli ve onu kendi açılarından değerlendirmeye çalışmalıdırlar.

Ecevit'in konuşması

C.H.P.'nin ilkelerine samimiyet ve cesaretle sahip çıkması mücadelesini Ecevit kon cevit kongre dolaşarak sürdürmektedir. Ecevit, Ankara Merkez İlçe kongresinde «Orta yol»culara karşı görüşünü şöyle savundu:

«Bir memleket sadece siyasî bağımsızlığını korumakla

BÜLENT ECEVİT
«Dönmek yok!...»

sömürülmesini önleyemez. Bu gün artık işgâl yolu terkedilmiş iktisadî yollarla memleketler sömürülmeye başlanmıştır. Böylece işgalci devletler idare masraflarından da kurtulmuşlardır.

Osmanlı devleti de bağımsızdı ama yabancılar iktisadi yoldan sömürüyorlardı.

Lozan ile bağımsızlığımızın askerî, siyasî yönü neticelendiirlmiştir. Ama iktisadî bağımsızlık savaşımız bitmemiştir.»

Ecevit, Lozan görüşmeleri sırasında Lord Curzon'un İnönü'ye «Bu anlaşmayla siyasî bağımsızlığınızı elde ediyorsunuz. Ama bu yeterli değildir. Karşılaşacağınız iktisadî güçlükler verdiğimiz bu tavizleri teker teker geri almamızı sağlayacaktır.» dediğini belirttikten sonra şöyle devam etmiştir:

«Kapitilüasyonlar başka isim altında 1958 yılında tekrar Türkiye'ye gelmiştir. C H.P. 1960 dan sonra iş başına geçer geçmez bunlarla mücadele etmiş ve haysiyetli bir yola girmiştir.

Şimdi A.P. yine eski yoldadır.

Bir İhsan Topaloğlu petrollerin yabancı sömürücülüğünden kurtarılması için mücadele ediyordu. A.P. onu görevinden aldı.

Bir İhsan Yalabık, madenlerimizin sömürülmemesi için mücadele ediyordu. Onu da görevinden uzaklaştırdılar.

Bir Hüseyin Özpek C.H.P. tarafından Buleman Krom İşletmelerine atanmıştı. Onu da yerinden aldılar.»

Kendisini tavsiye kartiyla Türk halkına tanıtmış olan bir Başbakanın başında olduğu Hükûmetten başka bir şey beklenemez.

Bu böyle devam ederse C. H.P.'ye yeniden yeni Lozanlar yaratmak görevi düşecek.

C.H.P. 1965 seçimlerini ortanın solu yüzünden kaybetmemiştir. 1965 seçimlerinden önce vergi reformu yapılmıştır. Petrollerimizin ve madenlerimizin yabancı sömürücülüğünden kurtarılması için mücadeleye başlanmıştır. Dış politikamıza yeni bir istikamet verilmiştir. Yanı içerde ve dışarda sömürücülerle mücadele edilmiştir. Seçim kaybedişimizin gerçek sebebi budur. Ama biz seçim kaybetme endişesi ile mücadelemizden dönecek değiliz. Cumhuriyetin ilânından sonra CHP. eliyle yapılan devrimlere C.H.P. içerisinde açıkça karşı çıkanlar olmuştur. Karşı çıkanlar var diye devrimleri yapmaktan vaz mı geçmeliydik? C. H.P. halkın yararına ortanın solundadır. Ortanın solunu halka yanlış tanıtmak isteyenler gerçekte halkı sömürmek isteyenlerdir.»

13'TEN 14'E...

Hafta içinde gazeteler ünlü Fiat firmasının Türkiyede otomobil yapacağını haber veriyorlardı. Müjde büyüktü: Fiat otomobilleri 25 bin liraya malolacak ve halk ayda dört yüz lira taksitle bu arabaları satın alabilecekti. Fiat'la ortaklaşa kurulacak şirket 150 milyon lira sermayeli olacaktı. Bu sermayenin yüzde 35'ini İtalyan Fiat firması, yüzde 35'ini Makina Kimya Endüstrisi Kurumu, geriye kalan yüzde 30'unu da özel teşebbüs ve bankalar sağlıyacaklardı. Amerikan Yardım Teşkilâtı kredisi temin edilmişti.

Haberi okuyanlar Fiat Firmasının son zamanlarda Rusyada kuracağı büyük fabrikanın hikâyesini de hatırladılar. Fiat, Ukrayna'da yılda 800.000 araba imal etmek için Sovyetlerle anlaşmaya varmıştı. Komünistler bile yabancı sermayeye kapılarını açtıktan sonra kapitalist kalkınma yolunda «çabalama kaptan ben gidemem» teranesine göre emekliyen Türkiye elbette yabancı sermayeden bol bol yararlanma imkânlarını arıyacaktı.

Türkiyede 1960'tan sonra 27 Mayıs'ın getirdiği özgürlük ortamında kapitalist kalkınma yolunun eleştirmesi yapılagelmiştir. Bu arada Türkiyedeki kompradorların yabancı sermaye ile ortaklaşa oyunları da açıklanmıya başlayınca özel sektör çevreleri ayağa kalkmış: «Sermayeyi ürkütüyorlar; yerli ve yabancı sermaye güvenli iklim bulursa yatırım yapar; memlekete yabancı sermaye gelmesini önlüyorlar» diye feryat etmişlerdir.

Oysa bir ülkede yabancı sermaye ile işbirliği çeşitli biçimlerde olabilir. Yabancı sermayeyi Türkiyede solcuların ürküttüğünü söyliyenler, bırakın solcuları ve sosyalistleri bir yana, komünist ülkelerdeki yabancı sermaye girişimlerini izah etmek zorundadırlar. Türkiyedeki bir avuç sosyalistten ürken yabancı şirketlerin komünist rejim altındaki Sovyet Rusyaya ve öteki komünist ülkelere ürkmeden girişine ne dersiniz?

Bizim kompradorların derdi «yabancı sermayeyi ürkütüyorlar» feryadı ile tenkitleri önlemek ve yabancı şirketlerle işbirliğinde soygun düzenini yürütmektir.

Gerçekte yabancı sermaye nerede «iş» görürse oraya gider. Hele Amerikanın sermaye ihracına mecbur bulunduğu, dünya üstündeki egemenlik iddiasını ancak sermaye ihracı ile yürütebileceği artık açıklanmıştır. İhtilâl söylentilerinin yerli ve yabancı sermayeyi ürküttüğü iddiaları da mesnetsizdir. Tersine yabancı sermaye az gelişmiş ülkelerde bizzat ihtilâl yapmak için bir araçtır. Güney Amerika ülkelerindeki Amerikan sermayesinin işi gücü budur. Az gelişmiş bir ülkeye komprador kapitalizminin şartları altında giren yabancı sermaye, kısa süre içinde o ülkenin siyasî hayatında söz sahibi olur. Ondan sonra da hükûmetler devirir, seçimler kazanır, başbakanlar değiştirir.

Türkiyede 27 Mayıs ihtilâlinden sonra yabancı sermayenin ürktüğünü söylemek mümkün değildir. 27 Mayıstan bu yana yabancı şirketlerin gittikçe daha büyük iştiha ve inatla şartları zorladıklarını görüyoruz. 22 Şubat, 21 Mayıs gibi iki ihtilâl girişimine ve bugünkü kaypak siyasî havaya hiç aldırmadan «komprador - yabancı kapitalist» ittifakı işlemektedir. İlâçtan petrole, madenlerden oto-montaj sanayiine kadar her yanda tatlı kârlar bilânçoları süslemektedir. Ereğli - Demir Çelik bu ittifakın bir âbidesidir. Yabancı

sermayeyi toplumun çıkarları yönünde denetliyecek bir kuvvet henüz eyleme geçebilmiş değildir. Parlâmentodaki sosyalistler ve idare kademelerindeki milliyetçi memurların direnci gidişi durdurmaya yetmemektedir.

Türkiyedeki oto-montaj sanayii de «komprador - yabancı kapitalist» işbirliğinde tatlı kârlarla nurlu ufuklara havalanmaktadır. Oto-montaj sanayiine 1965 yılına kadar 13 firma girmiştir. Bu durumu 1966 Plânlama kitabı şöyle yorumlamaktadır:

«Firma sayısının fazlalaşması yurtiçi talebin çok üstünde bir kapasitenin doğmasına sebep olmuş ve döviz tasarrufu oranının yavaş artmasına yol açmıştır.»

Gene Kalkınma Plânı 1966 programına göre oto-montaj sanayiine yapılan yatırımların «yerli parça oranını artırıcı yönde olmadığı» görülmektedir. 1966 programında açıklamalara şöylece devam edilmektedir:

«Bu sektörde ulaşılması gereken döviz tasarrufu oranı montaj yönetmeliği ile yayınlanmaktadır. Bu yönetmelik ve ek sirkülerde öngörülen döviz tasarrufu oranı, yerli malzeme ve parça miktarını artırmakta fazla etkili olmamıştır. Örneğin 1965 yılı için öngörülen «lâstik hariç yüzde 30 tasarruf» oranı ile 1966 yılı için öngörülen «lâstik dahil yüzde 40 tasarruf» oranı arasında büyük bir değişiklik yoktur.»

Sözün kısası oto-montaj işine girişenler dışardan getirdikleri parçaları Türkiyede monte ederek tatlı kârlara ulaşmakta ve bu sanayi dalı ağır aksak gitmektedir. Plânlama Teşkilâtının fikrine göre bu yolda gidişe devlet müdahalesi gerektir. Alınacak tedbirler şöyle gösterilmiştir:

Sanayi Bakanlığı Türkiyede imal edilebilecek parçaları tespit edecek ve en geç 1966 yılı Haziran ayı başında imal edilecek parçaların listesi yayınlanacaktır.

Bu parçaların özel sektör tarafından imali teşvik edilecektir. 1966 yılı sonuna kadar özel sektörün olumlu bir teşebbüsü bulunmadığı takdirde 1967 yılı Program Yılı başında bu parçaların imâli için gerekli yatırımlara kamu sektörünce başlanacaktır.

Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu için 1966 yılında Türkiyede otomobil imâlatı konusunda etüd yapmak amacıyla 150 bin liralık yatırım öngörülmüştür.

Makina Kimya Endüstrisi Kurumu bu 150 bin liralık etüdden ne sonuç almıştır bilmiyoruz; Türkiyede yapılacak parçaların listesi 1966 Haziran ayı başında devlet eliyle ilân edilmiş midir? Onu da bilmiyoruz. Ancak bildiğimiz birşey vardır. Eğer İtalyan Fiat firmasıyla yapılacak anlaşma gazetelerin yazdığı gibiyse Türkiyede devlet eliyle özel şirket yaratma usulünün bir yeni âbidesi yükselecektir. Ve bir yeni yemlik, bir yeni çiftlik işletmeye açılacaktır.

Şöyle ki:

Çok görüldüğü üzere kurulacak şirkette üç ortak vardır: Devlet, özel sektör, yabancı şirket. Devletin hissesi yüzde 35, yabancı kapitalistin yüzde 35, özel teşebbüsün yüzde 30... Yani yerli özel teşebbüs ile yabancı kapitalist, şirketin yüzde 65 hissesine sahip olacaklar; onların borusu ötecektir teşebbüste... Buna karşılık «yabancı kapitalist - komprador» itifakı, yüzde 35 ortak edilmek suretiyle devlet eliyle desteklenmektedir.

Böylece özel teşebbüs yeni bir kaleye sahip çıkacak, ve bu kalenin imkânlarından faydalanarak devletçiliğe bol bol çatmak ve sövmek imkânına kavuşacak, bu yolda devlet hazinesinden istediği barutu temin edecektir. Üstelik kurulacak şirketin yüzde 30'una sahip olan özel şahıslar ve bankalar Türkiyede mevcut 13 oto-montaj firmasının yanına 14'üncüyü katarak tatlı kârlara devam edebilmek için ellerinden gelen gayreti yeni kurulacak şirkette göstereceklerdir. Umut edilir ki sayısı zaten pek az olan kompradorlarımız kapalı veya açık biçimlerde şimdiden devlet tarafından kendilerine ihsan edilen yüzde 30 hisseye ellerini uzatmışlardır.

Türkiyede yabancı sermaye oyunlarına nereden bakarsanız bakın halkın aleyhine bir ittifakın yürüyüşünü göreceksiniz. Eğer devlet (Makine Kimya Endüstrisi Kurumu) bu teşebbüse gereği gibi sahip çıkamazsa, ve millîyetçi memur ve uzmanlar memleketin çıkarlarını koruyamazsa sonuç şimdiden görünüyor:

13'üncü montaj firmasının yanına bir 14'üncüyü eklemek...

Uğura uğursuzluğa inananlar için ilgi çekici bir deneme tezgâhlanıyor böylece...

İlhan Selçuk

ROMANYA BAŞBAKANININ ZİYARETİ

NATO ve Varşova Paktlarının feshini ve yabancı askerlerin çekilmesini isteyen Romanya Başbakanı, «Her şey NATO için» diyen Türk Başbakanı ile müzakereler yaptılar. Dış politika görüşleri taban tabana zıt olan taraflar arasında dünyanın temel dış politika sorunlarında bir görüş birliğine varmaya imkân yok. Bu sebeple, müzakereler, turistik, ekonomik, kültürel ve ticarî plânda yapılmıştır. Romanya, petrol ve kimya sanayii kollarında Türkiye'ye hayli faydalı olacak durumdadır. Fakat bu alanlarda bir işbirliği nereye kadar gidebilir? Türkiye'deki yabancı petrol şirketlerinin, hükûmetlerinin de desteği ile, böyle bir işbirliğini asla istemiyecekleri ve engellemeye çalışacakları muhakkaktır. Bu sebeple, bu satırların yazıldığı sırada işbirliğinin derecesi hakkında fazla bir şey söylemek mümkün değildir. Bilinen, Petrol Ofisin T.H.Y.'nın ihtiyacı için Romanya'dan yapacağı uçak benzini ithâlinin henüz Enerji Bakanlığı kademesini aşamadığıdır. Mobil'in silâhlı kuvvetlerin mahreliyetine kadar girmesinin doğurduğu mukavemetin tesiriyle, kumandanların da Petrol Ofisine hak vermesiyle, T.H.Y.'nın Mobil yerine Petrol Ofis'ten benzin alması kararlaştırılmıştır. Petrol Ofis, Mobil'den yüzde 20 ucuz fiat vermiş ve T.H.Y.'na yılda 4 milyon lira kazandırmıştır. Fakat taahhüdünü yerine getirebilmek için, Petrol Ofis, Romanya'dan ucuz petrol ithâl etmek zorundadır. Enerji Bakanlığının bu konudaki tutumu ümit verici olmaktan uzaktır.

Romenler, Türkiye ziyaretine önem verecek biçimde büyük bir heyetle gelmişlerdir. Romen Başbakanı, Petrol Bakanını tanıtırken, bir jestle petrolün önemini belirtmiştir. Fakat bi ryetkili, haftanın ortasında, «Türkiye - Romanya görüşmelerinde petrol alış - verişi konusunda herhangi bir teklif ve istek olmadığını» açıklamıştır. Eğer görüşmelere katılan bu yetkilinin sözleri doğruysa, petrol konusunda yabancı şirketleri kazandı demektir! Romenler ayrıca maden cevheri, sülfirik asit, suni gübre, çimento, kereste gibi konularla ilgilenmektedirler. Bu konularda büyük Amerikan tekellerini ürkütmeyen bir takım anlaşmalara varmak mümkündür. Fakat millî çıkarlarımız bakımından en büyük önem taşıyan petrol konusunda, korkulur ki, hesabı Yüce Divanda görülmesi gereken bir tereddüt iktidara hâkim olacaktır.

Müzakerelerin politik yönüne gelince, bugünkü şartlarda, Balkan Devletleri arasında bir yakınlaşma ve hattâ bir anlaşma, hayâl olarak gözükmektedir.

Halbuki asıl mesele, yeni, büyük ve bağımsız bir Avrupa kurma yolunda başlayan çabalardır. Türkiye, bu çabaların tamamen dışında, Washington'un izindedir.

Yeni bir Avrupa kurma çabalarını, Prof. Duverger'nin kalemiyle açıklıyoruz :

ÖTEKİ AVRUPA

Prof. Maurice Duverger

Yıllaar var ki öteki Avrupa - Varşova Paktı ve Comecon Avrupası - hâkim devletin hegemonyasını sarsmaktadır. Bu Avrupa, de Gaulle'ün A.B.D.'ye «Hayır» demesinden çok önce, Sovyetler Birliğine «Hayır» demiştir. O, ekseriye söylendiği üzere, Fransa'nın izinden gidiyor değildir. Aksine, Fransa, hayli geç olarak bu Avrupa'yı örnek almıştır. 1966 yılında, Polonya Ekiminin yıldönümü ve Budapeşte'ninki nasıl unutulur? (Her şeye rağmen, Macar ihtilâlcilerinin amaçlarının çoğuna bugün erişilmiştir.)

Doğu Bloku bugün Batı Blokundan daha fazla monolitik değildir. Hattâ bâzı bakımlardan daha az monolitiktir. Askerî entegrasyon, NATO'da olduğundan daha ileri sayılamaz. Ekonomik entegrasyon ise, Batı'da geliştiği halde, Doğu Avrupa'da zayıflamaktadır. Comecon içinde mübadeleler, dünya ticaretinin yüzdesi olarak azalmakta, halbuki Ortak Pazar içinde artmaktadır. Psikolojik entegrasyon, Batıdakinden çok daha zayıftır. Halk Demokrasilerinin kamu oyu, Sovyetler Birliğinin hâkimiyetini kabule, Batı kamu oyunun A.B.D. hâkimiyetini kabul edişinden daha az yanaşmaktadır. Bükreş, Varşova, Prag ve hattâ Budapeşte ve Sofya Hükûmetlerinin Moskova'ya mukavemeti, Bonn, Londra, Roma, La Haye, Brüksel ve hattâ Oslo ve Kopenhang Hükûmetlerinin Washington'a mukavemetinden daha fazladır.

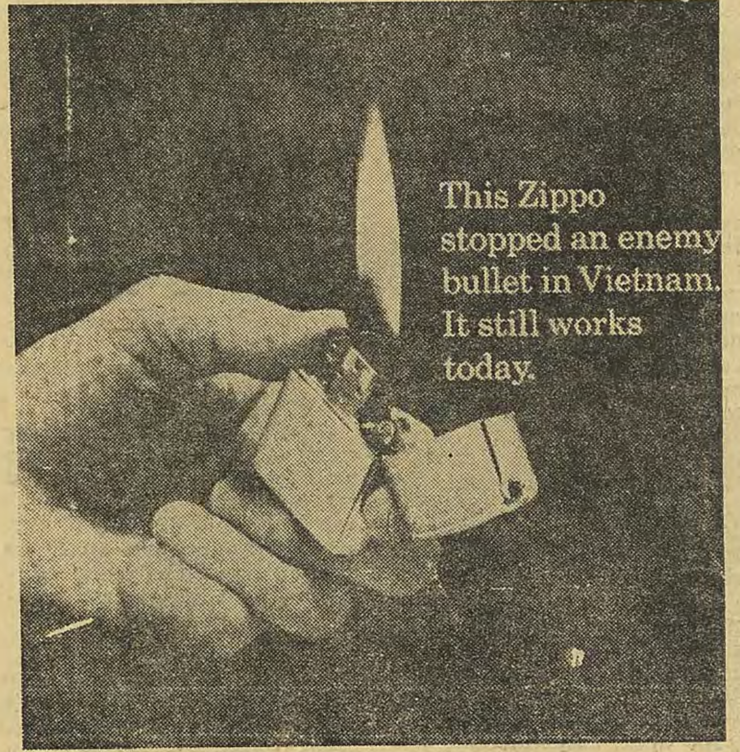
Bu sebeple, (Varşova Paktı üyeleri arasında) geçenlerde cereyan eden tartışmalar çok yeni değildir. Sâdece bağımsızlık isteği, eskiye nazaran çok daha ileri götürülmüştür. Kısmen evvelce sağlanan ilerlemeler, kısmen Romanya'nın çabaları —ki tâbir caizse Şark de Gaulle'cülüğü yapmaktadır—, kısmen de Fransa'nın NATO'dan çekilmesi sonucu, bağımsızlık isteği güçlenmiştir. Varşova Paktı, başlangıç kısmında, Batı Avrupa Birliği askerî blokunun teşkiline ve onun Kuzey Atlantik blokuna entegrasyonuna açıkça atıf yapmaktadır. Demek ki ,bu entegrasyon son bulduğu ölçüde, Varşova Paktı doğuş nedeninin bir kısmını yitirecektir. Ve paktın değiştirilmesini arzulayanların, bunda başarı sağlama şansı çok artacaktır. Romanyalıların askerî blokların dağıtılması ve yabancı askerlerin çekilmesi isteklerine mukavemet, çok daha zorlaşacaktır.

Durum böyle olmakla beraber, Bükreş toplantılarında ortaya çıkan iki nokta önemlidir. Bunlardan birincisi, Sovyetler Birliğine karşı bağımsızlık hareketinin Bonn Almanyasının yarattığı korku yüzünden frenlenmiş gözükmektedir. Batı Almanya'nın yakın komşuları olan Polonya, Çekoslovakya ve Doğu Almanya'da Bonn'dan korku çok kuvvetlidir. Bu durum, Batı'da farkına varılmak istenmiyen bir gerçeği doğrulamaktadır. Avrupa'nın güvenliği, gittikçe daha az Sovyetler Birliğine (ya da A.B.D.'ye) karşı düşünülmektedir. Bu güvenlik, gittikçe daha fazla Almanya'ya karşı hissedilmektedir. Washington bir gerçeği unutmamalıdır : Batı Almanya'yı kuvvetlendiren her davranış, ayni zamanda Doğu Blokunu da güçlendirir.

İkinci nokta daha önemli ve özellikle daha yenidir. Romanya'nın nihaî tebliğe, A.B.D.'nin de iştirâki ile bir Avrupalı ülkeler konferansının toplanması temennisinin konulmasını istediği doğru ise, bu, de Gaulle diplomasisi ile halk demokrasisinin amaçları arasındaki farkı açıkça göstermektedir. Romanyalıların temennisi ve General de Gaulle'ün Sovyetler Birliği gezisinin sonunda yayınlanan tebliğ, çok farklı iki Avrupa görüşünü dile getirmektedir.

De Gaulle Avrupası, filigranda belirdiği kadarı ile, iki lider tarafından çerçevelenmiş gözükmektedir. Bir yanda Sovyetler Birliği, öte yanda zayıflığını telâfi için muhtemelen bir büyük Avrupa Devleti ile ittifak hâlinde Fransa vardır. Belli bir biçimde Rus vesayetinin teyidine yol açacak olan bu Avrupa görüşü, halk demokrasilerinin hoşuna gitmemektedir. Daha dengeli olan Romanya teklifi, bir büyüğün baskısını öteki büyüğün baskısıyla telâfiye imkân vermektedir. Teklif, ayni zamanda daha gerçekçidir. Zira Batılılar (Fransa hariç) eski kıt'anın meselelerini, A.B.D. olmadan yalnız Sovyetler Birliğinin huzurunda tartışmaya yanaşmıyacaklardır. Avrupa'da bir anlaşmaya ulaşmak için, Ruslar kadar A.B.D.'nin rızası da zorunludur. A.B.D' onun dışında varılan bir anlaşmaya rıza göstermiyecektir...

Mevcut şartlarda, yalnız Batı Avrupa'ya özgü bir politika kurma yönünde her teşebbüs, Batı Avrupa'yı Washington'a bağımlı duruma sokacak ve Doğu Avrupa'yı Moskova bağımlılığına itecek ve gerçek bir Avrupa'ya doğru olan evrimi —ki şüphesiz, yavaş ve güçtür, fakat zorunludur ve hızlandırılabilir — frenleyecektir.

HARP VE TİCARET

Vietnam Harbi, A.B.D.'de en yüksek rütbeye erişmiştir. Madison-Avenue'nün büyük reklâm şirketleri, reklâmlarında harpten yararlanmaktadırlar. İşte bir çakmak reklâmı :

«Bu Zippo, Vietnam'da bir düşman kurşununu durdurmuştur. Çakmak hâlâ işler durumdadır. 12 Kasım'da Çavuş Andres Martinez, Güney Vietnam'da Arphan'da en ön safta dövüşmekteydi. Bir düşman kurşunu tam göğsünün üzerine, savaş elbisesinin sol cebine geldi. Kurşun cebindeki Zippo çakmağına çarptı. Çakmak delindi, fakat Çavuş Martinez delinmedi.

Çavuş Martinez, Zippo'sunu emekliye çıkardı. Çakmağının kapağını biz memnuniyetle parasız yenileyecektik. Fakat o çakmağını olduğu gibi muhafazayı tercih etti.

Zippo'ların çoğu hiç bir zaman emekliye çıkmaz v.s. v.s....»

Sahil yağması!

Sahillerimizin yerli - yabancı «tatlı kâr»cılar tarafından kapatılması ve halkın denizden yoksun bırakılması sorunu, yavaş yavaş kamu oyuna mal olmaktadır. Yeni Gazete de bu konuda bir baş yazı yayınlıyarak tehlikeye dikkati çekmiştir : «Turizmin kârlı bir yatırım hâlini almasıyla bu işten anlasın anlamasın herkes sahilleri kapışmaya, buralara derme çatma tesisler kurmaya başlamıştır. Ne iç, ne de dış turizm bakımnıdan asgarî standartları taşımıyan bu tesisler, şehirlerimizi saran gecekondu lardan farksızdır. Uzmanlar sahlilerimizde (gecekondu turizmi) nin âfet hâline gelmesi tehlikesine dikkati çekmişlerdir...

Öte yandan turistik imkânların gelişmesi yüzünden artan arazî değerlerinden yararlanmak amacıyla bu sahiller büyük bir spekülâsyon konusu olmaktadır. Turizme yapılan yatırımların sonucunda, fakat sahibinin hiç bir katkısı olmaksızın, artan bu arazi değerleri kamuya aktarılmalı, toplanan paralar yine turistik alt yapı için kullanılmalıdır...

Sahillerimizin değeri, yabancı sermaye sahipleri tarafından da anlaşılmıştır. Ancak Köy Kanunu, yabancıların köylük yerlerde taşınmaz mal edinmelerini engellemektedir. Bu sınırlamadan kurtulmak için yabancılar, uzun sürelerle bu yerleri köylülerden kiralamak yoluna gitmektedirler. Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu yabancı firmalara, kamu elindeki malları devretme müsaadesini vermektedir. Kalkınma Plânı ve yıllık programlar ise bunun aksini istemektedir. Fakat bu ilke, maalesef Bakanlar Kurulunun bir kararıyla işlemez hâle gelmiştir. Bu kararla Turizm Bakanlığına, elverişli gördüğü takdirde, kamu mülkünü yabancılara devretme yetkisi tanınmıştır.

Görünmez bir ihrâç maddesi olarak turizmin en önemli unsuru olan sahillerimizi ve göl kenarlarımızı, yabancıların mülkiyetine peşkeş çekmenin sırası değildir. Bizdekine benzer nefis kıyıları bulunan İspanya da yaptığı hatayı geç de olsa bugün anlamıştır.

Turistik önemi haiz kıyılarımızın envanteri süratle yapılmalı, mülkiyet durumu kadostraya bağlanmalıdır. Sahillerin kamu elinde toplanarak değerlendirilmesi için imkânlar hazırlanmalı, yerli ve yabancı firmaları yatırıma teşvik edecek alt yapı ve tesisler plânlı bir şekilde kurulmalıdır. Kamu mülkiyetindeki sahiller özel kişilere, hele yabancı firmalara asla devredilmemeli, gerekirse 99 yıl gibi uzun süreler için kiraya verilmelidir. Önemli olan, atı alan Üsküdar'ı geçmeden tedbirleri almak basiretini gösterebilmektir.»

İran Şahının Rus füzeleri!

Tahtını A.B.D'ye borçlu olan İran Şahının bile Washington'a kafa tutarak Sovyet Sam füzeleri almak üzere olduğunu geçen sayımızda belirtmiştik. Bu satırlar yazıldığı sırada A.B.D., İranı bu teşebbüsünden caydırmaya çalışmaktaydı. Le Monde gazetesi, geçen haftanın sonlarında Tahran'dan bu konuda şu haberi vermekteydi :

İran Hükûmetinin Sovyet Sam füzeleri almasının kesinleştiği yolundaki burada dolaşan haberler hararetli polemiklere ve ABD aleyhinde şiddetli eleştirilere yol açmıştır.

Geçen Mart ayında, Milletvekillerine hitaben yaptığı bir konuşmada, Şah, Hükûmetinin dış politikasının alacağı yeni yönü açıkça belirtmişti. Bu yön, A.B.D.'ye karşı askerî ve ekonomik bağımsızlık idi. Bu konuşmada Şah, İran'ın muhtaç olduğu silâhları «en avantajlı pazarlardan» ve yardımları karşılığında İran'ın bağımsızlığına aykırı sayılan politik şartlar ileri sürmeyen ülkelerden alacağını söylemişti.

O zamanlar Tahran diplomatik çevreleri, Şahın konuşmasını, Sovyetlerden yapılacak muhtemel bir silâh mübayaasına hayli açık bir telmih saymışlardı. Bununla beraber, Amerikalılar, Şahın sözlerini önemsediler. Burada belirtilmektedir ki, A.B.D.'nin Tahran Büyükelçisi Armin Mayer, daha geçenlerde, politik şartlara bağlanmaksızın silâhları verilmesiyle ilgili bir İran teklifini, sertçe reddetmiştir.

Bunun içindir ki önemli miktarda Sovyet Sam füzesinin satın alınacağının kesin olduğu haberi, Amerikalıları fenersiz yakalamıştır. Yıllık iznini alacak olan Amerikan Büyükelçisi, Tahran'dan ayrılışını geciktirmiştir. Hâlen bu alış - verişten vazgeçirmek için, A.B.D., İran Hükûmetine görünüşe göre, ağır baskı yapmaktadır. Fakat A.B.D. birdenbire 180 derecelik bir dönüş yapmadıkça ve tamamen ticarî ölçü-

lerle İran'a hemen modern silâhları vermedikçe —ki bu. Waşhington'un geleneksel politikasına aykırıdır ve çok zayıf bir ihtimaldir— Sovyet füzesi mübayaa anlaşması anlaşması pek yakında Tahpek yakında Tahran'da imza lanacaktır.

Giritli'ye cevap

Fikir korsanlığı yaparken suçüstü yakaladığımız ve Batıda olsa, bu suç yüzünden üniversiteden kovulacağı muhakkak bulunan Prof. İsmet Giritli, Dünya gazetesinde yayınladığı bir yazıda Doğan Avcıoğlu'nun «bugünkü hayatî ve temel meselenin antiemperyalist mücadele olduğu» yolundaki sözlerini ele alarak şöyle yazıyor:

«Herkesin fikrine saygı göstermekle beraber, Doğan Avcı-

Prof. İsmet Giritli
Mc. Carthy'cilik nasıl olur?

oğlu'nun yukarıda aynen zikrettiğimiz bu görüşünün, Milletlerarası Komünizmin bugün az gelişmiş ülkeler ve Üçüncü Dünya memleketleri bakımından tavsiye ettiği ve desteklediği taktik ve strateji ile çok sıkı bir benzerlik arzettiğini söylemekle yetinirsek, acaba Yön dergisinin çok sevdiği ve sık sık kullandığı deyimle Mc Carthy'cilik mi yapmış oluruz?»

Hemen söyleyelim: Evet. Prof. Giritli, AP müteahhitlerinin basınına yakışır biçimde Mc Carthy'cilik yapmıştır. Antiemperyalist mücadelenin, yâni ekonomik ve politik bağımsızlık mücadelesinin temel sorun sayılmasının istenmesini milletlerarası komünizme bağlamak, ancak Mc Carthy'cilerin hasta muhayyilelerinin edebileceği bir «öküz altında buzağı arama» teşebbüsüdür. Atatürk, antiemperyalist mücadele yapmıştı. Atatürk'ün hareketi de acaba Prof. Giritli'ye göre, milletlerarası komünizmin taktik ve stratejisine uygun mu düşmekteydi? Antiemperyalist savaş yapan Cezayir ve Mısır, milletlerarası komünizmin mi emellerine hizmet etmektedirler, yoksa kendi milletlerine mi? General de Gaulle NATO örgütünden çıkmıştır. Moskava NATO-nun yıkılmasına çalışmaktadır. Acaba General de Gaulle de Moskovanın emrinde midir? Romanya Varşova Paktının feshini istemektedir. Washington'un da arzusu budur. Romanya komünistleri Washington'un paralelinde midirler? Giritli'nin milletlerarası komünizmi Vietnam'da barış kampanyası açarsa ve siz de Vietnam'da barışı savunursanız, komünist mi olacaksınız? Sonra şu milletlerarası komünizm nedir? Moskova mı, Pekin mi yoksa Belgrad, Bükreş mi. CIA'cı Dulles kardeslerin ortaya attığı milletlerarası komünizmin merkezidir? Dulles kardeşler için bu merkez Moskova idi. İsmet Giritli de her hâlde Cia'cı Dulles kardeşler ve onların öncüsü Mc Carthy gibi düsünmekte ve memleketi için ekonomik ve politik bağımsızlık istemeyi ve bu amaçla bütün milliyetçilerin birleşmesini ileri sürmeyi. Moskova paraleline girmek saymaktadır. Yalnız Prof. Giritli'nin unuttuğu bir nokta vardır: Tunckanat'ın açıkladığı ihanet belgesinin belli baslı amaçlarından biri. ekonomik ve politik bağımsızlık isteyen, petrol ve madenlerimizi kurtarmaya çalışan bir milliyetçiler cephesinin kurulmasını engellemektir. Prof. Giritli, milliyetçiler cephesi talebini Moskova paralelinde göstermeye kalkısırken, aslında kendisi CIA paraleline girmiyor mu? Hocalarının eserlerini cümlelerini bile değiştirmeden kopya edip bilimsel eserler yayınlama hastalığına yakalanmış bir profesörün, Tunçkanat'ın açıkladığı ihanet belgesinden de kopya çekmesinin bizce şaşırtıcı bir yönü yok.

Başka bir Mc Carthy'cilik çabası, komünist olduğu yıllarda edindiği derme çatma bilgiyi, komünizm ticareti yolunda değerlendirmeye çalışan Aclan Sayılgan'dan gelmektedir. Bu zat, TİP'in Moskova, YÖN'ün ise Çin komünisti olduğunu bir süredir yazmaktadır. Prof. Giritli ise, YÖN'ü Moskova paralelinde göstermişti!

Bu müfterilere hemen söyliyelim ki, biz sapına kadar milliyetçiyiz ve milliyetçiliğimiz sosyalistliğimizden önce gelir. Moskova emrindeki Yakup Demir'e, Moskova Kongresinden çok önce, faaliyetlerini öğrenir öğrenmez ilk çatan YÖN idi. Yarın Pekin de bir Yakup Demir peydahlarsa, karşısında ilk önce YÖN'ü bulacaktır.

Bütün temennimiz, bu müfterilerin suçlamalarını, Ceza Kanunu çerçevesinden kaçacak bir kaypaklıkta değil, apaçık yapmaları ve onlarla mahkeme önünde hesaplaşma imkânını bize vermeleridir.

Politika ve Ötesi

VAR'LAR YOK'LAR

İyi bakan bir göz bütün yapılanların halka karşı olduğunu hemen görecektir. Cebinde üç kuruşu olup ta, deniz kıyılarında serinlemeye çıkanlar, tüm yurt sahillerinin halka karşı talan edildiğini öğreneceklerdir. Spekülâtörler buraları kapatmışlardır. Hem de yabancılarla işbirliği ederek, yabancı adına kapatıyorlar. Bir Alman veya benzeri firmayla işbirliği yapıyorlar, belediyeleri de kafesliyorlar. Belediyeler, kasabalarının göneneceği, şenleneceği gerekçesiyle, önce farkına varmadan ardından işbirlikcilerin tatlı kârına uyarak buna âlet oluyorlar. Kıyıdan geçit bile vermiyorlar, o kadar yanaşmışlar. Hâni bir yetkili yanılıp yakınmıştı:

«— Halk denizi o kadar istilâ etti ki, vatandaş denize giremiyor...» diye.

Burada tersi oluyor, mutlu vatandaş denizi o kadar istilâ etmiş ki, halk seyirci kesilmiş. Madenlerden, petrolden satılır ne varsa, ondan sonra şimdi kıyılar da çaktırmadan elden gidiyor. En az kıyıdan yüz metre öteye yaptırılacak evler, kıyıya bitiştiriliyor. Kıyılardan ötede, Orta Anadolu'da, Doğu Anadolu'da oturan yurttaşın burada hakkı yokmuşçasına. Bir gün Anadolu halkının da denizden payı olduğunu anladığımız gün milyarlarca lirayı bulan «istimlâk bedeli» ödeyeceğiz. Belki de, sil baştan bir çareye başvuracağız. İstediğiniz kadar uyarın. Kıyılarımız üzerinde hepimizin «ortak payı» bulunduğunu kimseye anlatamazsınız.

Zevksiz, mimarlık dışı, sömürmeye dayanan, oturanın cebinden parasını nasıl alırız üzerine kurulmuş kaba saba yapılara bir bakın, bir düzenin güçsüzlüğünü ve halka karsılığını göreceksiniz. Yanıbaşımızdaki komsulardan örnekler getirecek olsanız, alnınızın şakına kara damgayı yersiniz. Varna, yahut Nessaber gibi avuc içi kadar kıyılardan Bulgarların sağladığı dövizin rakamını öğrendiğiniz zaman, dudaklarınız uçuklar.

«— Parayı veren, düdüğü çalar...» sözü Hocanın fıkrasında kaldı. Bugün «refah devleti» kuracağız diye adam tavlıyoruz. Demirel, her şoföre bir araba; bir çizgi çizeceğiz, bunun altında kimse kalmıyacak diyerek sandıklardan oyları topladı.

Çizgiye gelince, eski günlerimizi mumla arıyoruz, altına düştük. Her soföre bir araba ve çizginin üstü sözü ile biraz okur yazar olanı, aklı ereni kandırmak istiyordu. Bugünkü tutumu ile kanacak halimiz kalmadı. «— Bana ne oldu da, ben bilemem — Eski halimi hiç göremem..» dudaklarımızın ıslığı.

Ankara'da veya İstanbul'da üç kâğıda alamadığınız kurusoğan, yerinde 75 kuruşa müşteri bulamıyor.

Şehre doğru gelirken üstüne binen 225 kuruş kimin cebine dolmaktadır? Şeftali dalların yanında 50'ye, büyük şehirlere doğru gelirken 2.50 biniyor. Bütün meyveler öyle. Meyveler dallarında allanırken, halkın kursağına girmesin diye kurulan bir düzenle çürütülüyor.

Var'lar, yok'lar ülkesi hâline gelmişiz.

Bir tekerleme düzelim dedik, Otyam'la beraber. Şöyle oldu:

Meydanı var, Cumhuriyeti yok;
Heykeli var, Atatürk'ü yok;
Denizi var, balığı yok;
Halkı var, özgürlüğü yok;
Partisi var, adaleti yok;
Affı var, afedileni yok;
Raporu var, casusu yok;
Polisi var, hafiyesi yok;
Uyaranı var, hükûmeti yok;
Köylüsü var, toprağı yok;
Okulu var, öğretmeni yok;
İşçisi var, bilinci yok;

Uzatmayayım, aklınıza geleni de ardına siz ekleyin!...

Mehmed Kemal

TİP Eyüp ilçe toplantısı

Türkiye İşçi Partisinin Eyüp İlçe Kongresinde Genel Başkan Aybar ve Genel Sekreter Rıza Kuas konuştular. Sosyalist mücadele ile antiemperyalist mücadeleyi ayni sayan Aybar, Amerika'ya ve C.H.P.'ye şiddetle çattı. Genel Başkan, Amerikalılara boykot edilmesini istemekteydi: «Amerikalılarla resmî ödev dışında olan bütün münasebetlerimizi keseceğiz. Türkiye'de Amerikalı kendisini gittikçe daralan bir cendere içinde hissetmelidir. Ta ki, bu gittikçe daralan cendere içinde Amerikalı kendisini mutlâk bir yalnızlık ortamı içinde hissederek pılısını pırtısını toplayıp Türkiye'yi terketmekten başka kurtuluş çaresi kalmadığını anlasın.»

Bundan sonra C.H.P.'nin «Biz sağa da, sola da karşıyız» şeklinde ifade edilen tutumunun «aslında faşist bir zihniyeti nifadesi» olduğunu ileri süren TİP Genel Başkanı, bu teşekkülün 141 ve 142. madde afı aleyhinde oy kullanmasını şiddetle yerdi:

«CHP., Türk Ceza Kanununun 163. maddesinden hüküm giymiş olanların da, 141 ve 142. maddelerden hüküm giymiş olanların da affın dışında bırakılması için oy kullandı. Demokrasi ve fikir hürriyeti konularında en ateşli nutukları çekenler aslında kendilerinden, kendi fikirlerinden başkasına tahammülleri olmadığını böylece bir kere daha ortaya koymuşlardır. CHP. hürriyeti kendisi için, kendisince kabul edilen fikirler için istemekte ve tanımaktadır. Oysa fikir hürriyeti, ancak karşımızdaki fikirlere serbestçe ifade imkânı tanındığı zaman vardır. CHP. böyle bir hürriyet anlayışından çok uzaktır. Beğenmediği fikirlere serbestçe ifade imkânı değil bunların sadece affına bile yanaşmamıştır. Bu partinin tek parti zamanındaki korkunç yüzü bu vesile ile tekrar ortaya çıkmıştır. CHP.'nin ilericiliğine umut bağlamış olanlar hâlâ varsa, Af Kanunu bunlar için tam bir hayâl kırıklığı olmus olmalıdır. Mecliste 141'den hüküm giymiş olanların affı için sadece 17 kişi, 142'den hükümlülerin affı için de sadece 21 kişi oy kullanmıştır. Bunların içinde tek bir C.H.P.'li yoktur.»

24 Temmuz'un İşçi Bayramı değil, işçinin matem günü olduğunu ileri süren Genel Sekreter Rıza Kuas da, CHP. Genel Sekreteri Kemal Satır'ın «Vatan mefhumundan habersiz» suçlamasını cevaplandırdı:

«İlk ikili anlaşmaların C.H.P. iktidarınca imzalanmış olduğunu örtmek için yakışıksız hücumlarda bulunuyorlar. Gerçekler şirretlikle örtülemez. CHP. yöneticileri 1945 - 1950 arasında dünyadaki gelişmeleri iyi değerlendirmemişler, üstelik Türk halkının uyanışından da ürkmüşlerdir. Amerika'ya ilk tâvizleri veren 1945, 1946, 1947 ve 1948 tarihli ikili anlaşmaları C.H.P. iktidarı imzalamıştır. Bunun sorumluluğunu elbette taşıyacaklardır. Vatan mefhumundan habersiz olmak gibi sözler mutlâka sarfedilecekse, bu sözün Atatürk öldükten sonra memleketi adım adım bu hâle sokmuş olanlara pek yaraşacağını hatırtlatmak yerinde olacaktır.»

MİSYONERLER NASIL YÜZ BULUR?

Türk Büyükelçiliğinin Washington'da onbeş günde bir yayınladığı Turkish Digest adlı bültende yukarıdaki resim ve resimle ilgili şu haber var:

Türk Sefaretinde yapılan bir merasimde, Büyükelçi Turgut Menemencioğlu, Türk Kızılay Derneği adına Rahip Edward E. Swanstrom'a bir altın madalya ve berat hediye etti. Hediye, Rahip Swanstrom'a, Katolik Yardım Servisleri Direktörü olması sıfatıyla, bu örgütün, 1959 yılından beri Türkiye'ye yaptığı insani çalışmaya teşekkür için verilmiştir.

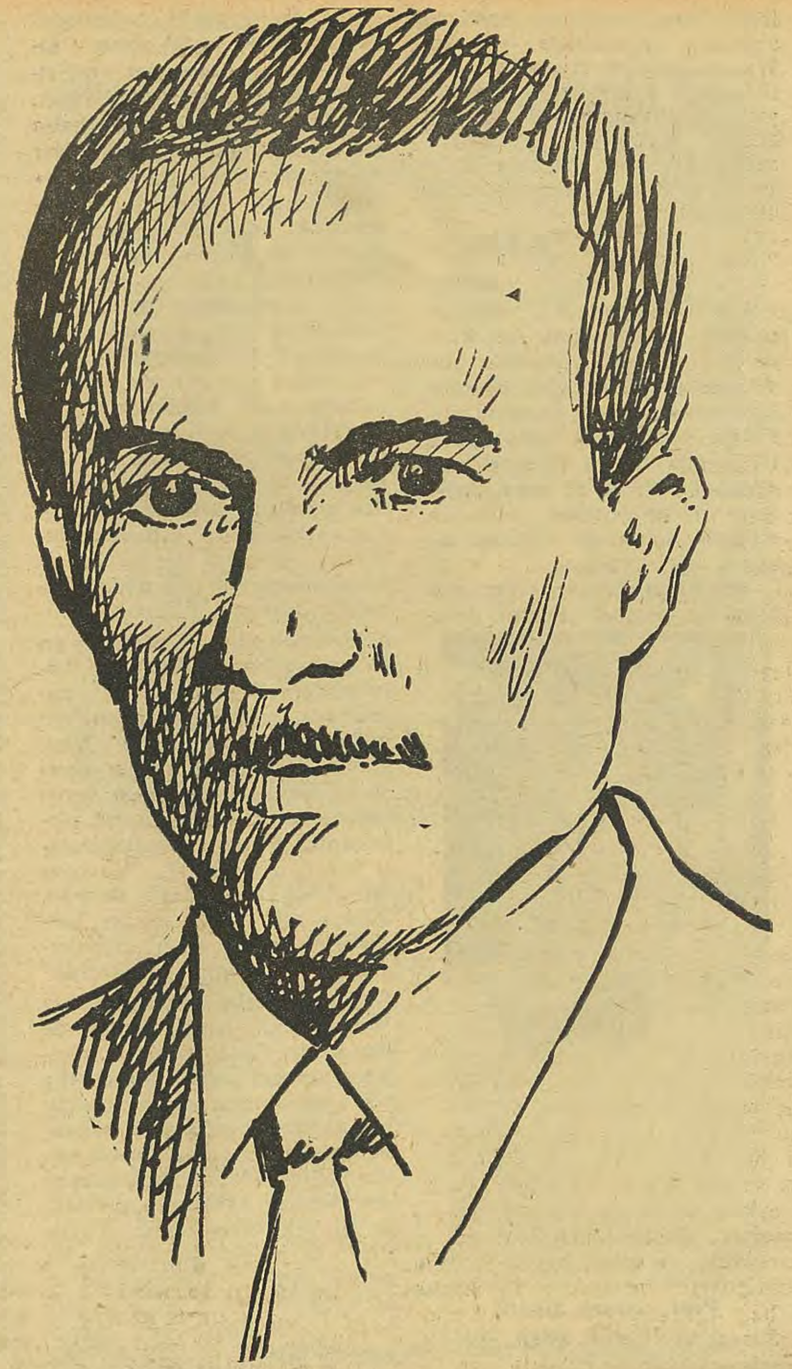
Katolik Yardım Servisleri, A.B.D. katolik halkının deniz aşırı ülkelerdeki yardım örgütüdür. Türkiye'de Katolik Yardım Servislerinin faaliyetleri, muhtaç kişilere gıda, ilâç ve elbise dağıtmaktan ibarettir.

7.5 YIL HAPSE MAHKUM BİR HAKİM KONUŞUYOR

«Sosyalist Türkiye» adlı bir kitap yazdığı için Hâkim Ali Faik Cihan 7,5 yıl hapse mahkûm oldu.

Çok özendiğimiz Batı ülkelerinde, memleketinin sorunları üzerinde düşünen bir hâkim, mahkûm edilmek şöyle dursun, ilgi ve sevgi toplardı...

142. madde affının Mecliste ancak 21 oy topladığı bir ortamda, affedilmesi istenmiyenlerden Hâkim Cihan'ın savunmasından bazı parçalar yayınlıyoruz:

Hâkim Ali Faik Cihan

HUKUKA AYKIRI BİR TEAMÜL

1 — Türk Ceza Yasasında «komünizm porpagandası» adı ile nitelenen bir eylem yoktur.

Gerçekten Türk Ceza Yasasında 142. maddeyi içeren bölümün başlığı, «Devletin arsıulusal şahsiyetine karşı cürümler» den ibarettir. Gerek 142. maddede gerek Türk Ceza Yasasının başka bir yerinde komünizm deyimi geçmemektedir. Bilindiği gibi halk arasında komünizm, çok kötü anlamlar taşımaktadır. Halka göre komünizm, aile birliğini, namusu ve onuru tanımayan, insanları hayvan sürüleri ile bir tutan bir rejim anlamına gelmektedir. Bu nedenle dâvanın başladığı günden beri haksız bir hakarete maruz bulunduğum apaçıktır. Çünkü komünizm dendiği zaman halkın kafasında beliren kavramların hiç biri Türk Ceza Yasasının 142. maddesinde yazılı değildir ve Dâvaya Türk Ceza Yasasında yazılı olmıyan bir ad konulmuş bulunmaktadır.

Türk Ceza Yasasının 142. maddesine muhalefet edenlerin eylemine komünizm propagandası adını koymak, bu yasa maddesinin Türkiyeye geliş gününden beri bir âdet, bir teamül haline getirilmiştir. Bu nedenden ötürü târizlerim sayın mahkemeyi hedef tutmamaktadır. Ama ceza hukukunda teamüle yer olmıyacağı, içtihattan üretilen içtihat serilerinin yasadaki esas metni değiştiremiyeceği ve yasa gerekçelerinin yasa metinlerini bir gölge gibi izleyemiyeceği açık bir gerçektir. Eğer devletin arsıulusal şahsiyetine karşı cürüm işlemekten ya da 142. madeye aykırı bir eylemden yargılanıyorsam, komünizm propagandası yaptığım iddiası nereden çıkıyor? Bu tutum, hakkında kovuşturma açılan bir zanlıyı mahkûmiyet kararı verilmeksizin cezaya çarptırmak anlamına gelmiyor mu? Uzun yıllardan beri sürdürülen bu teamül, Türk ulusu adına hüküm vermekle görevli ve bağımsız olmaları gereken mahkemelerin, siyaset adamlarının gönlünü hoş etmekten ibaret olan bir tâvizden kurtulamadıklarını göstermiyor mu?

Bu nedenlerden ötürü eyleme ve dâvaya yasada yazılı olan adının konulmasını, usule, yasaya ve Ceza hukuku ilkelerine aykırı düşen ve sanığı hakarete maruz bırakan bu teamüle son verilmesini dilerim.

ANAYASA ZORLANIYOR

II — Hiç bir organ, makam, merci veya kişi mahkemelere ve hâkimlere tavsiye ve telkinde bulunamaz». (Anayasa Madde 132).

Türk Ceza Yasasının 142. maddesinin Anayasaya aykırı bulunmadığına, Anayasa mahkemesince karar verildiği, Anayasa Mahkemesi Başkanının demecine dayanılarak Türkiye radyolarından yayınlandı. Bununla birlikte, 29 Eylûl 1965 günü Radyodan yayımlanan bu karar, Resmî Gazetede bugüne kadar yayınlanmış değildir. Anayasanın 152. maddesinin son cümlesi aynen şöyledir: «Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır». Şimdi, Türkiye Radyolarının bu konuda verdiği haber olayı ile Anayasanın «hemen» deyimini içine alan bu kesin yargısının ışığı altında sağduyu, ancak şu «belki» ler üzerinde durabilir:

Birinci belki: Anayasa Mahkemesi Türk Ceza Yasasının 142. maddesini Anayasaya aykırı bulmadığına karar vermiş, ancak bazı görüşlerle bu kararı Resmî Gazetede yayımlamamak suretiyle Anayasayı savsaklamıştır.

İkinci belki: Anayasa Mahkemesinin bu konuya ilişkin bir kararı yoktur. Radyoda verilen haber gerçek dışıdır.

Üçüncü belki: Anayasa Mahkemesi Türk Ceza Yasasının 142. maddesini iptal etmiştir. Bazı düşüncelerle radyodan kasten ters bir haber verilmiştir.

Her üç halde de Anayasa Mahkemesinin kendi kendisini inkârı söz konusudur ve bir dördüncü belki yoktur.

Sorunun asıl dikkat çekici ve bu dâva ile ilgili olan yönü, 142. madde hakkında yapılanların, Anayasa Mahkemesinde dâva konusu edilen hiç bir yasa maddesi hakkında yapılmamış olmasıdır. Anayasada ve Anayasa Mahkemesinin kuruluşuna dair yasada Anayasa Mahkemesi kararlarının demeç yolu ile ve radyodan yayımlanacağı esasen yazılı değildir.

Anayasa Mahkemesinin 142. madde hakkındaki bu tutumu, başı dara geldikçe «141. ve 142. maddeler işletilecektir» yolunda demeçler veren Hükûmet sorumlularının tutumundan çok uzak anlamlarda yorumlanamaz.

Nitekim bu dâva kurulduktan bu yana 142. maddenin işletileceğine dair bir çok makam, organ, merci ve kişi demeç vermiştir. Bu memiekette yasalar resmî demeçlerin takviyesi önünde mi işler? Bu takviyeler özellikle 141. ve 142. maddelerin arkasına konulmaktadır. Unutmamalıdır ki, Sokrat'ı, Brüno'yu, Galile'yi zulmün kurbanları olarak tarihe mal eden hep bu takviyeli 142'lerdir.

Bir yandan Anayasa kuruluşları, öbür yandan hükûmet sorumluları Anayasanın 142. maddesini ve dolayısiyle bu dâvayı durmadan zorlamaktadırlar.

KİTAP TOPLAMA ANAYASAYA AYKIRIDIR

III — Kitap toplatılmasına dair mevzuatımızda bir hüküm yoktur.

Anayasanın kitap ve broşürlere ilişkin 24. maddesinde «Türkiyede yayımlanan kitap ve broşürler 22. maddenin 5. fıkrası hükümleri dışında toplatılamaz» denilmektedir. Söz konusu 5. fıkra ise şöyledir: «Türkiyede yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması, bu tedbirlerin uygulanacağını kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hâkim kararıyla olabilir».

Fakat bu memlekette, kitap toplatma tedbirini açıkça yazan özel bir yasanın yerini dolduracak kadar kesin kararlar veren hâkimler vardır. Onun içindir ki, Parlâmento, «bu Anayasa ile konulması emredilen diğer kanunlar T.B.M.M.'nin ilk toplantısından başlıyarak en geç iki yıl içinde çıkarılır» hükmünü koyan geçici 7. maddeyi hiç bir şey olmamış gibi bir rahatlık içinde çiğneyebilmektedir. Anayasanın 22. maddesinin 5. fıkrasında emredilen kitap toplatılması tedbirine ilişkin özel yasayı süresi içinde çıkarmıyarak Anayasanın geçici 7. maddesini çiğneyen T.B.M.M. sorumludur. Ve bunun yanında «sübut vasıtalarından olan eşyanın muhafaza ve zaptı» na dair olan C. M. U. K.'nun 86. maddesini kitap toplatılması tedbirinde kullanıp ekonomideki ikame kanununu (şeker yerine pekmez kullanmak gibi) uygulayan yargıç, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunarak, Anayasaya ve kanuna aykırı hüküm vererek Anayasanın 11., 22. ve 132. maddelerini çiğnemekten sorumludur.

Dâva konusu kitap, yürürlükteki yasalara ve Anayasaya rağmen 17 Mart 1965 tarihinde İstanbul 2. Sulh Ceza Yargıcı bulunan zat tarafından verilen bir kararla toplatılmıştır. Bu olay demokratik bir ülkede yargı gücünün intiharı demektir. Bu gerçeğin karşısında ne üniversitelerden, ne barolardan, ne basından, ne de gençlik kuruluşlarından hiç bir ses çıkmamıştır. Bu suretle fikir özgürlüğüne, temel haklara taptaze Anyasaya karşı girişilen yıkıcı davranışlar bir kural halinde yerleşmiş ve bundan sonra yapılanların sağlam bir temeli olmuştur. Böylece, demokratik denetimin dumura uğramış olmasından yararlanmasını bilen tutucu ve ham kuvvetler Anayasayı delik deşik etmeyi başarmışlardır.

Görülüyor ki, bu dâvanın buraya getirilmesi, ancak Anayasa duvarının delinip geçilmesi suretiyle mümkün olmuştur. Aklın ve mantığın Anayasa güvenliği altında kabul ettiği bütün sahalar işgal edilmiştir.

Var olan Anayasa koşulları içinde eline kalem alıp yazı yazmaya oturan bir kimse, iki yıl gibi çok kısa bir zaman içinde Anayasanın rafa kaldırılacağını düşünemez ve Ortaçağın hortlayıp karşısına dikileceğini hesap edemez. Ve hele bir hukukçu kafası için yasaların - tıpkı yabani hayvanların gözbebekleri gibi - ışık geldikçe daralması, ışık azaldıkça açılması anlaşılır bir şey değildir.

Anayasanın 20. ve 11. maddeleri durdukça Türkiyede fikir suçu olamaz ve fikirler kovuşturulamaz. Ama ne yazık ki bugün bu Anayasa acizlerin ve düşkünlerin okuyup üfledikleri bir dua metni haline getirilmiştir. Onun içindir ki bu gibi işler olmaktadır.

Anayasanın demokratik kuruluşları, değişen dünya koşullarına gözleri kapalı, kulakları tıkalı, Cumhuriyeti ve devrimleri kavramak yeteneğinden yoksun Osmanlı kafaları tarafından - tıpkı yabani arıların köreltiği arı kovanı gibi - köreltildiği sürece böyle çelişkiler olacaktır.

Bilim kürsüleri, gerçek bilimin tahrif edilmiş biçimlerini bilim adı altında öğrenciye sunan ve kafası kartlaştıktan sonra yıllarca tekrar edip durduğu safsataya sonra da inanmak durumuna düşen öğreticilerin işgali altında kaldığı sürece böyle acayiplikler görülecektir.

Yabancı çıkarlara kul-köle olmayı ulusçuluk ve yurtseverlik gibi göstererek ulusçuluğu ve yurtseverliği kendi tekeline aldıktan sonra karşısına çıkan her düşünceyi «gomonist» sayan bozuk politikacı tipi yönetimin kilit noktalarını elinde tuttuğu sürece bu gibi ters olaylara hiç şaşmamak gerekir.

Suçlular Anayasanın içinde değil, dışında aranmalıdır.

27 MAYIS NEDİR?

... Türkiyede 1945 yılından itibaren gittikçe şuur kazanan kapitalistçe gelişmelerin bir özetini vermek gerekiyor:

Bu gelişme, ABD ile olan münasebetlerimize ve çok partili rejimin antidemokratik bir istikamette uygulanışına paraleldir. Hattâ bu Helişme, bu iki sebebin neticesidir. Bir yandan ABD'nin öncülüğü ve zorlamaları, öbür yandan çok partili rejimle eşraf ile ağanın siyasî temsil mekanizmasına gelip oturması rol oynamıştır. Atatürkçülüğün kökünden kazınmasını tavsiye eden Amerikalı uzmanlarla Uluslararası Kalkınma Bankasının raporları yabancı sermayeyi teşvik kanunu, petrol kanunu ve bugün de halka açıklanmasından kaçınılan ve sayıları elliyi geçtiği söylenen

gizli anlaşmalar ile herkesçe bilinen ve her sokak başında bir milyoner zihniyeti, bu kapitalistçe gelişmenin örnekleridir. Bu eğilimin sonucu olarak 1960 yılına yakın yıllarda, memleket içinde ağa ve eşraf karışımı açıkgöz bir azınlığın iktidarı fiilen ele geçirmiş bulunduğu ve bu hali sürdürmek için canını dişine takarak bütün gayretini sarfettiği ve bunun için kendisine sığınak olsun diye bir hukukî yapı hazırlamaya yöneldiği, hattâ bu işi kısmen başardığı gene herkesçe bilinen bir gerçektir. İşte 27 Mayıs 1960 olayı kısmen bu eğilime karşı girişilip başarılan bir harekettir.

27 Mayıs 1960 hareketi ancak bu mantık açısından ele alındığı zaman bir değer ifade eder. Oysa 27 Mayısın tek ve büyük başarısı, İkinci Cumhuriyet Anayasasıdır. Ama bu Anayasa o derece önemli bir olaydır ki, bu olay sayesinde 27 Mayıs hareketi, Türk tarihinde bir çağın bitimi ile yeni bir çağın başlangıcı niteliğini kazanmıştır.

İkinci Cumhuriyet Anayasası yürürlüktedir. Öbür yandan da 1945 - 1960 arasındaki kapitalistçe gelişme, yönünü şaşırmadan ve hızından hiç bir şey kaybetmeden yürümektedir. İşte yukarıdanberi yapılan açıklamalar ile varılmak istenen sonuç bu idi. Anayasanın yönü ile siyasî iktidarı fiilen etki altında tutan kuvvetlerin yönü birbirlerine zıttır. Bu, hiç bir toplumda bulunmayan özel bir durumdur. Bu durum ister Marksist açıdan ele alınsın, ister başka bir mantık açısından yoruma tâbi tutulsun, enteresan sebepleri kadar kapsamlı sonuçları ile dikkatleri çekmeye elverişlidir.

Anayasa, hukukî yapının ana normudur; bütün yasaların yasasıdır. Ona aykırı hiç bir yazılı kural olamaz.

Bu Anayasa, kapsadığı anlam, yön ve ilkeleri ile, kapitalistçe gelişmeye, sınıf farkları ve zümre menfaatlerine, sosyal adalete aykırı eğilimlere yer vermiyen bir güce sahiptir. İkinci maddesinde yer verdiği demokratik ve sosyal karakteri ile sermaye hâkimiyetini veya başka bir şekildeki zümre hâkimiyetini kesinlikle reddetmektedir. «Sosyal ve iktisadî haklar ve ödevler» başlığı altındaki hükümlerle son derece ileri bir düzen getirmektedir. Anayasa bu vasıtalarıyla, mevcut ekonomik yapıyı izlemek şöyle dursun, bazı yönleri ile onun ilerisine geçmekte, sosyalist bir karakter taşımayan ekonomik yapıyı gerilerde bırakmaktadır.

Bilindiği gibi, ekonomik yapının gerilerinden gelen hukuk yapısı, eski menfaat gruplarına bir sığınak vazifesini görmektedir. İnsan iradesinin eseri olan hukukî yapı, çok defa sığınaklar içinde bulunan kuvvetler tarafından düzenlenmektedir. Bu suretle üretim güçleri ile, gelişen ekonomik yapı ile hukukî yapı arasındaki açıklık, üretimi yapanlarla hukuku yapanlar arasında menfaat çatışmasına yol açmakta ve bunun sonucu olarak huzursuzluk, istikrarsızlık cemiyeti sarsmaktadır.

Oysa İkinci Cumhuriyet Anayasasının gelişi, 1945-1960 eğiliminin sonucu olan ve siyasî mekanizmayı fiilen etki altında tutan ağa - eşraf azınlığını kalesiz, sığınaksız açıkta bırakmıştır. Bu açıkgöz azınlık, kovanı parçalanmış arılar misali, ortalıkta vızıldayıp dolaşmakta, önüne geleni sokmakta ve kendi huzursuzluğunu tüm yurt alanına yayıp herkesi huzursuz bırakmaktadır.

Anayasayı uygulamak mevkiinde olanlar, Anayasayı dıştan zorlamaktadırlar. Bunun, suyu kesilen değirmenin, olukta kalan su ile daha bir süre dönmesine benzetilip iyimserlik getiren yanları olduğu gibi, kanalı açıp suyu bastırmak ümidi ile fırsat bekleyenlerin büyük gücü karşısında kötümserlik getiren yanları da vardır...

ATATÜRK'E LÂYIK MIYIZ?

... İkinci Cumhuriyet Anayasasının, ağa - eşraf azınlığının menfaatleri ile uyuşmayan birçok ileri yanları vardır. Anayasanın başlangıç kısmından sözetmek, bunu anlatmaya yeter. Dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten ve Anayasanın tümüne yön ve hareket veren bu kısım, 156. madde ile esas metne dahil edilmiştir. Bu kısım, Atatürk ilkelerinin başka bir ifadesi olan Atatürk inkılâplarını Anayasa hükmü haline getirmektedir.

Yurt içinde yabancılarla ortaklaşa şirketler kurmak, dünya çapında tröstlere imtiyazlar tanımak, yabancı devletler mümessillerine devletin kilit noktalarında yer vermek, ağa ve eşraf çıkarlarına göre ekonomiyi plânlamak, Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına uygun değildir. Atatürk, «Yedi asırdan beri cihanın dört bir köşesine sevkederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarda bıraktığımız ve yedi asırdanberi emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz ve buna mukabil daima tahkir ve tezlil ile mukabele ettiğimiz ve bunca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, cebbarlıkla uşak seviyesine indirdiğimiz, bu gerçek sahibin huzurunda bugün utanç ve saygı ile hakikî durumumuzu alalım» demektedir. Atatürkün ölümünden sonra 27 yıl geçiyor. İki istatistik rakama göre tablo şu: Nüfus 30 milyon, 29.5 milyonun yıllık gelir ortalaması 1300 lira, 500 bin kişinin yıllık gelir ortalaması 50 bin lira. Ulusal gelirin yüzde 65'i nüfusun yüzde 15'inin elinde.

Atatürk, «Hayatta en hakikî mürşit ilimdir» diyordu ve köylünün, aydının önderliğinde birleşip teşkilâtlanmasını istiyordu .Buna karşılık, bugün köylü mukaddesat bayrağını elinde tutan sahtekâr yobazın önderliğinde, hilâfeti getirmenin rüyası içinde.. Anayasayı anlamış, Atatürk ilkelerini benimsemiş bir avuç aydın, bilimde ve kanunda yeri olmayan, milletin parasını cebine indirip, millet menfaatlerini düşünenlere çamur atan kökü dışarda karanlık bir teşkilâtın tehdidi altında...

ANAYASAYI KORUMAKLA GÖREVLİ KURUMLAR

... Öbür yandan Anayasayı korumakla görevli kurumlardan henüz bir canlılık hamlesi gelmemiştir. Ümit ve güvenle bakılan ve kendisinden büyük işler beklenen Anayasa Mahkemesinin tereddütlerden kurtulduğuna ve geçmişin statik alışkanlıklarından ayrıldığına dair hiç bir belirti yoktur. Kuruluşundan bu yana üç yıl geçmiş olmasına rağmen henüz olumlu bir adım atmamıştır. Belki huzuruna götürülen dâvalarda iptal konusu kanun maddelerinin Anayasaya uygunluğuna dair bin dereden su getirip uzun gerekçeler yazarak ve üyelerin yarıdan bir noksanının muhalefet şerhlerini koyarak Resmî Gazetede yayınlanmakla ve «Tenekeci Hasan» ın dâva açma yetkisi bulunmadığı noktasından isteminin reddine dair verdiği kararlarla görevini yaptığı kanısındadır. İkinci Cumhuriyet Anayasasının geçmişi ve statükoyu pekiştiren hiç bir yanı yoktur. Anayasa Mahkemesi millete oldukça pahalıya mal olan yüce bir kurumdur. Bu kurum elbette seçim faaliyetleri fazla olan yaşlı hâkimlerin ve hukukçuların idarei maslahat yeri değildir.

Anayasa, ağanın ve eşrafın sosyal adalete taban tabana zıt alışkanlıklarını ve hak yeme eğilimlerini, doğulu kafa ile amel etmeğe alışık yarım aydının ve bürokratların rahatını ve karanlık suda balık avlamaya daha yeni başlamış köşe başı fırsatçılarının yuvalarını bozmuş, keyiflerini kaçırmıştır. Oysa yukarıda belirtildiği gibi toplumun hukuk yapısı bunlara sığınaktı. Anayasanın gelişi ile bunların tümü açıkta, boşlukta kalmışlardır. Bu yüzdendir ki, denize düşenin köpeklere el atması gibi geleneksel üst yapının hukuk dışında kalan kesimine, değer yargılarına dört elle sarılmışlar, «Din elden gidiyor, ahlâk elden gidiyor» sloganları ile ortaya çıkıp büyük yaygaralar koparmışlardır. Bu oluşum, bugün açık örnekleri ile herkesin gözleri önündedir...

DÂVA NEREDEN ÇIKTI?

Yukarıdan beri belki gereğinden fazla açıklamalar yapıldı. Kitabın Türk Ceza yasaları önünde dâva konusu edilecek bir yanı yoktur. Gerçi son söz, kendisine ait olan ve Türk ulusu adına hüküm veren mahkemeye aittir. Ama hiç olmazsa bu anda savunucu bu kanıdadır. Bu bir ceza dâvası değildir...

... Kitabı yazan yargıç, kendisine uygulanmak istenen kanun maddesini kitapta eleştirmiştir. Kitap yasaları değil, hak yemeyi töre haline getiren grupları, haksız yere keyif sürenlerin keyiflerini, yardakçıları ve yardakçılığı zedelemiştir.

Dâvanın çıkış yeri ile çıkış zamanı, sadece kötü bir tesadüfün sonucu olarak düşünülemez. Kitap 11 Ocak 1965 tarihinde yayınlanmıştır. Aynı tarihte gerekli yerlere gerektiği kadar kitap verilmiştir. Ondan sonra, Anayasa Mahkemesinin uygun bulduğu ve karar gerekçesinde uygulama alanını gösterdiği Basın Kanununun 31. maddesine dayanıp yurt içinde yayınlanan çeviri eserleri hükûmet kararı ile toplatarak Anayasanın 24. maddesini çiğnemekten korkmayacak kadar hızlı bir zihniyet üste çıkmıştır. İşin tesadüfe bağlı olan tarafı yalnız burasıdır. Zira, kitapta menfaatleri zedelenen ve keyfi kaçan esas grup üste çıkan bu zihniyetin en ateşli temsilcisidir. Anayasanın gelişi yüzünden sığınaksız, koruyucusuz kaldıkları ve kendi huzursuzluklarını yurt alanına yazdıkları yukarıda belirtilen grupların, sosyalizm dendikçe ödleri kopmaktadır.

Kitap, yaratılan taburlar bölümünde, ücret karşılığında çalışan iftira şebekelerini, ücretsiz çalışan iftira ve ihbar gönüllülerini tanıtmıştır. Halk oyunun ve kanunun kontrolü dışında faaliyette bulunduğu son günlerde herkese malûm olan kuvvetlerin, kitabın bu bölümüne hedef olmaları karşısında küplere bindikleri ve huzursuz kaldıkları besbellidir.

Kitapta, ırkçı ve turancı, mukaddesatçı, sahte ulusçu, yardakçı adı ile tanıtılmıştır.

Kitabın 84-86. sayfalarında, bilimsel çalışmalar yerine başka işler yapan ve bilim kurumlarını körleten profesör ünvanlılar hakkında acı ve sert hükümler vardır. Suç keşfettirmek için ihtisas ehline başvurmak gibi ceza hukuku ve akıl ilkelerine aykırı bir yolu kural haline getiren savcılık müessesesi, hasmı hasmının eline teslim etmiştir. Kitabın çıkışı ile dâvanın çıkışı arasındaki zaman mesafesi ve bu mesafe içinde vukua gelen çok yönlü zihniyet değişikliği bir arada düşünüldüğü zaman şüpheli fikirler aklı meşgul etmektedir. Hükûmet eli ile girişilen kısa zaman içindeki kitap toplama faaliyetleri, fikirlerdeki şüphe unsurunu bir kat daha arttırmaktadır. Dâvanın çıkışı hakkında yukarıdan beri sözü edilen birbirine yardımcı olayların sonucu olarak denilebilir ki meseleye daha savcılık el koymadan önce dâvanın ilk tohumları, savcılık dışında kalan kişilerin kafasında yeşermeye başlamıştır.

KARANLIK İŞLER

İster gizliden gizliye olsun, ister açıktan olsun, büyük önderlere karşı olanlar ve bu önderlerle mücadele edenler, kavgaya karşı muafiyet, çetin bir güç ve kurnazca ustalıklar kazanırlar. Buna karşılık, büyük önderlerin yanında bulunanlar, kavgaya karşı muafiyetsiz, zayıf ve güçsüz kalırlar. Bu genel toplumsal bir kuraldır. Atatürk'ün ölüm tarihi olan 1938 yılının Cumhuriyet tarihimizde bir dönüm ya da durak yeri olarak gözükmesi bu kuralın sonucudur.

Atatürk'e ve onun devrim yönüne karşı olan başlıca kuvvetler, hilâfetçiler ile mandacılar idi. Atatürkün karşısında mücadele ustalığı kazanan bu hilâfetçiler ile mandacılar, Atatürkten sonra ortada kalan ve mücadele muafiyetini yitiren bir avuç inkılâpçı aydını kolaylıkla yenilgiye uğrattı. Şimdi bu yenilginin eseri olan çizgilerden sadece bir tanesinin 1965 yılındaki derinliğine işaret etmek savunma için yeter ve gereklidir.

28/5/1965 tarihli Ulus gazetesinde Sadun Tanju, F.B.I. harfleri ile ifade edilen Federal Tahkikat Bürosuna, başka bir deyimle Amerikan gizli teşkilâtına dair yazdığı bir makalede, Fred J. Cook tarafından yazılan «Devlet İçinde Devlet» adlı kitaptan söz ederek, bu teşkilâtın sağcılar elinde bir hazır kuvvet, sağcı olmıyan herkesi kötüleme mekanizması haline geldiğini, en kuvvetli iktidarların bile bu teşkilâtı kontrolden âciz kaldığını, gerçek değerlerin bu teşkilât tarafından halkın gözünden düşürüldüğünü, bazan can ve mala karşı tehlike haline geldiğini belirtmektedir. Gerçekten bu teşkilâtın, en az dünyanın yarısında hüküm sürdüğü, ihtilâflar ve ihtilâller tertiplediği, hükûmetler düşürüp iktidarlar değiştirdiği günlük gazetelerden bile izlenebilir.

Öbür yandan görünüşte askerî ve siyasî ittifak süsü verilen ve gerçekte Orta Doğu petrol kaynaklarının tekelini ellerinde tutan enternasyonal kumpanyaların menfaatlerini bu bölgede korumak amacı ile kurulan ve halen kurucu hükûmet başkanlarından ikisi kendi halkları tarafından gayri meşrû ilân edilen ve biri sokaklarda linç edilerek, diğeri ölüm cezasına çarptırılarak öldürülen ve başlangıçtaki adı Bağdat Paktı iken sonradan bir eksik üye ile CENTO adı altında devam ettirilen teşkilât, «Yıkıcı Faaliyetler Komitesi» adı ile bir komite kurmuştur. Bu komitenin para fonu Amerikan dolarıdır. Ve bu komitenin bir kolu bugün Türkiyededir.

Cumhuriyet gazetesinde yazdığı bir başyazıda Nadir Nadi, Millî Emniyet Teşkilâtını, Hükûmetin dış güvenliğini sağlalamak amacı ile kurmaya mecbur olduğu gizli haber alma teşkilâtı anlamında tanımlayarak bu teşkilâtın sınırlarını en akla yakın bir biçimde çizmiştir. Yazarın belirttiğine göre, Millî Emniyet raporlarının hukukî bir değeri yoktur. Ama işin esası araştırılırsa, bu teşkilâtın bir kanunu da yoktur. Şu halde Millîi Emniyetin topladığı haberlerin sonuçlarından, bu haberleri değerlendiren ve kanunu olan hükûmet ve onun elemanlarının sorumlu olması gerekir.

Öbür yanda, 27 Mayıs Anayasa ve Hürriyet Bayramı münasebetiyle, Türkiyede çıkan petrollerin millileştirilmesi yolunda bir kampanya açan üniversite gençliğinin İstanbul şehri içinde dağıttığı efişleri yabancı petrol ortaklarının adamları ile birlikte Millî Emniyet teşkilâtına bağlı memurların yırtıp yok ettikleri Cumhuriyet, Milliyet, Akşam ve Ulus gibi en ciddî gazeteler tarafından yazıldı. Son aylar içinde basında ele alınan bazı millî emniyet raporları, devletin ve hükûmetin tutumu ve onuru ile bağdaşacak nitelikte değildir. Bunların hemen hepsinde ulusal çıkarlara aykırılıkla birlikte yabancı çıkarlar sırıtmakta, yukarıda sözü edilen hilâfetçilerle ve mandacılarla beraberlik göze çarpmaktadır.

Dâva konusu kitabın toplatılması üzerine, kitabın yazarının yanına gidip kitabı son derece beğendiğini, şayet bu mesele bir dâva konusu olursa kitabı ve yazarını savunma fırsatını elde etmekten kıvanç duyacağını söyleyen edebiyata ehliyetli genç bir avukat, bilâhare savunma fırsatının doğduğunu kendisine hatırlatan yazara, - korku ve dehşet içinde - «Beni galiba Millî Emniyet takip ediyor, ben fakir bir adamım, bu işlere giremem» cevabını vermiştir. Devletin dış güvenliğini ilgilendiren işlerde gizli haber toplamakla görevli teşkilât, içte korku, dehşet yaratmakta, sağcı olmıyan yazarların ve şairlerin şeref ve aile namusu ile oynamakta, FBI ve CENTO vasıtası ile dolara, sterline kök uzatmaktadır. 26/5/1965 günü Sentoda bir konuşma yapan Senatör Haydar Tunçkanat, «Amerikan gizli teşkilâtı, Millî Emniyet Teşkilâtı içine yerleşmiştir» diye konuşmuştur.

Bu dolarlı, sterlinli, hattâ Shell'li karanlık ve kanunsuz kuvvetin aydın yurttaşlarla birlikte, Türkiye basımevlerinde basılıp kanun teminatı içinde yayınlanan, hükûmetin ve savcıların önünde bulunan kitaplarla gazeteler hakkında raporlar, yâni gizli haberler verdiğine dair örnekler vardır. Bugün bu karanlık ve gizli kuvvetin cazibesi dısında ne bir kişi, ne de bir kurum kalmıştır.

İstanbul Savcılığının ve bilirkişinin, hattâ Yüksek Hâkimler Kurulunun bu manyetik alanın içine düşmediklerini hiç kimse kesinlikle ileri süremez.

TÜRK ADALETİNE ŞİKÂYET EDİYORUM

Türkiye bugün bir fikir kaosu içindedir. Ama bu kaos aynı zamanda bir kuvvetler kaosunun şiddetli etkisi altındadır. Onun için ortada gözüken şey, fikir değil, sadece fikirler dışındaki kuvvetlerdir. Her kuvvet, yarışmayı en kuvvetli olduğu mecraya götürme çabasındadır. Deyim yerinde ise, atlet pehlivanı koşu pistine çağırmakta, pehlivan atleti mindere davet etmektedir.

Hilâfetçinin, mandacının yeraltı ve yer üstü faaliyetleri karşısında fikir adamı, kılıç karşısında el, kaplan pençesinde gelincik olmuştur. Kennedy'ye sıkılan kurşun, İnönüye çekilen tetik, Lumumbayı öldüren el, Karakurtta öğretmenin başına inen yumruk ve kitabı hukuk yapan kafa, tek bir oluşun çeşitli görünüşleridir.

Yukarıdan beri bölüm bölüm yazılıp açıklananlar bir bakıma faydasız, boş lâftan ibaretir. Çünkü kitap ortadadır ve burada yazılı olanlar kitapta da vardır. O kitap ki, karşısına fikirle çıkılması gerekirken dâva konusu edilmiştir. Acaba neden «Yanlış mı, doğru mu» değil de, «Suç mu, değil mi». Bütün meselenin özü kısa bir cümlenin içindedir: Kurt, kuzuyu yemek istiyor.

Onun için, ne bilirkişinin kişiliği üzerinde durmak gerekir, ne de Yüksek Hâkimler Kurulunun anlayış yönü üzerinde. Acaba neden bir başkası değil de Sahir Erman? Sorusu da faydasız ve gereksiz. Çünkü o olmasa elbette bir başkası bulunurdu. Kurt kuzuyu yemek istedikten sonra... Ama ortada bir kurt varsa, kuzu yoktur. Ve kimse kimseyi yiyemiyecektir. Bunu kendileri de bilmektedirler. Ana onlara bu kadarı yetiyorsa?

Sayfalar dolusu yazı yazıp çetin meseleleri burada izah etmekten maksat, elbette ve sadece bir savunma yapmak değildir. Çünkü ortada savunmayı gerektirecek bir dâva konusu yoktur.

Maksat, insanlık tarihini başından sonuna kadar doldurmuş bulunan dünyanın en eski milletini ve en taze cumhuriyetini uçurumun başına kadar getirenleri Türk adaletine şikâyet etmektir.

TİP tartışmaları

Eğri oturalım, doğru konuşalım!

İlhami Soysal

1960 İhtilâlini takip eden günlerdı. Ben o zamankı Ankara Gazeteciler Sendikasının Başkanıydım. Sendikamızın bağlı olduğu üst kuruluş, Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu Yönetim Kurulu, şimdi konusunu hatırlamadığım bir iş hakkında, azıcık sola yatkın bir bildiri yayınlamıştı. Bu bildirinin sol bazı fikirleri söylemesi, üye kuruluşlar olan İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir Gazeteciler sendikalarında tepki yaratmıştı. İstanbulda, bu işin hesabının görülmesi için, Federasyon yöneticileri üye sendikalar başkanlarının katıldığı olağanüstü bir toplantı yapıldı. Federasyonun bildirisine karşı olanlar, «efendim nasıl sol bir bildiri yayınlanır, sol fikirler savunulur?» diyorlardı. Bunu diyenler, bugünkü Türk basınının önde gelen bazı gazetecileri, yazarlar, yazı müdürleri, sekreterler, istihbarat şefleri ve muhabirleriydi... Onlara göre sol düşünceye sahip olmak bir büyük günahtı... Ben tartışmaları bir süre dinledikten sonra, çoğunluğu bana göre daha genç olan arkadaşlarımı yatıştırmak için bir konuşma yapmak istedim. Sözlerime de; «Tartışmanın başındanberi ilgiyle izliyorum. Faydası olur diye de kendi görüşümü söyliyeceğim. Ama daha önce, gene tartışmanıza ışık tutmak üzere bir önemli noktayı belirtmeliyim, sözlerimi de buna göre değerlendirmenizi rica edeceğim» diye başladım. Bir an sustum ve devam ettim: «Açıkça bilmelisiniz ki, ben bir sosyalistim ve sosyalizme inanırım..»

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti binasının kitaplığında yaptığımız bu toplantıda, meslek kuruluşlarını temsil eden kırka yakın gazeteci vardı. «Ben sosyalistim» dediğimde, sandım ki salona bir bomba düştü, bir sessizlik bombası.. Neden sonra, hiç unutmam, tam karşımda oturan bir Bursalı gazeteci arkadaşımdan şu sözleri işittim: «Estağfurullah ağabey!..»

Şu anlattığım olay, öyle çok eski değil, sadece altı yıl öncesine ait bir olaydır ve sosyalist düşüncenin nerelerden nerelere geldiğini göstermesi bakımından önemlidir.

NEREDEN NEREYE DEMEYİN?

Bu olayın üstünden altı yıl geçti. Bundan birkaç gün önce, YÖN'ün açtığı TİP üzerine tartışma konusunu, gene bir takım genç Ankaralı meslekdaşlarımla tartışıyorduk. İçlerinden birisi bu tartışmayı, Türkiyedeki sol cepheyi bölmek, parçalamak yolunda bir adım olarak vasıflandırdıktan sonra, büyük bir gönül rahatlığı içinde, «Siz sosyalist misiniz? Ne kadar sosyalistsiniz?» dedi...

Bence, bundan altı yıl önce, sosyalistim dediğim zaman karşıma «estağfurullah ağabey» diyen meslekdaşımla, bugün TİP saflarında görev almış, iyi niyetli, uyanık, ülkücü ama karşısındakinin inancını yüzde ile, kilo ile, okka ile tartışmaya kalkışan meslekdaşım arasında hiç bir fark yoktu.

YÖN'ün tartışması dolayısiyle, son günlerde sık sık aynı tip konuşmalara tanık olduğum için, konu üstünde uzun uzun durdum ve düşündüm. Parlâmentoya 15 milletvekili ve bir senatörle girmiş, henüz emekleme çağındaki bir parti konusunda, Parlâmentoda gerçek bir solu temsil eden tek parti üzerinde böylesine bir tartışma açmakta bir fayda mı vardı, zarar mı? Kendi kendime vardığım sonuç şudur: TİP'i bugünden eleştirmekten kaçınmak sâdece TİP'e değil, Türkiyedeki sosyalist harekete de hizmet değil, ihanettir. Şayet TİP, böylesine tartışmalar ve eleştirmeler ile dağılıp yok olacak bir parti ise, nasıl olur da, Türkiyedeki bütün sosyalist düşünceli kişiler böyle bir üfürükte yıkılacak iskambilden bir şatoya umut bağlayabilirler? Yok, tersi olacak, TİP bu eleştirmelerden gerekli dersleri alacak ve güçlenecek ise, bunu yapmayı reddetmek, tıpkı öteki burujva partilerinin yaptığı gibi, «kol kırılır yen içinde» düşüncesine sarılmak neye yarayacaktır?

Kaldı ki bir CHP, 1965 genel seçimlerinden beri, meseleleri enine boyuna tartışmaktadır. Batıda sosyalist partileri, en sert tartışmalar içinde gelişmişmişlerdir. Marks, Engels, Lenin en insafsız, en sert ve en «zamansız» eleştiriciler olmuşlardır. Sosyalist partilerin geleneği, devamlı tartışmadır. «TİP tartışılamaz» demek, «bir kaç yönetici, ne yaparsa doğrudur» tarzında bir alaturkalık demektir. Belki «Tartışmanın zamanı mı?» denilebilir. Fakat aradan iki seçim geçmiş ve genel seçimlere daha üç yıl varken tartışılmazsa, ne zaman tartışılacaktır? Şimdi tartışmanın zamanı gelmediyse, hiç bir zaman gelmiyecektir.

BİR TEŞHİS

Ankarada iç politika olaylarını izleyen bir gazeteci sıfatıyla, 1965 seçimlerinde ilk defa seçimle Meclise gelmiş bir parti olarak TİP temsilcilerini de ilgiyle ve sempati ile gözlemişimdir. Oyumu bir görev bilmiş, muntazaman TİP adaylarına vermişimdir. Üstelik de, zaman zaman «komünist» denerek saldırılara uğramış herkesin ne olur ne olmaz dediği zamanlarda bile sosyalizme inandığımı söylemekten ve bunu açıklamaktan çekinmemiş bir gazeteciyimdir. Böyle bir durumda, TİP kadrolarında yer almadığım için TİP'i eleştirmek hakkına sahip olamıyacağımı düşünmek mümkün müdür? Ben ömrüm boyunca tek bir gün, tek bir partinin üyesi olmamışımdır. Ama hiç bir AP li, hiç bir CHP li, hiç bir şu veya bu partili bana, «sen bizim üyemiz değilken nasıl olur da partimizi eleştirirsin?» dememiştir. Diyemez de... Bu ülkenin vatandaşı olarak safında olsam da olmasam da, oy versem de vermesem de, benim de kaderim üzerinde söz söyleyecek olan bir partiyi elbette ki eleştirmek hakkım olacaktır.

İşte tartışmaya bu düşüncelerle katılıyorum.. Gördüğüm şudur: Bugünkü TİP yöneticileri, gayet açık ve seçik olarak bir «tekkecilik» havası içinde hareket etmektedirler. Dün olduğu gibi bugün de kendi kendilerine güvenmemektedirler. Bu güvensizlikten dolayıdır ki, kendilerini «tecrit» etmekte, sosyailzmi sadece kendilerinin temsil edebileceği inancı içinde boğulmaktadırlar. «Tekkecilik» derken dar bir hizbin içindekileri şüpheyle karşılamayı ve «tekke» nin dışındaki herkesi çürütmeye çalışmayı kastediyorum. TİP yöneticileri, sosyalizm sözünü telâffuzdan dikkatle kaçınırlarken, «Türkiyenin tek kurtuluş yolu sosyalizmdir» diye çıkan YÖN'e fena halde bozulmuşlar ve onu «İnönünün oyunu» diye çürütmeye kalkışmışlardır. Aralarında «Amerikan oyunu bu», «YÖN, sosyalizmi yozlaştırıyor» diyenler de çıkmıştır. Neden? Çünkü YÖN, tekkenin dışındaydı. Doğan Avcıoğlunun en ağır suçlamalar karşısında gösterdiği «Eyüp Peygamber sabrı» na hayranım.

TİP, bu «tekkecilik» tutumunu değişmeden sürdürmüş ve tekke politikasına biraz itiraz eden Sungurbey, Fethi Naci, Özgüden, Ağırnaslı v.s. gibi kişileri ya ihraç etmiş ya da istifaya zorlamıştır. Kuruluşundan beri de TİP aynı dar tekke kadrosunun elindedir. Tüzüğün delege sayısını son derece kısıtlaması da, tekke kadrosunun kuruluştan beri değişmeden giden eğemenliğini sürdürmek içindir.

Bazı iyi niyetli arkadaşlarımız, TİP tüzüğünün tekkeci hareketlerini bilmediklerinden «Efendim, TİP biricik sosyalist parti. Çok kusurları var. İçine girin de düzeltin» demektedirler. Halbuki TİP'e girince ya tekkeye uymak, ya da tekke tarafından saf dışı edilmekten başka alternatif yoktur. Sonbahardaki kongresini de TİP, son derece az sayıda «mutemed» delegeyle yapacaktır. «Çatlak sesler» kolayca tasfiye edilecektir. Zira mekanizma; tekke kanununa göre hazırlanmıştır. «Girin de düzeltin» çok acaip, fakat gerçek dışı bir formüldür.

Diyelim ki «tekkecilik», daha doğrusu «tekkecilik» de Türkiyenin içinde bulunduğu şartlarda doğru bir formül olabilir. TİP yöneticileri, gerçek sosyalistlerin kendileri olduğuna, onlar dışında kalanların sosyalizmi dejenere edebileceğine inanabilirler. Ama bu takdirde de, yöneticilerin hiç değilse sosyalist teoriyi iyi bilmeleri ve teoriyi Türkiye şartlarına göre uygulamaya hazırlıklı bulunmaları gerekirdi. Ama TİP yöneticilerinin, DP iktidarı zamanındaki on yılı, hiç bir teorik çalışma yapmadan ve hattâ sosyalist teorideki gelişmeleri okumadan geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Konuşma imkânı çıkınca, TİP yöneticilerinin yüzeyde kalmış bir «İşçi sınıfı öncülüğü taassubu» ndan öte bir şey söyleyemedikleri görülmüştür. Yöneticiler o zamanlar «köylü sınıfı» nı küçümsüyorlardı. Fakat şimdi işçiden çok köylüye önem vermeye başladıkları görülmektedir...

Bir gerçeği bilmek gerektir: Eğer YÖN'ün fikir plânındaki çalışmaları olmasaydı, TİP yöneticileri bugün hâlâ «sınıf öncülüğü» tartışmalarında emekliyeceklerdi. Bugün sosyalistlerin, Türk kamu oyuna mal ettikleri ne fikir varsa, ilk kez YÖN de ciddî araştırmalara dayanarak ortaya atılmıştır: Sosyalizmin en büyük milliyetçilik olduğu görüşü ve İkinci Millî Kurtuluş savaşı sloganı, YÖN'ün ortaya attığı bir fikirdir. Sosyalizm - Atatürkçülük ilişkilerini YÖN ortaya koymuştur. Petrol Kanunu mu, madencilik oyunları mı, bankacılık ve sigortacılığın içyüzü mü, ikili anlaşmalar mı, bütün bunlar, TİP yöneticilerinin «İnönü'nün âleti» olmakla suçladığı YÖN'ün çabalarıyla su yüzüne çıkmıştır.

YÖN'ün Tural tarafından kapatıldığı sırada, Kıbrıs sorunu ortaya çıkınca, TİP Genel Başkanının bu konudaki ilk konuşmasını hatırlıyoruz .Genel Başkan, Kıbrıs dâvasını, bir Rum kurtuluş savaşı olarak takdim etmişti... Ne zaman ki, YÖN yeniden çıkmaya başladı ve Kıbrıs sorununun Anglosakson emperyalizminin dümen suyunda bir Helen emperyalizmi olduğunu ve çözüm yolunun, antiemperyalist bütün güçlerin desteği ile üslerden temizlenmiş, bağımsız ve federatif bir devlet kurulmasından ibaret bulunduğunu açıkladı, TİP de ciddî bir Kıbrıs politikasına kavuştu..

Şimdi de TİP yöneticileri, Türkiye üzerinde oynanan büyük oyunların farkına varmaksızın, olayların akışına kapılarak, geçen yıl benimsedikleri geniş bir millî kurtuluş cephesi formülünü bırakarak, TİP tek başına sosyalizm demek olan antiemperyalist mücadeleyi yürütür, demeye başlamışlardır...

Yanlış tutumlarının eleştirisine karşı da tepkileri pek sert olmuştur. Doğan Avcıoğlu'nun YÖN'ün 50. sayısındaki dostça bir yazısını hatırlıyorum. Avcıoğlu, daha 1962 yılında, yâni dört yıl önce aynen şöyle diyordu: «TİP idarecileri, Türkiyenin gelişme safhasını, sosyal kuvvetlerin durumunu ve mevcut ortamı gözönünde tutmadan, sınıf önderliği dâvasını, en önemli mesele olarak ortaya attılar. Parti liderleri ve entellektüelleri, işçi sınıfının önderliği meselesinin, içinde bulunduğumuz şartlar altında, sosyalist gelişmenin en hayatî dâvası şeklinde ortaya atılmasını mevsimsiz sayanlara karşı, hırçın bir tutum takındılar. Bu doğmatik tutum, onları, aydınların, gençliğin ve statükoya karşı olan çeşitli kuvvetlerin, sosyalist hareketteki rolünü küçümsemeye itti.

Bazı partili yazarlar, (aydın sosyalizmi) diye hayalî kavramlar yarattılar ve kendi yarattıkları kavramlara şiddetle saldırdılar. Bu bölücü ve uzlaşmaz davranış, TİP'in çeşitli tabakalarda taraftar bulmasını ve sempati toplamasını güçleştirdi. Halbuki Türkiyenin somut şartları, daha toplayıcı formüllere gitmeyi ve daha uzlaşıcı davranmayı zorunlu kılıyordu...

Diğer taraftan, sosyalizmin bir çırpıda gerçekleştirilemiyeceğini unutmamak lâzım... Önce sosyalizme giden yolu açmak lâzım. Bu sebeple, malûm sosyalist sloganları ardarda sıralamak yerine, sosyalizm yolundaki engelleri kaldıracak ve statükoya karşı olan bütün kuvvetleri toplayabilecek formüllere öncelik vermek lüzumludur. Bu bakımdan sosyal adalet ve hürriyet içinde hızlı kalkınma dâvasını ön plâna almak, bunun için gerekli antikapitalist ve antifeodal mücadele etrafında bütün devrimci kuvvetleri bir araya getirmeye çalışmak gerçekçi bir davranış olacaktır. Sınıf önderliği dâvasının ön plâna alınması, memleketin bugünkü objektif şartları gözönünde tutulursa, kuvvetleri dağıtmaktan başka bir işe yaramaz...

Sosyalizm zaferine ve bütünlüğüne inanmış olarak TİP idarecilerini, sosyalist aksiyon ve program konusunda düşünmeye çağırıyoruz».

Bu yazı üzerine, TİP yöneticisi Behice Boran, Vatan gazetesinde Doğan Avcıoğlu'nu «aylardır TİP'ten ayrı bir sosyalist parti kurma sevdası peşinde» koşmakla suçlayan bir küfürname yayınladı. İşte yazıdan bir iki cümle: «Tenkit, sosyalistliğin icabı imiş! Geç efendim, geç. Avcıoğlu'nun TİP hakkındaki bu ilk (ne yazık!) yazısı artık şüphe bırakmıyor ki, bunun altında bazı hesaplar yatmaktadır. Saldırı, baskı kampanyası daha da şiddetlenir, ufukta beliren faşizm tehlikesi maddileşirse, doğmatik, katı doktrinci, memleket gerçeklerinden uzak (uzatmaya ne lüzum var? Açıkçası komünist) onlardır, biz milliyetçi sosyalistleriz diyebilmek hesabı. Hâkim çevrelerin ve onların sözcüsü Akis'in de zaten istediği budur».

Bizlerin başından beri milliyetçi sosyalist olduğumuz doğrudur. Ama TİP yöneticisinin bu yazısının da, güvensiz ve kuskulu tekkecilik zihniyetinin tipik bir belirtisi olduğu da o kadar doğrudur...

BASINLA İLİŞKİLER

Bu satırların yazarı, şimdi TİP kadrolarının en önde gelen isimlerinden yazar Çetin Altan'ın, bir sosyalist olarak TİP verdiği bir konferans sırasında - Çetin o sırada TİP üyesi ve milletvekili değildi, kendince bir sosyalizm kavgası veriyordu ve çabaları en azından TİP kadar etkili oluyordu -, parti genel merkez kadrosundan Adnan Cemgil'in yan odada, «Sosyalist olmıyan böyle adamların ne işi var bizim çatımızın altında, nasıl konuşturulur» diye öfkelenmesine tanık olmuştur. Tanımadığı bir gazetecinin önünde, TİP in iki seçimde de tepeden liste başına getirilen Merkez Yürütme Kurulu üyesi Cemgil, Çetin Altan'ı çeyrek sosyalistlikle suçlayarak, tekkeciliğin tipik bir örneğini vermiştir.

Başka bir gerçek de şudur ki, TİP kadrosundan milletvekili seçilip Meclise girmiş olan yöneticilerden, mesleği gazetecilik olan Çetin Altan ile Profesör Sadun Arenin dışında, gazetecilerle dostluk kurabilmiş, onları etkilemeyi başarmış, hattâ bırakın etkilemeyi, gazetecilere selâm vermek alçak gönüllülüğünü gösterebilmişini bulmak mümkün değildir. «Biz doğruları söylüyoruz, eninde sonunda doğruları söyleyip savunduğumuz anlaşılacaktır, biz basının peşinden koşmayız, basın bizim peşimizden koşmalıdır» anlayışı ile parti yönetmek, «Biz burjuva partilerinin yaptığını yapmayız» demek, tek kelime ile politikadan anlamamak, politikayı bilmemek ve netice olarak kısa vadede hiç bir şey yapmamak demektir.

Bugün bile YÖN'ün TİP bültenlerini elde etmek için bazan boş yere günlerce uğraşması gerekmektedir.

Bir başka nokta daha: Bugünkü Türk basını, gündelik gazeteler olarak, kapitalist düzenin basınıdır. Gazetelerin sahipleri büyük sermayenin temsilcileridir ve hiç değilse, ilân ve reklâm oyunları yüzünden büyük sermaye ile ilişkilerini iyi tutmak zorundadırlar. Buna rağmne günümüz basınından bir kaç büyük gazete, Akşam, Cumhuriyet ve Milliyet, belli bir ölçü içinde hiç değilse çalışanlarının büyük kısmının etkisi ile TİP'e sempati beslemekte, «tarafsızlık» gerekçesiyle TİP'le ilgili haberlere öteki basına göre daha fazla yer ve değer verme çabasındadırlar. Böyle iken, bu gazetecilerin TİP yöneticileri gözündeki yeri farzı muhal

CAN YÛCEL'İN

CEVABI

Doğan Kardeş,
TİP üzerine açtığınız soruşturmaya karşılığım şu :

Ulan avcı, vurma beni,
Ben bu dağın, ey balam, meralıyam.

Gözlerinden öperim.

CAN YÜCEL

Hürriyet gazetesinden daha farklı değildir. Sol uçtaki gazetelerden en sivrisi gibi gözüken Akşam gazetesinin sorumlularından biri olarak, TİP yöneticilerinin benim yüzümden Partinin Akşamda yeterince değerlendirilmediğinden, benim TİP'i baltalamak için gayret gösterdiğimden şikâyette bulunduklarını çok dinlemişimdir. TİP yönetici kadrosuna göre, kendileri gibi düşünmeyen, kendilerinin her söylediklerinde mutlaka bir keramet bulunduğuna inanmayan her sosyalist, CHP uşağıdır, haindir, partiyi bölmek, parçalamak için kumpaslar hazırlamaktadır. Korkumuz odur ki, karşı tarafın, yâni sağ cenahın kamu oyunu yanıltmak için her sol düşünceli aydına «Komünist» demesi gibi. TİP'lilerin de kendileri ile metot ve taktikte ayrılan her sosyaliste «CİA ajanı» demeleri devri de gelecektir.

YÖN VE TİP İLİŞKİLERİ

YÖN Dergisi ilk çıktığı zaman, henüz o zaman TİP yöneticisi olmayan bugünkü «Tekkeciler» kadrosu, kendilerinin dışında bir sosyalist sesin yükselmesinden ne kadar rahatsız olmuşlardır hiç unutamam. On yıl süreyle susan ve hiç bir şey yapmayan bir kadro, «Tek kurtuluş yolu sosyalizmdir» diye ortaya çıkan YÖN kadrosunu, meyhane köşelerinde günlerce ve aylarca «sosyalizmi sulandırıyorlar, dejenere ediyorlar» diye çekiştirilmekten, «bu CHP nin yeni bir oyunu» diye lekelemeye çalışmaktan başka bir olumlu iş yapmamışlardır. Demişlerdir ki, «Doğan Avcıoğlu, İnönü kontenjanından Kurucu Meclise girmiştir. İnönünün adamıdır. İnönü, görmüştür ki sosyalizm çok güçlüdür. Sosyalizme sahip çıkmak ya da onu dejenere etmek için Doğan Avcıoğlu'nu bu işle görevlendirmiştir.» Daha da öteye giderek, YÖN'cüleri sık sık, TİP'in karşısına yeni bir parti çıkartmaya hazırlanmakla suçlayanların, YÖN kadrosunu Çalışanlar Partisi kuruluş hazırlıklarının teşvikçileri olarak damgalamak isteyenlerin bir takım gerçekleri pek çabuk unuttuklarını da burada kaydetmek isterim. Doğrudur, Türkiyede sol tandanslı bir Çalışanlar Partisi kurulmak istenmiştir. Bunun için de, Türk-İş'in öncülüğünde yüzlerce sendika lideri toplantılar yapmışlar, bu çalışmalara bir takım aydınları ve gazetecileri de çağırmışlardır. Bu toplantılara YÖN etrafında kader birliği yapmış Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal ve ben de çağırılmış, pek çok toplantıya da katılmışızdır. Ama daha bu toplantıların ilkinde, program ve tüzük hazırlamak için yapılan ilk toplantıda, - Bu toplantı şimdiki CKMP Genel Merkezi binasının yanındaki Harp - İş Sendikası binasında yapılmıştır -, Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal ve İlhami Soysal, yüze yakın sendikacı ve aydının arasında ayrı ayrı ayağa kalkmışlar ve kendilerinin asla kurucular arasında sayılmamaları gerektiğini, kurulmuş ve kurulacak hiç bir partiye girmek niyetlerinin bulunmadığını, açıkça söylemişler, görevlerinin sadece gazeteci ve sola inanmış insanlar olarak aynı fikirdeki başka insanlara yardım etmek olduğunu belirtmişlerdir. Daha o zamanlar TİP, bugünkü yöneticilerinin eline geçmiş değildi. Genel Başkanı son dakikada YTP'den aday olmuş ölü bir partiydi. Nitekim TİP'in hâlen iki önde gelen siması Sadun Aren ve Türkkaya Ataöv, Çalışanlar Partisinin kuruluş hazırlıklarına en aktif şekilde katılan unsurlar olmuşlardır.

Ataöv, partinin en ateşli teşvikçisiydi... Nihayet aradan şu kadar yıl geçtikten sonra açıklamakta sakınca görmediğimiz bir noktayı da belirtelim. Çalışanlar Partisi teşebbüsü gerçekleşmemişse, neden gerçekleşmediği noktası üstünde de bir dakika durup düşünmek gerekir...

SKD VE TİP İLİŞKİLERİ

Türkiyede bugün düne nazaran çok daha fazla sosyalist dünya görüşüne inanmış insan vardır. Bunların sayısını, sadece TİP'e kayıtlı insanlar olarak dondurmayı düşünmek, hataların en büyüğü olur. İnsanlar vardır, sosyalisttirler ama görevleri gereğince bu görüşteki bir partiye katılmazlar. İnsanlar vardır, sosyalisttirler ama bir parti kadrosunda yer almak düzenlerini bozabilir, işlerini aksatabilir. Nihayet insanlar vardır, sosyalisttirler ama, mevcut sosyalist partiye sempatileri yoktur, yahut görüş ayrılıkları vardır. Nihayet, sosyalist değildir, ama, üstünde biraz durulur, uğraşılırsa, sosyalizme gelebilecek insanlar vardır. Nihayet sosyalizm, dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiyede de tek bir partinin, belli bir avuç tekkecinin tekelinde olan, tenkit kabul etmeyen bir inanış, bir görüş değildir. Sosyalist kültür ise yıllarca ve yıllarca ülkemizde, çeşitli faşist baskılar yüzünden bir türlü yeterince ve gereğince yayılmamıştır. Sosyalist kültürü yaymakta, geliştirmekte fayda vardır.

Bu düşüncelerledir ki, YÖN gazetesi etrafında toplanmış bizlerle, o sırada Devlet Plânlama Teşkilâtından CHP ile ve İnönü ile görüş ayrılığına düşmüş plâncılar, Osman Nuri Torun, Necdet Erder, Atillâ Karaosmanoğlu ve çeşitli partilerden daha başkaları, sosyalizme inandıklarını söyleyen kırka yakın insan, - ki bunların arasında bugün TİP yöneticileri arasında bulunan Prof. Sadun Aren, Hüseyin Korkmazgil, Tarık Ziya Ekinci, Türkkaya Ataöv, Niyazi Ağırnaslı, Aslan Başer, Yahya Kanbolat, da yer almaktadır -, Sosyalist Kültür Derneği adıyla, ilk defa açıkça sosyalizmden söz eden bir dernek kurmak yoluna girdik. Bu konuda uzun çalışmalar yapıldı. Çeşitli tartışmalar sürdü gitti. «Emeği toplumun temel değeri sayan SKD, her türlü sömürücülüğü ortadan kaldıracak olan gerçek bir demokrasi düzeninin kurulması için gerekli koşulları bilim ışığı altında inceler. Böyle bir düzenin kültür temellerini araştırır ve bunların yayılmasına çalışır» şeklindeki amaç maddesi ile ereği ortaya konan bu dernek için, o sırada TİP Genel Başkanlığına getirilmiş olan Mehmet Ali Aybardan aldığımız bir telgrafı da unutmak mümkün değildir. 66 kişilik bir TİP'li kurucular listesini de telgrafı ile birlikte gönderen sayın Aybar, bu 66 kişinin, TİP'li oldukları da belirtilerek dernek kurucuları arasına alınmasını istiyordu. Derneğimiz ise, Cemiyetler Kanunu hükümlerine göre, siyasetle uzaktan yakından ilişiği olmaması gereken, bunun için de, kurucularının mensup bulundukları siyasî partilerdeki sıfatlarına değil, sosyalist dünya görüşüne inanıp inanmadıklarına bakılan bir dernek olmak yolundaydı. Sayın Aybara, istediğinin gerçekleştirilmesinin imkânsızlığı, hatırladığıma göre bizzat sayın Profesör Aren tarafından kurucular adına yazılan bir mektupla bildirildi. Sonradan öğrendik ki, o sıralarda sayısı 33 ü bulan SKD üzerinde tam bir kontrol sağlayabilmek için TİP, TİP'e kayıtlı 66 üyelik bir partili kadrosunu kurucu teklif etmiştir. Yâni bire karşı iki...

Sosyalist Kültür Derneğinin uzun süre Genel Sekreterliğini yaptığım için pek iyi bildiğim dernek - parti ilişkileri konusunda birkaç cümle daha eklemek isterim. Dernek kurulduğu sırada, Vatan gazetesi ile Akis Dergisi Derneğin kuruluşunun Türkiyedeki sol hareketler bakımından ileri bir adım olduğunu belirten yazılar yayınladılar. TİP lilerin buna karşı tepkisi, teşkilâtlarına bir genelge göndererek, Derneğe üye olunmamasını ve uzak durulmasını istemek oldu. İnfiratçılık şampiyonlarına göre, SKD de bir CHP oyunuydu ve Türkiyedeki sol cepheyi, - cepheden kasıtları da sadece ve sadece TİP ve kendileriydi -, bölmekti. CHP Türkiyede solun geliştiğini görmüş, bunun için de Doğan Avcıoğlu kartı ile YÖN ve SKD diye ortaya çıkmıştı. TİP Genelgesinde de belirtildiği üzere Vatan ve Akis'teki yazılar bu tertibin, inkâr edilmez delilleriydi. Ayrıca bunu bizzat bana söyleyen TİP yöneticileri olmuştur. Avcıoğlunun dışındaki bizler ise, bu durumda sadece CHP nin değil, Avcıoğlunun da maşaları oluyorduk...

TİP yöneticilerinin politika bilmediklerine, taktik denen bir şeyin var olduğundan bihaber olduklarına, hattâ yürürlükteki kanunları bile doğru dürüst incelemediklerine bir örnek daha vermek isterim. Uzun süre Sosyalist Kültür Derneğine karşı soğuk bir savaş açan, derneğin her kongresinde, Niyazi Ağırnaslı, Hilmi Özgen gibi temsilcileri tarafından, «efendim, burada daha çok niye TİP sözcüleri konuşmuyor, niye illerde şubeler ve kollar kurmak istiyorsunuz? Bu bir yeni parti kurmanın hazırlıklarıdır» diye ithamlara maruz bırakılan SKD yöneticilerinin sonunda, ilk defa YÖN tarafından ortaya atılan bir fikre yaklaştıkları görüldü. Bu fikir, Türkiyedeki sol cephenin gerçekten bir cephe kurması, geniş bir cephede geriliğe, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı çıkması, solun boğulmasına önlemek için savaşmasıydı.

Günün birinde TİP'ten bu yolda bir önerge geldi. Resmî bir yazı ile, Dernek Genel Merkezine bu konuda görüşmek için toplantılar yapılması teklif ediliyordu. Mecliste, siyasî partiler kanununun çıkartılması, siyasetle ilgilenmeseler bile, Meclise ve gerici çevrelere göre, siyasette etkileri olabileceği endişesindeki dernekleri ve kuruluşları kapatmak ve susturmak hazırlıklarının yapıldığı günlerde gelen bu yazı karşısında ne yapılabilirdi ki? Türkiye İşçi Partisi ile Sosyalist Kültür Derneği, Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu, YÖN Gazetesi, İmece Dergisi ve Anayasa Derneği, mevcut kanunlar çerçevesinde nasıl olur da «organik» olduğu zikredilen bir bağ kurarak işbirliği yapabilirlerdi. SDK nin Genel Sekreteri olarak ben, defalarca ve defalarca yapılan toplantılarda bu «İmkânsızlığı» anlatabilmek için ter dökmüşümdür. Elbette ki, sol hareketlere karşı girişilecek her türlü kanunsuz baskı, sadece yukarıda sözü edilen kuruluş ve gazete ya da dergiler tarafından değil İşçi Partisinin daha o sırada aklına gelmeyen yüzlerce ve yüzlerce kuruluş ve aydın tarafından şiddetle karşılanırdı. Ama bunlar arasında, üstelik de dar kadrolu bir cephe kurmak, «organik» olmasını sağlamak mümkün müdür? Tekelci zihniyet, TİP yöneticilerine en basit kanun hükümlerini unutturuyordu... Ama belediye seçimleri sırasında da, Cemal Tural'ın TİP'i kapattırma çabası üzerine, Ankaradaki çok sayıda sosyalistin teşebbüslerine nedense TİP yöneticileri omuz silkmişlerdir. Toplantı sonunda Rahmetli Burhanettin Uluç ile Necat Erder'in, sosyalizmin aktüel sorunlarını tartışmak üzere, TİP Genel Başkanı ile teması kararlaştırılmış idi. Aybar'ın cevabı, Uluç Paşa'ya göre, «Bizim tüzüğümüz meydanda. İsteyen kabul eder, isteyen etmez» olmuştur. Tekkecilik burada da işlemiştir.

Tartışmayı uzatmak istemiyorum. Sıralanabilecek daha o kadar çok şey var ki. Gerektiğinde bunları da yazacağımızı ifade ederek, kısaca TİP'li parlâmenterlerin çalışma tarzlarına da bir göz atmakla bu kerelik sözü burada keselim. Yıllarca parlâmento muhabirliği yapmış, Kurucu Mecliste de kısa bir süre parlâmento tecrübesi geçirmiş biri olarak ifade etmek isterim ki, TİP parlâmenterleri içinde, bir iki şahsî gayretlinin dışında, parlâmento çalışmalarının en ufak kaidelerini, iç tüzük oyunlarını ve zorluluklarını öğrenmek için gayret göstermiş, bunları en iyi şekilde kullanabilen kimse yoktur. Bu yüzdendir ki, zaman zaman, bu taktikleri çok iyi kullanmasını bilen burjuva partileri temsilcilerinin karşısında, en ağır ithamlara ve hattâ hakaretlere karşı dahi cevap vermemek durumuna düşmüşlerdir. Yunus Koçakla Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu arasında bu yoldaki bir çatışmayı yüreğimiz kan ağlayarak seyretmişizdir.

TİP 1965 seçimlerinden Senato seçimlerine kadar bir gelişme elde edemediyse, her halde bu işin bir sorumlular kadrosu olmalıdır. Nihayet son bir nokta daha: Seçimler arifesinde, türlü gerekçelerle sadece dört beş ili dolaşıp, Ankara ve İstanbulda boy gösteren TİP yöneticileri, acaba seçimlerden sonra niye il il geniş bir gezi proğramı tutturmuşlardır. Acaba niye? Sosyalizme hizmet, tekkecilik anlayışının dışındaki sosyalistleri reddetmek, onu bunu, şunu veya bunu oyuncağı ya da âleti olarak suçlamak ve kendine güvenemediği için de, yarım yüzyıl öncesinin doktrin tartışmalarını Türkiyenin somut şartlarını hiçe sayarak günümüzde aktüel mesele haline mi getirmektir..

Önce TİP'teki tekkecilik zihniyeti ve tekkeciler tasfiye edilmelidir ki, sosyalist hareket toparlayıcı ve birleştirici olabilsin. Şimdilik bu kadar...

●

Gelecek sayıda
E. TÜFEKÇİ
görüşünü açıklıyor

FEZADA YÜRÜYÜŞ : Resimde Binbaşı Michael Collins'in Gemini 10'dan Agena 8'e ilerleyişi ve roketten aldığı bir bilimsel araçla geri dönüşü görülüyor.

GEMİNİ'NİN ZAFERİ

Gemini 10 ile A.B.D., uzayda içinde insan bulunan en önemli denemeyi başardı. Collins, Gemini 10'dan çıkarak, dört aydır uzayda dolaşan Agena 8'e yürüyerek gitti. Agena 8'de bulunan bir bilimsel aracı alarak dünyaya getirdi. Ayrıca Gemini 10, Agena'nın roket gücünü kullandı.

Bu denemeden sonra, Okyanus'ta gezer gibi uzayda dolaşma yolu iyice açılmıştır. Fezada bilimsel laboratuarlar, istasyonlar kurulabilir ve uzay araçları ile bunlara gidip gelinebilir. İlk insanın ay yolculuğu da 1970'ten önce, hattâ 1968 yılında gerçekleştirilebilecektir. Bu yolculuğu ilk kim yapacaktır? Sovyetler mi, Amerikalılar mı? New-York Times'ın dile getirdiği Amerikan bilim adamlarının görüşü şudur : «Ay'daki ilk adamın konuşacağı dilin İngilizce mi, yoksa Rusça mı olacağını söylemek için henüz erkendir. Fakat tarihî perspektifte, bu soru önemini yitirmiştir. Şimdiki görünüş, bu tarihî başarıyı gerçekleştirmekte, iki milleti bir kaç aydan daha az bir zaman ayıracaktır.»

Bunun içindir ki, New - York Times, uzayın fethinin ağır ekonomik yükünü de gözönünde tutarak, ortak bir programın zorunluğunu ileri sürmektedir.

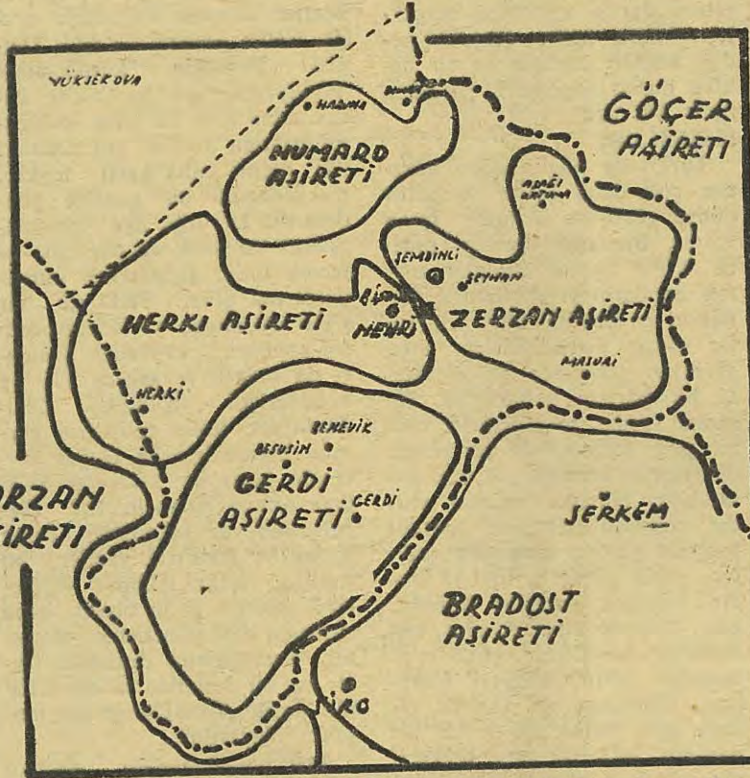
Başka bir mesele, uzayın hangi amaçlarla kullanılacağıdır. Uzaya bilimsel laboratuvarlar da yerleştirilebilir, askerî üsler de. Bir milletin uzayı askerî hazırlıklar için kullanması, bir dünya harbinin nedenini teşkil edebilir. Bu sebeple, uzayın askerî amaçlar için kullanılmasının önlenmesi hayatî bir zorunluluktur. Yeni bir Milletlerarası Uzay Anlaşması için Cenevre'de Sovyet ve Amerikan delegelerinin temel noktalarda görüş birliğine varması, bu bakımdan ümit vericidir.

ŞEMDİNLİ RÖPORTAJI: 3

Seyit Abdülkadir — Seyit Mehmet

Şeyh Sait isyanının siyasî tertipçisi Seyit Abdülkadir ve oğlu Seyit Mehmet Diyarbakır'da idam edildikten sonra, taşınmaktan bir hayli yıpranmış fotoğrafları Rizaiye'de (İran'da) bir fotoğrafçı tarafından rötüş edilerek çoğaltılmıştır. Fotoğraf genellikle İran köylerinde ve bâzı Türk ve Irak köylerinde oturma odalarının duvarlarına asılıdır.

Şemdinli'de dört âşiret vardır : Gerdi, Herki Humaro ve Zerza âşiretleri (son iki âşireti Şemdinli âşireti adı altında birleştirenler de vardır.) Herki âşireti içersinden de Göçer âşireti çıkmıştır. Yarı göçebe Herki âşiretine Herki-i Bineci, Göçerlere ise Herki-i Revent de denilmektedir. Nehri isyanına bu âşiretlerden Zerza ve Gerdi âşireti katılmış, Humaro ve Herki (Herki-i Bineci) âşireti katılmamıştır. Göçer âşiretinin İran'da bulunan büyük gövdesi isyanda önemli bir rol oynuyor.

SEYİT ABDULLAH

Nehri İsyanının tertipçisi Seyit Abdullah, Seyit Abdulkadir'in öbür oğludur. İsyan'dan sonra İran'a geçmiş ve orada yerleşmiştir. Daha ilerde, Şemdinli'nin dış komşuları bölümünde göreceğimiz gibi, İran Şahı Seyit Abdullah'ı çeşitli ihsan ve hediyelerle kendisine bağlamış ve onun siyasî tesirini kendi politikasında birleştirmiş bulunmaktadır.

ŞEYH SAİT KARŞI İHTİLALİNDEN NEHRİ İSYANINA

Yazı ve fotoğraf:

Muzaffer Erdost

BİR KARŞI IHTİLÂLİ HAZIRLAYAN KURUMLAR

NEHRİ İSYANINI anlatmaktan amacımız, tarihte kaybolmuş bir isyanın —çünkü Nehri isyanı itina ile gizlenmektedir— hüzün verici hikâyesini yazmak değildir. Yabancıların isyanlarla ilgilerini ortaya koymak, sözlü belgeler sunmaktır

BİR KOMİTE

«Sonbahardı. 1924 yılının sonbaharı. Yüksekova'da gümrük muhafaza memuruydum. Kaymakam Nafiz Bey, şifre çözmeye beni memur etmişti. O günlerde İçişleri Bakanlığından bir şifre geldi. Yüzelliliklerden Cemal Bey, Bükreş Elçiliğimize gelerek 'mebdei Erzurum, müntehası Şemdinan' olmak üzere bir isyan hazırlanmakta olduğunu ihbar etmişti. Şifre dikkatli ve tetik olmamızı emrediyordu.» (1).

Anadolu İhtilâli, askerî harekâtını tamamladıktan sonra Cumhuriyeti kurmuş, 1 Kasım 1922'de saltanatı, ve 3 Mart 1924'de hilâfeti kaldırmıştı. Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında açık adı **«İ'lâi Vatan»**, gizli adı **«Müdafai Hukuk Hilâfeti Kübra»** adlı bir komite kurulmuştu (1921). Saltanat kaldırıldıktan sonra, komite Bükreş'e çekildi. Bükreşte **'hilâfet kongresi'** düzenledi. Kongre Türkiye'de karşı ihtilâl hazırlamaya ve bunu da isyan yolu ile yapmaya karar verdi. Bu kararı, San Remo'da bulunan son Osmanlı Padişahı Vahidettin'e arzediyorlar ve Vahidettin'in onayını alıyorlar. İsyanı hazırlamakla görevlenenler fabrika mümessili, müteahhit, tüccar sıfatı ile yurda girdiler, hoca, seyyar satıcı gibi sıfatlarla Anadolu'ya geçtiler.

BİR DERNEK

«... Diyarbakır, Bitlis, Elâzığ illerinde İstanbul'dan yönetilen Kürt Teali Cemiyeti vardı. Bu cemiyetin maksadı, ecnebi devletlerin himayesinde bir Kürt hükûmeti kurmaktı.»

Kemal Atatürk, Nutuk

Kürt Teali Cemiyeti'nin başkanı Seyit Abdülkadir idi. Seyit Abdülkadir, babası Şeyh Übeydullah ile birlikte Nehri'den geldikten sonra, İstanbul'da yerleşti. İlerde, İstiklâl Mahkemesinde **«Abdülkadir Geylâni ahfadındanım. Aslen Kürt değilim, Kürdistan'a yerleşmişim»** diyecek olan Seyit Abdülkadir, İstanbul'da itibarlı bir çevre kurdu. Seyid idi, Hazreti Peygamberin soyundan geliyordu, bu bir. İkincisi, Doğu Anadolu halkı üzerinde yaygın ve güçlü bir etkisi vardı. Kör Sadi'nin söylediği şu sözü hemen anmak gerekiyor: **«Seyit Abdülkadir'in haberi olmadan Kürdistan'da yaprak bile kıpırdamaz».**

Seyit Abdülkadir, Van'dan (Hakâri Van Mutasarrıflığına bağlı idi) âyan üyeliğine seçilmiş, ilk Damat Ferit Kabinesinde Devlet Şûrası Başkanı olmuştu (4.3.1919 - 15.5.1919).

Kürt Teali Cemiyeti'nin kurucusu ve başkanı olan Seyit Abdülkadir, İngiliz himayesinde bir Kürdistan kurulmasını istiyordu. 1924 yılı sonlarında Rus etkisinde bir Kürdistan kurmak istiyenlerle, içten çatışmaya başlamıştı. İtilâf devletleri İstanbuldan çekildikten sonra, Kürt Teali Cemiyeti kapatıldı. **Fakat bu kere, Seyit Abdülkadir'in başkanlığında gizli bir «Kürt Teali Komitesi» kuruldu. Şeyh Said-i Nakşbendi (Şeyh Said) bu komiteye 1923'te üye oldu.**

BİR PARTİ

«Tarih, mürettep, umumî, irticaî olan Şark İsyanı esbabını tetkik ve taharri ettiği zaman, onun mühim ve bariz sebepleri meyanında **«Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası»**nın dinî mevaidini ve şarka gönderdikleri kâtibi mesullerinin teşkilât ve tahrikatını bulacaklardır».

Kemal Atatürk, Nutuk

Kasım 1924'de **Kâzım Karabekir, Rauf Orbay ve Ali Fuat Cebesoy** tarafından kurulmuş olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkaıs, özü gereği Atatürk'e ve Cumhuriyet'e muhalifti. Daha Anadolu İhtilâlinin toplumsal ve ekonomik yönünü tamamlamamış, ihtilâli yaşatacak kadroyu yetiştirmemiş velhasıl ihtilâl oturmamış bir ülkede, bu parti, ihtilâli yapanlardan daha «terakkiperver» olamazdı (2). Adına rağmen **'gerici'** bir parti olarak hayat buldu, gelişti. Partinin programında **'dine hürmetkâr olmak'** ve **'dini ihmal etmemek'** sözleri hilâfeti getireceğiz anlamında değer buldu.

Genç Türkiye Cumhuriyetinden, birbirlerine uzak çeşitli fikirler bu partiye girdi. Bunların başında **saltanat ve hilâfeti tutanlar, Kürt Teali Cemiyeti başkan ve üyeleri ve eski İttihatçılar da vardı.**

İKİ KARŞI İHTİLÂLİ HAZIRLAYAN OLAYLAR

BİR TEŞKİLÂT: HAMİDİYE ALAYLARI

Eski deyimi ile **Vilâyat-ı Sitte**'de (3) muhtar bir Ermenistan kurulması için dışardan yabancı devletler baskı yapıyor, ve içerden Ermeniler isyan ve ihtilâl hazırlıyordu. **Sultan Hamid, Rus Kazak alaylarına benzeyen, Kürtlerden meydana getirilecek, Hamidiye Alaylarını kurmaya karar verdi. Saltanat ve hilâfete bağlı olarak gelişecek olan Hamidiye Alayları, Vilâyat-ı Sitte'de çıkacak Ermeni isyan ve ihtilâllerini içten bastıracak bir kuvvet olacaktı.**

1891'de kurulan Hamidiye Alayları, hafif süvari birlikleri kadrosundaydı. Aşiretler kendi aralarında bu alayları kuruyorlar, alayın komutanı olan aşiret reisi, hükûmetten maaş alıyordu. Yılda 45 gün eğitim görüyorlar, ve bu arada yiyecek ve giyecekleri hükûmet tarafından karşılanıyordu. Süvari aşiret okullarında okuyanlar paşalığa, hiç okumamış olanlar (hattâ okuma yazma bilmeyenler) albaylığa kadar yükseliyordu.

Bir ara Sultan Hamid'i ziyaret eden temsilcilerine, Sultan Hamid **«Benim arslanlarım»** demiş, onlara hediyeler vermişti. Bu sözlerden şımaran aşiret reisleri, kasaba ve köylerde huzursuzluk kaynağı olmuş, birbirlerine girmişlerdi.

Hamidiye Alayları silâhlı, teşkilâtlı ve kendilerini Osmanlılar içersinde ayrı ve üstün bir unsur sayan bir kitle olmuştu. Bunlar kendilerini padişahın ve hilâfetin koruyucusu kabul ediyorlardı.

BİR OLAY: MUSUL

«Musul toprak meselesi midir, petrol meselesi midir? Daima şu cevabı verdik: Musul vatan meselesidir.» 23. Kasım. 1923

İsmet Paşa, Lozan Konferansı

İngiltere'nin Musul politikası, dokuz yıl içinde birkaç kere değişti. **1915'de Mekke Şerifi Hüseyin ile yaptıkları anlaşmaya göre, Musul Arap imparatorluğuna verilecekti. 1916'da Sykes Picot gizli andlaşması ile Musul'u Fransızlara verdiler. 1920'de Sevres Andlaşması ile Musul'u kurulmasını istedikleri Kürdistana veriyorlardı. Lozan'da ise, Musul'u, kendi mandasına aldığı Irak'a kazandırmak için yeni savaş tehditleri ile sahnede göründü.**

Hindistan'ın ileri karakolu olan Irak için bir toprak, İngiltere için ayrıca bir petrol meselesi olan Musul, Türkiye için vatan meselesiydi. Esasen **Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra, İngilizler mütareke şartlarına aykırı olarak Musul'u işgal etmişlerdi** (4). Lord Curzon'un savaş tehditleri, konferansı yarıda bırakacak tavırlar takınması, Cemiyet-i Akvam'a Türkiye'yi şikâyet etmesi bir sonuç vermedi. Ama, Türk - Irak sınırının Lozan Konferansından sonra, İngiltere ile Türkiye arasında halledilmesi için karar alındı.

İki taraf, 19 Mayıs 1924'de İstanbul'da toplandı. İngilizler, yalnız Musul'u değil, Hakkâri'nin güney ilçelerini de istiyerek, daha saldırgan bir usûl kullandı. Mesele, Lozan kararları gereğince Cemiyet-i Akvam'a götürüldü (20 Eylül 1924).

BİR TEZ: PLEBİSİT

«Kürtler, Türklerden hiçbir şekilde farklı değildir. Ayrı dilleri konuşmakla birlikte, ırk, inanış ve âdetler bakımından tek bir bütün teşkil etmektedirler.»

İsmet Paşa, Lozan Konferansı

İngiliz tezi. Kürtlerin Türklerden

ayrı olduğu, ve Türklerle birlikte yaşamak istemediği iddiasına dayanıyordu. Türkler bu iddiaya karşı en yeni ve güvenilir usûlü istediler: Plebisit. Lord Curzon Lozan'da cevap veriyordu: **«Buradaki halk cahildir. Seçim nedir bilmez. Kime kimden ne soracağız ve ne öğreneceğiz».** İsmet Paşa en çetin sorusunu soruyordu: **«Usûl ahaliye kendi mukadderatı hakkında reyini sormaktır. Aynı millete Emîr Faysal'ı nasıl intihap edeceği soruluyor da, kimi istediği neden sorulamıyor?»**

İngilizlerin 'Kürtler Türkleri istemiyor' tezine karşı, Türkiye, İstanbul Konferansında ve Cemiyet-i Akvam'da yeniden ve ısrarla plebisit isteğini tazeliyor. Kürtlerin Türklerden ayrı yaşamak istediği tezini esas tutan İngiltere, plebisite yanaşmıyor. Ama dünya oyunu aldatıcı başka bir usûlü seçecektir: **Türkiye hükûmetine karşı isyan.**

ÜÇ KARŞI İHTİLÂL KUVVETLERİN BİRLEŞMESİ VE KARŞI İHTİLÂL

HİLÂFET PERDESİ ARKASINDAN

İ'lâi Vatan yâni Müdafai Hukuk Hilâfeti Kübra Komitesi, hilâfeti ve saltanatı yeniden gerçekleştirebilmek için, hilâfeti ve saltanatı yıkan Cumhuriyet'e karşı, karşı ihtilâl hazırlıyordu. **Kürt Teali Komitesi,** aslı Arap olan Kürtleşmiş liderleri ve hilâfetin koruyucusu sıfatı ile Türk bütünlüğünü bölmeye, parçalamaya çalışıyorlardı. **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası,** Kemal Atatürk'e ve onun kurduğu lâik kurumlara karşı bir muhalefet partisi olarak doğdu. Kemal Atatürk'e, Cumhuriyet rejimine, kurduğu güçlü devlete ve lâikliğe karşı olanlar, hoşnutsuzlar, çıkarları ezilmiş olanlar, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının meşrûluğunu maske edinerek, karşı ihtilâli oluşturdular.

Musul meselesini Cemiyet-i Akvam'a kadar sürüklemiş bulunan İngilizler, Türklerin bu bölgedeki plebisit isteklerine karşı, doğuda bir isyanı Cemiyet-i Akşam toplantıları için bir mizansen olarak hedef almıştı. Yıllardır hilâfetin ve müslümanlığın koruyucusu olan İngilizler için, Türkiye'de iyi bir ortam vardı.

Saltanat, hilâfet ve hattâ Müslümanlığın koruyucusu olduğu vehmine kapılan Hamidiye Alayları enkazı ise, bu karşı ihtilâl ve isyan fikirlerinin muharrik kuvveti oluyordu.

KURULAN KÖPRÜLER

Gizli Kürt Teali Komitesi Başkanı Seyid Abdülkadir Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na giriyor. Şeyh Said-i Nakşbendi (Şeyh Said) Kürt Teali Komitesine kaydını yaptırtıyor. Kürt Teali Cemiyeti İstanbul işgal altında iken General Harrington ile ve daha sonra Niçlen adlı bir İngiliz ile ilgi kuruluyor. Seyid Abdülkadir bunlardan İngiliz himayesinde bir Kürdistan kurulmasını istiyor. Daha sonra bu istek İngiliz Dışişleri Bakanı Chamberlaine'e götürülecektir. **Şeyh Said'in oğlu Ali Rıza aracılığı ile isyanın siyasî tertipçisi Seyid Abdülkadir ile askerî tertipçisi Şeyh Said arasında bir köprü kurulmuştur.**

Terakkiperver Cumhuriyet Partisine göre Kemal Atatürk'e karşı ciddî bir muhalefet elde edilmiştir. Hilâfet Komitesine göre, isyan sırasında Vahidettin'in sözcüsü Albay Zeki'nin San Remo'da yaptığı basın toplantısında nakleltiği gibi **«Vahidettin'in sevgili tebaası, Kuvayı Milliyecilerin zulmünden usandığı ve padişahı arzuladığı için»** karşı ihtilâl olgunlaşmıştı. Kürt Komitesine göre, Türklüğü ve vatanı parçalamak için isyan hazırlığı tamamlanmak üzeredir. Musul'u ne pahasına olursa olsun kazanmak isteyen İngiltere ise, plebisit iddiasında bulunan Türkiye Cumhuriyetine isyanla cevap veriyor; ordusunu ve iç güvenliğini yıpratarak, Musul için yeni bir savaşa girmesini dolaylı yollardan önlemiye çalışıyor.

TARİHİN ÖNE ALINMASI

Hilâfet Kongresi isyan tarihini 1926 yılı olarak tespit etmişti. Şeyh Said de İstiklâl Mahkemesinde **«1926 yılında isyan edecektik, vukuat elvermedi»** diyor. Şeyh Said'in oğlu, Seyid Abdülkadir'in yanından döndükten hemen sonra, Şeyh Said isyan ediyor. Palu'da yanında bulunan bir kaç suçluyu almaya gelen jandarmaları vurarak isyana başlıyor (13 Şubat 1925).

İsyanın öne alınması sebebi basit bir zabıta olayı mı idi? Elbette hayır. İngilizler Musul Meselesini iki mizansene oturtarak kazanmak istiyordu: biri, Türklerin Hıristiyanlara baskı yapması; ikincisi, Kürtlerin Türklerle yaşamak istememeleri.

12 Eylül 1924'de, yâni Musul meselesi için toplanan İstanbul Konferansı sırasında, Hakkâri'nin güneyindeki Nesturiler isyana sevkedilmiş, ve bu tarihte isyan etmişlerdi. İsyan 28 Eylül 1924'te bastırıldı.

Cemiyet-i Akvam Türk ve İngiliz tekliflerini yerinde incelemek üzere üç kişilik bir kurul seçmişti. Bu araştırma kurulu, ocak ayı sonlarında (1925) Ankara'dan Musul'a hareket etmişti. Şeyh Sait isyanı ise 13 Şubat 1925 de, yâni Doğu Anadolu'da dağlar kar ve geçitler kapalı iken başladı. Bir yıl sonra düşünülen isyan ile, bu tarihte başlıyacak isyan arasında Musul'un kaderi bakımından çok fark vardı.

ŞEMDİNLİ DOLAYLARINDA SÖYLENEN KIRMANÇO HALK TÜRKÜLERİ

Mala barkir ley ley ley hora hora lo lo lo
Yârkamin kofi sora loy loy loy

Evleri göç ettiler
Loy loy loy
Sevgilimin poşisi kırmızıdır
Evleri yüklediler, yola çıktılar
Sevgilim giyindi, onlarla göçetti
Yüreğim sızladı, ateşlendi.
Ey benim incem, sesini çıkartma
Kimse yok, utanma
Ellerin sözüne aldırma
Geldi kuşların sürüsü
Ağaç dallarına kondular
Memelerini öptüm, okşadım
Ey gelin bakın
O kızı nasıl seviyorum,
Seyredin.

•

Bavanek bari kanya durmula
Talan veket çuti gafala

Bir yağmur yağdı köy çeşmesine
Güzelleri kapıştılar
Bir yağmur yağdı meşeli çeşmeye
Bu gece talan ederler ipek saçları
Bir yağmur yağdı güneyde
Bu gece talan ederler düğmeleri
Hey gelsin, yağmur gelsin
Su tezgâhın altına kadar çıksın
Yâr ayağa kalksın
Doyana kadar kılığını seyredeyim.

KARŞI İHTİLÂLİN İTİCİ GÜCÜ; NAKŞBENDİ TARİKATI

Olay bir isyan olarak değil, bir karşı ihtilâl olarak doğdu. Karşı ihtilâlin askerî lideri Şeyh Said **«Emir-ül Mücahidin El - Seyyit Muhammed Saidi Nakşbendi»** imzasıyla yayınladığı Arapça fetvaya şöyle başlıyor: **«Kurulduğu günden beri din-i mübini Ahmedînin temellerini yıkmaya çalışan Türk Cumhuriyeti Reisi Mustafa Kemal ile arkadaşları, Kur'anın ahkâmına aykırı hareket ederek, Allah ve Peygamberi inkâr ettikleri ve Halifeyi İslâmı sürdükleri için gayrı meşru olan bu idarenin yıkılmasının bütün İslâmlar üzerine farz olduğunu, Cumhuriyetin başında bulunanların ve Cumhuriyete tâbi olanların mal ve canlarının şeriatı gurrayı Ahmediyeye göre helâl olduğu....»**

Açıktır ki, fetva Türkiyeyi parçalamak esasına değil, Türkiye Cumhuriyetini, kurucu ve yöneticilerini yıkmak ve hattâ onlardan intikam almak esası üzerine kurulmuştur.

Askerî lider: Şeyh Said. Yâni, Seyit ve nakşbendi.

Siyasî lider: Seyir Abdülkadir. Yâni Şeyh, Seyid ve nakşbendi.

Kendilerini hilâfetin en büyük koruyucusu sanan nakşbendi tarikatı şeyhleri ve aynı zamanda Arap soyundan gelen kürtleşmiş Seyit'ler, bilgisiz halkın din duygularını kullanarak onları kana buladılar.

15 Nisan 1925'de bastırılan karşı ihtilâlin (5) siyasî tertipçisi ve lideri Nehri Şeyhlerinden Seyit Abdülkadir ile, oğlu Seyid Mehmet 27 Mayıs 1925 sabahı, İstiklâl Mahkemesi kararı ile Diyarbakır'da asıldılar.

DÖRT DEVAM EDEN İHANET: NEHRİ'DE İSYAN

BİNBAŞIM ASKERİNİ TOPLA

Zizanlı Hüseyin Efendi, Kanimeran'da Şeyh Abdullah'ın önüne koşuyor, atını durduruyor. **«Gitme şeyhim»** diyor, **«Babanı ve kardeşini astılar. Gidersen seni de asacaklar».** Şeyh Abdullah Hakkâri'ye gitmekten vazgeçiyor, geri dönüyor, Diman'a geliyor.

Seyid Abdülkadir ve oğlu Seyid Mehmet idam edildikten üç - dört gün sonra, Kerkük Milletvekili Fettah Bey Hakkâri'ye gelmişti. Görevli idi. Seyid Abdullah'a taziyet dileyecekti Karakol Komutanı Yüzbaşı Dursun Bey, Seyit Abdullah'a dâvetiyeyi imzalatmış, fakat babasının ve kardeşinin idamından söz açmamıştı. Başka bir rivayete göre **«Baban Diyarbakır'a gelmiş, seni istiyor»** demişlerdi. Gerçek ise, Seyit Abdullah'ın bir komplikasyonunu önlemekten, bir tedbirden başka bir şey değildi.

Seyit Abdullah, dâvetiyeyi almış ve ertesi sabah yola çıkmıştı. Yanında yirmi silâhlı adamı vardı. Yüksekova'ya varmadan, Kanimeran'da babasının idamını öğrendi ve hemen geri döndü, Diman'a geldi.

Hakkâri'ye gitmediğini öğrenen jandarma Karakol Komutanı, Seyit Abdullah'ın evi önüne nöbetçi bırakıyor, karısını, kızkardeşini ve çocuklarını bir çeşit rehine olarak Nehri'de tutuyor. Tabur Komutanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey, Behram Beyi (Behram Töre'yi) çağırıyor, **«Behram Bey»** diyor, **«Seyit Abdullah Hakkâri'ye gitmemiş, Nehri'ye de gelmedi».**

Behram Bey atlıyor atına, Diman'a geliyor. Seyit İslâm diyor ki **«Seyit Abdullah İran'a, Göçer içine gitti».** Behram Bey dönüyor Nehri'ye. **«Binbaşım, askerini topla»** diyor **«Seyit Abdullah'ın niyeti kötüdür.»** (6)

HEMEN GERİ DÖNDÜK

Ahmet Bey (Ahmet Kayran) sigarasını ağızlığına takıyor, anlatmıya başlıyor: **«Seyit Abdullah İran'a geçince Göçer aşireti içine gitti. Göçer reisleri Cihangir Ağa ile Mecit Han'ın yanına. Onlar kendisine beş yüz silâhlı verdi. Oradan Bradost aşiretine gitti. Adam hazırlattı. Revandız Kaymakamı Seyit Taha, amcasının oğluydu. Seyit Taha'ya haber gönderdi. Seyit Taha iki yüz silâhlı verdi Seyit Abdullah'a. Seyit Müslih Galeşk'te oturuyordu, Zerza mıntakasında oturanları silâhlandırdı».**

«Yıl 1341 idi» diye söze başlıyor İdris Bora, **«Yüksekova Kaymakamı Hamit Bey (Hamit Onat) ve Seyyar Tabur Komutanı Abdüllâtif Bey ile Bairge'ye gitmiştik. Çardak'ta otururken, Hacı Ağa İran tarafından geldi. Seyit Abdullah'ın Somai mıntakasında silâhlı adam topladığını söyledi. Biz hemen Yüksekova'ya döndük. Abdüllâtif Bey telefon ile Nehri'yi buldurdu, Tabur Komutanı İsmail Hakkı Beye hazırlık haberini verdi».** (7).

Muzaffer Erdost'un gezdiği yerler!...

1) İdris Bora.
2) Nutuk, Kemal Atatürk
3) Altı il anlamına gelen Vilâyat-ı Sitte'nin yerinde bugün on altı il vardır ve şunlardır: Erzurum, Erzincan, Ağrı, Van, Hakkâri, Bitlis, Muş, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Elâzığ, Malatya, Bingöl, Sivas, Amasya ve Tokat.
4) Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918 de imza edilmiş, mütareke şartlarında açıkça belirtilmesine rağmen İngilizler Musul'u 3 Kasım 1918'de işgal etmişti.
5) Karşı ihtilâli, basit bir zabıta olayı gibi gösteren Fethi Okyar kabinesi çekilmek zorunda kalmış, yeni kabineyi İsmet Paşa kurmuştur (3 Mart 1925). Doğuda sıkıyönetim ilânı, kısmî seferberlik, Takrir-i Sükûn Kanunu ve ciddî bir askerî harekât ile isyan iki ay sonra bastırıldı, ve askerî lider Şeyh Sait teslim oldu. (15 Nisan 1925).
6) Göçer aşireti İran'da Bradost aşireti ve Revandız ilçesinde bugünkü Irak'tadır.
7) Seyit Abdullah ve Seyit Mehmet, Ruslar geldikten sonra İstanbul'a babaları Seyit Abdülkadir'in yanına gitmişlerdi. 1924 yılı ilkbaharında Seyit Abdullah geri Nehri'ye geldi. Şemdinli'ye giden, meselenin özünü araştırmak istediği zaman, Seyit Abdullah'ın evini ve çocuklarını almak için isyan ettiğine dair hikâyeler işitir. Bizim yorumumuz şudur: Seyit Abdullah 1924 yılında Nehri'ye görevli gelmiştir. İngiliz işgal bölgesinde bulunan Revandız ile Türklerin elinde bulunan Nehri arasında İngiliz aracılığını sağlamak, haber ve yardımlara Nehri'de bir köprü kurmak tasavvurunda idiler. Fakat isyan tarihi bir yıl öne alınmıştı, mevsim kıştı, yollar kapalıydı. İdam haberleri Seyit Abdullah'ı Yüksekova yolunda gafil yakaladı. Seyit Abdullah, olayı öğrenir öğrenmez bir şaşkınlık devresi geçirmemiştir. Diman'a geldiği zaman niyetinin bir isyan olduğunu ihsas ettirmiştir (Biz Şemdinli'deyken henüz hayatta olan Seyit İslâm, bu konuda konuşmamak için çok direnmiştir) ve İran'a geçer geçmez isyan hazırlığına başlamıştı.

GELECEK HAFTA
İNGİLİZ SİYASÎ HAKİMLERİ VE İSYANCILAR KANYERAŞ'TA TOPLANIYOR
1. **Yedi subayımız tutuklanıyor**
2. **İngiliz yardımı ve subaylarımızın şehid edilmesi.**
3. **Musul'un gidişi ve İngiliz yardımının kesilmesi.**

Yetiş Yunus'um Yetiş !...

Ömer Faruk Toprak

Bir gece yolculuğuna başlıyordum. Bir yayla kentinin, uzak tren istasyonunun çimenlerle kaplı kırlığında, söğüt ağaçlarının karanlık yeşilliğine giriyordum. Vakit gece yarısına erişmişti. İstasyon kahvesinin tahta iskemlelerinde üç-beş garip yolcu idik. Bir düşüncenin uzak denizinde, tenha dağ yamaçlarından şiir dizeleri alıp, görüntüler içinde yürüyordum. Tek başıma idim. Arkadaşım voktu. Öbür insanlar da susuyorlardı. Akşamki rüzgâr başını alıp gitmişti. Gümüşe vuran söğüt ağaçları karanlığın kıyısında bir çizgi gibi duruvorlardı. «Ben yalnız kalmak istemiyorum» deseniz bile, sen yalnızsın diyen istasyonun sarı lâmbaları, üşüyen kanapeleri ile sizi başbaşa bırakıyordu. Saatim gecenin onikisini geçiyordu. Tren ikiden sonra gelecekti. İki uyku arasında idim. Öyle zayıf bir ışık altında oturuyorduk ki, kitap okuyamazdınız. Gece ağır karanlığı ile ortalığı doldurmuştu. Paslı demir gibi soğuk bir yayla rutubeti. iyice sarmağa başlamıştı bizi. Kömür cürufu dökülmüş istasyon civarında dolaşmağa başladım. Heybeli köylüler, uykularına yaslanmıştılar. Az ışıkta, yüzlerinde, yüzyılların bıraktığı kırışıklarda uzun çekilerin tanıdık dizelerini okuyordum. Biraz daha uzaklaşınca, istasyonun umutsuz karanlığını geride bıraktım. İlerde bir ateşin etrafında oturmuş insan karaltıları gördüm. Sokuldum onlara. Belki on kişiydiler. İçlerinden birini alnına dökülmüş saçları ile farkettim. Hem saz çalıyor, hem söylüyordu. İlkin halk türkülerindeki yüreği açıp açıp ateş dolduran, insanı Kızılırmak gibi sürükliyen bir Iğdır türküsüne beni mıhladı sandım. Yaylanın ıslak havasında üşümem, titremem durmuştu. Tanımıştım. Yunus Emre yüreğimi sımsıkı tutuyordu. Hemen orada bir söğüte yaslandım. Dinledim onları. İlk kez çocuk gözlerimde yaşayan, çocuk dudaklarımda hecelediğim Yunus, gecenin bu karanlığında bana ışık uzatıyordu. Yedi yaşımın, dokuz yaşımın mavi gökyüzünü. annemin dizinde seyrederken annemden dinlediğim ilk ozan Yunus Emre'ydi. Onunla girmiştim şiir evreninin unutulmaz dizelerine. Trenin büyük gürültüsü olmasa, orada daha nekadar kalırdım, bilemem? Çalı çırpı ile yakılan ateşin kızıllığında seyrettiğim yüzleri oracıkta bıraktım. Yüz yıllardan gelen Yunus'u söyliyen bu yorgun insanlar kimlerdi? Yunus'u orada bırakıp. alelacele bir vagona bindim. Köylülerle bir kompartımana doluştuk. Trenin sıcak atmosferi içinde tahta kanapelerde sarsıntılı bir uyku. bizi alıp götürdü.

Ne zaman Türk Şiiri içinde, büyük bir humanist düşünsem, hep Yunus Emre gelir aklıma. Çağdaş ozanlarımızın pek çoğu onu enikonu incelememişlerdir. Yunus'un adını bilmek, büyük ozanımızdır demek yeter mi? Dünyaya bakmasını öğrenmek, yeni kelime bileşimi kurmak, kendi öz kaynaklarımıza girmekle olur ilkin. Avrupalı şiiri nekadar incelersek inceleyelim, onun verdiği biçime göre bir şiir kurmağa çalışsak bile ortaya çıkan bu şiir, bizim insanların gözlerindeki anlamı veremez bize. Avrupalı şiir, Avrupalı kültür önemlidir. Yararlı sesler, yararlı özler vermez bize demek istemiyorum. Ama bizim özümüz, bizim mayamız. bizim kerpiç duvarımızın insanı, başka bir ulusal bileşim ile yuğrulmuştur. Humanist açıya, kendi ak kâğıdımıza döktüklerimizle, kendi çekilerimizle, kendi folklorumuzdaki seslerle girebiliriz ancak. Bunun için Yunus'u yeni baştan öğrenmeğe başlamalıyız. Yunus Emre bir kalıp değildir. Yunus Emre, onyedinci yüzyıl âşıkı Ömer'in, bir Behçet Kemalin anladığı ozan değildir. Yunusu öğrenmek anlamak başkadır Onun için diz dövmek onun için ağlamaklı seslerle ağıt düzmek başkadır. Yunus Emre, Türk Şiirinin kelime dünyasını, ince iç evrenini kurmuş, ona insansal değerleri koymuş usta bir ozan bizim için. Bir ozanın getirdiklerine bakarken, ilkin şöyle durmalı biraz. Bize bir dünya getirmiş mi? Dünyaya bakmasını öğretmiş mi? Bizi uygarlık katına çıkarırken, nasıl bir evren çizmiş? Hep bunlara bakıyorum ben. Oysa söylenmişleri tekrarlamak, hep bir paralelin çizgisinde yürümek miyop bir gözün bulanıklığında bırakır bizi. Ulusal şiirin koşullarını yaratmak için kaynaklarımızın tel tel verdiği seslere varmalıyız.

Bugün Avrupalı şiirle dopdoluyuz. Bazı ozanlarımız ulusallık çabasına uzak düşmüşlerdir. Bundan ötürü, ulusal şiirin yoğun bileşimini bulmada güçlük çekiyoruz. Folklordan kök almamış bir şiir, insansal değerlerden yoksun kalıyor demektir. Bunun için, Yunus Emre ve ondan sonrakiler, iplik iplik incelenmeli derim ben. Charles Baudelaire ya da Stéphane Mallarméyi epeyce iyi okumuş sanatçılarımız vardır. Ama o ölçüde Yunus Emre'nin getirdiği dünyayı, Pir Sultan Abdal'ın o unutulmaz isyanını, Köroğlunun kurduğu dayatma göçünü Karacaoğlan'ın çiçek çiçek işlediği çekilerimizi derinlemesine bilen ozanlarımız var mıdır? Bunda kuşkuluyum. Yunus bir mistiktir. Ama o ölçüden daha geniş humanist bir görüşle dünyasını getirir bize. Özünde, bileşiminde insansal aşk bir doğa dokusu gibi durur. Bu doğa dokusuna iyice bakmalıyız. Bu doğa dokusunu iyice öğrenmeliyiz. Onun şiirlerindeki derinliğe, söyleyiş güzelliğine yükselebilirsek, bir ozan yaşamına gireriz birdenbire. Yunus'u her okuyuşumda, yeni yeni kıymetler bulurum da, daha önce bunun nasıl farkında olmadım diyerek şaşarım. Her seferinde mavi göğe açılan yada tüm güzellik ve anlamı getiren yeni yeni pencereler bulurum yalnız onda. Yani her okuyuşumda yeniden keşfederim onu.

Öyle sanıyorum ki, şiirimiz yeni bir döneme giriyor. 1966 yılında aydınlık, ulusal yani evrensel ve toplumsal bir çizgiye giriyor şiirimiz. İlkin soyuta yaslanan ozanlara bakın. Bunalımlardan sıyrılmağa başladıklarını göreceksiniz. Daha doğrusu çıkmazda olduklarını anladıklarına dair belirtiler vardır. Sonra ağır baskı koşullarından geçen toplumcu ozanların yeni şiirlerini okuyun. «Çağından haberli olmak» diye birşey var ya, hızla ona, onun atmosferine giriyor ozanlarımız. Ne Nâzım Hikmet şiirini küçültme, ne bizlerin toplumsal şiirimizi yadsımak çabaları bir gerçeğin özüne dayanmadığı için boşunadır diyorum ben. Daha Cumhuriyet döneminin şiiri tartışılmamıştır. Kıymetler gerçek yerine oturtulmamıştır. Yeni yeni başlıyoruz, başlıyacağız bu işe. Anılarla Yunus Emre şiirinin içinden geçip, onun şiir serüvenini anlamak nekadar gerekli bugün diyorum. Yüzyılların ötesinden bir şiir çekisi, yürekli bir ozan çilesi koyuyor karşımıza. Yunus'un rahlesinin önüne oturup, divanına yüz sürerek, halk şiirindeki dünyamızı yeniden öğrenmeliyiz.

ONURUMUZ

Onurumuz
O çok
O dağ

Aç bırakılmışızdır
Ayakta
Uykusuz

Onurumuz
Yıkar duvarları
Girer
Bir uzun ova gibi
Duvarların içine

Dudaklarımızda
Kanarken kan
Değdiririz ellerimizi
Tuzlu denizlerine
Onun

Bir yıldız akar
Çekilir geriye binlerce yıldız
Onurumuz
Siler aydınlığını
Samanyolunun

Yoksulluğumuza
Giydirdiğimiz giysi
Onurumuz

Bozgundu
Çokları bizi kodu gitti
Sığındık
Yırtıcı kuşlar kayalığına

Onurumuz
O çok
O kırıla kırıla
Koruduğumuz

Arif Damar

Heykeller parkı ve çocuk

Çok sonra bir gün
Heykeller parkında bir çocuk
Çorak ve zehirdir anası gülün
Okur, anlar ve şaşar çocuk.

Gene de der ki, hadi konuşun
Alır bir heykel sazını söyler
Hiç gidilmemiş yollar kadar uzun
Hapisler, zındanlar, sürgünler.

Biri de der ki, beni vurdular
Ormanlık bir yerde, ay vardı
Toprak eski, ben yeni ve sular
Akmaz gibi görünürdü de boyuna akardı.

Beni bütün dünya tanır a çocuk
Duymadan öldü baban adımı
Bir çağ yaşadım zehir gibi soğuk
Can suyu ettim şiire kanımı.

Ve işte şimdi bir gül dalında
Bir izde, akılda
Bir atın soluğunda koşu önü
Merhaba diyorum cânım hayata.

Ben bir çan gibi vurdum durdum
Sesim öfke, sesim sevinç, kıyıları döver
Kalktı batak gölden sürüyle kuşum
Benim anama sövdüler.

Ben en baştayım, dağ doruğu, bağımsızlık bayrağı
Vurdum kara balçık ırmağını
İyettim çürüyen kanı.

Yangın ateşiyim ben
Çelik dayanmaz yanar
Tavlanır kara gece
Gittim zincirlerin üstüne üstüne
Bugün Asya'da Afrika'da her ülke
Bir parça Dumlupınar.

Ben bir akar suyum, ben Türk halkıyım
Öldüm öldüm yaşadım
Öldüm öldüm yşattım.

Ben Türk halkıyım
Anayım ana
İtildim kakıldım.

Binlerce heykel içinde bir beni
Çamurdan kardılar
El halkın usta eli
Yıkın beni derim, yıkmazlar.

Çakal biçimindeyim bir saat
Engerek dişinde sarı su
Simsar, satıcı, yıldız körüyüm
Bir başka saat.

Ben ne idiysem oyum her saat.

Son günüydü Yüzyılın
Türk halkı ve bütün dünya
Çiçekler sundular heykellere parklarda
Ve çocuk ışıklar içinde
Heykelli parkta girdi öbür Yüzyıla.

Mehmet Karabulut

Türk Dil Kurumları Yayınları : I

DİL BİLGİSİ

Cevdet Kudret

Türk Dil Kurumu'nun son üç yıl içinde yayımladığı eserlerden çoğunun hep 35 kişilik yönetim ve yürütme kurulu üyelerinin kaleminden çıktığı göze çarpıyor; bunlar arasında da, özellikle, Levend, Dizdaroğlu, Öztelli, Birsel kuartetinin daha çok «icrâ-yi ahenk» eylediği dikkati çekiyordu. Kurum yöneticileri bunu kendileri de bildikleri için, son Kurultay dolayısiyle yayımladıkları gündem ve program broşüründe, üç yıllık yayınları bildirirken, yalnız kitap adlarını verip yazar adlarını gizleyerek, durumu gözden kaçırma yoluna sapmışlar. Ne var ki, komisyon çalışmaları sırasında kitap adlarının karşısına yazar adlarını sıralayarak, yürütme ve yönetim kurulu üyelerinin 21 adına karşılık, dışardan yalnız 8 ada yer verildiğini; hele, «Tanıtma Yayınları» arasında çıkan 8 kitaptan 2 sinin Kurum başkanı, 3 ünün de bir kol başkanı tarafından hazırlanmış bulunduğunu, geri kalan 3 kitaptan ikisinin kol çalışması olduğunu, dışarıya ancak bir kitap verildiğini belirterek, başvurulan alaturka kurnazlığı yermiş, ve, daha önceki Kurultayda karar altına alınan «Bu yayınların (Tanıtma Yayınları'nın) **hazırlanmasında daha geniş bir kadrodan yararlanılması yoluna gidilecektir»** (Onuncu Türk Dil Kurultayı tutanakları, s. 53) buyruğuna uyulmadığını kanıtlariyle (delilleriyle) açıklamış, yönetici kadronun tekelini önleyici tedbirler alınması gerektiğini ileriye sürmüş; memleketimize çok şükür atom bombası düşmemiş olduğunu, söz konusu kişiler dışında da yurdumuzda bilim ve sanat adamları bulunduğunu bildirmiştik. Epey tartışmalı geçen toplantıda, bugüne değin uygulana gelen yönteme göre, kitapları kendileri yazma, kendileri inceleme ve kendileri kabul etme gibi aykırı davranışların böyle bir tekele yol açtığı belirtilmiş, **«Kadı ola dâvâcı ve muhzir dahi şâhid»** dizesini (mısraını) Ziya Paşa'nın bu gibi hâller için söylediği hatırlatılmış, ve, sözü edilen tekeli önlemek için, yönetici kadronun bir dönemde ikiden çok eserinin basılmaması, bu eserlerin de dışardaki bilim adamlarına inceletilmesi gibi çareler, komisyonda oy çokluğu ile karara bağlanmıştı. Gerçekten de, basılan eserlerin çoğu bilim ve sanat bakımından belli bir değer çizgisinin çok altında kalıyordu. Son aylarda basılan **«Dilbilgisi»** kitabı buna örnek olarak alınmış, epey ayrıntılı olarak üzerinde durulmuştu. Komisyon kararı eğer genel kurulca kabul edilseydi, hem daha geniş bir kadrodan yararlanma, hem de gerçek bilim değeri olan eserleri basma olanağı sağlanmış bulunacaktı. Ne var ki, kendini bilmez bâzı kişiler, birtakım yakışıksız davranışlarla, bunun genel kurula duyurulmasını önlemişlerdir. Komisyon çalışmalarında, sözü edilen kitap üzerindeki görüşlerimi —dil devrimine karşı olan topluluklara ve kişilere herhangi bir dedikodu vermemek için— bugüne değin yazmadığımı; Kurum'un bir iç sorunu (meselesi) olarak gördüğüm bu işi ve benzerlerini kendi aramızda çözümlemek için komisyona getirdiğimi; atalarımızın «Kol kırılır yen içinde» sözüne uyarak. kendi yaralarımızı yine kendimizin sağıtmamız gerektiğini söylemiş, ve, açıklamalarımın kişilere yöneltilmiş bir yergi, bir kınama diye alınmamasını; ilerdeki çalışmaların daha titizlikle yapılması için, bunun bir dilek, bir uyarı, bir çağrı diye yorumlanmasını rica etmiştim. Komisyona duyurulan bu dileğin genel kurula duyurulmasını rica etmiştim. Komisyona duyurulan bu dileğin genel kurula duyurulması önlenince, kırık kolun yeni içinden çıkarılıp kamuya gösterilmesinden başka çare kalmadığını üzülerek görüyorum. Bunu yaparken, komisyondaki çalışma arkadaşlarımdan özür dilerim. Fırsat buldukça yazmayı düşündüğüm bu yazılarda, ilk olarak, söz konusu edilen **«Dilbilgisi»** kitabını ele alacağım.

★

Türk Dil Kurumu, bir süre önce bir «dilbilgisi» yarışması açmıştı. Yarışmaya 3 eser katılmış, bilim kurulu bu eserlerin üçünü de yetersiz görerek reddetmiş; buna rağmen, yürütme ve yönetim kurulları, bu eserlerden bir tanesinin bastırılmasına karar vermiştir. Bastırılan eseri yazarının yönetim kurulu üyesi olması dikkati çekmektedir. Dilbilgisi kolu başkanı, «Türk Dil Kurumu Çalışmaları» adlı broşürün 28. sahifesinde bunu şöyle anlatıyor:

«... Yarışmaya katılan üç eser, yargıcılar kurulunca incelenmiş, eserlerde aranan nitelikler bulunamamıştır. Bu durum karşısında...»

«Bu durum karşısında» diye başlayan ikinci cümlenin «her üç eser de reddedilmiştir» diye biteceğini sanırsınız değil mi, Oysa, bakın nasıl bitiyor:

«Bu durum karşısında, Tahir Nejat Gencan'ın eserinin telif ücreti ödenerek bastırılmasına yönetim kurulunca karar verilmiş ve eser bastırılmıştır.»

Yâni, sayın kol başkanı demek istiyor ki, ödülü Tahir Nejat Gencan'a vermek istiyorduk, fakat «yargıcılar kurulu» kitabı yetersiz bulunca, aynı parayı «telif ücreti ödeyerek» verdik.

Yarışmaya katılan öbür yazarlara da aynı işlemin uygulanması gerekirken içlerinden yönetim kurulu üyesi bir arkadaşın yeğ tutulması tepkilere yol açmıştır. Gerçi, buna gerekçe olarak, Gencan'ın kitabının ötekilerden daha iyi olduğu ileriye sürülmekte ise de, bilim kurullarının raporları üzerinde yürütme ve yönetim kurullarının bilimsel işlem yapma yetkileri bulunmayıp ancak idarî işlem yapabileceklerinin gözden uzak tutulmaması gerekirdi. (Eserin yetersizliği bilim kurulu tarafından belirtilmiş —eski deyimle söylemek gerekirse, «tescil edilmiş»— olduğu için, burada kitabın bilimsel niteliği üzerinde durmayacağım.)

İş bununla da bitmiyor, karşımıza başka bir sorun daha çıkıyor : Sözü edilen eser, sayın yazarın uzun yıllardan beri liselerde okutulmakta olan ve Kanaat Kitabevi'nce basılmış bulunan **«Dilbilgisi»** adlı kitabının tıpkısıdır. İki eser, virgüllerine kadar birbirine uymaktadır. Okul kitabındaki **«isim, kelime, eser»** v.b. gibi bâzı sözler, Kurum nüshasında **«ad, sözcük, yapıt»** v.b. sözleriyle değiştirilmiştir. Eserin başında, ortasından, sonundan gelişi güzel alınan şu birkaç örnek, okuyucuyu yeteri kadar aydınlatacaktır:

«Dillerin türeyişi, insan oğlunda en çok merak uyandıran konuların başında gelir. Birçok filozoflar ve dilbilimciler bu meraklı, bu güç bahsi incelemeye, derinleştirmeye çalışmışlar ve türlü kuramlar ileri sürmüşlerdir. Fransız filozofu Jean - Jacques Rousseau (Janjak Ruso 1712 - 1778) bu konuyu açıklamanın güçlüğünü şöyle anlatıyor: (...). Dillerin doğuşu hakkında fikir edinebilmek için hayal ve tasarlama yoluyla en eski çağlara, ilk insanlara kadar ilerlemek gerektir.» v.b... (Kanaat Kitabevi bas., 1965, s. 3)

«Dillerin türeyişi, kişi oğlunda en çok merak uyandıran konuların başında gelir. Birçok filozoflar ve dilbilimciler, bu meraklı, bu güç konuyu incelemeye, derinleştirmeye çalışmışlar, türlü kuramlar ileri sürmüşlerdir. Fransız filozofu Janjak Ruso (Jean - Jacques Rousseau 1712 - 1778) bu konuyu açıklamanın güçlüğünü şöyle dile getiriyor: (....). Dillerin doğuşu konusunda bir kanıya varabilmek için imgeleme ve tasarlama yoluyla en eski çağlara, ilk insanlara dek ilerlemek gerektir.» v.b... (TDK bas., 1966, s. 1).

«SESLER VE SESLENMELER. — Hava titreşiminin kulakla duyulan derecesine «ses» diyoruz. İnsanların anlaşma araçlarından en önemlisinin, gelişmeye en elverişli olanının seslenme olduğunu; dillerin seslenmelerden doğduğunu gördük. İnsan sesi, akciğerden gelen havanın gırtlaktaki kirişleri titretmesinden çıkar. Gırtlağın içinde ikisi sağda, ikisi solda bulunan dört ince ses kirişi var. Ses çıkarmayı isteyince....» (Kanaat K., s. 17).

«SESLER VE SESLENMELER. — Hava titreşiminin kulakla duyulanına «ses» diyoruz. İnsanların anlaşma araçlarından en önemlisinin, gelişmeye en elverişli olanının seslenme olduğunu; dillerin seslenmeden doğduğunu gördük. İnsan sesi, akciğerden gelen havanın gırtlaktaki kirişleri titretmesiyle çıkar. Gırtlağın içinde ikisi sağda, ikisi solda bulunan dört ince ses kirişi var. Ses çıkarmayı isteyince..... (TDK, s. 25).

«SIFAT: Güzel çiçek, kokulu elma, dokuzuncu sınıf, beş lira, şu ev... sözleri birer tamlamadır. İkinci kelimeler isimdir. Birinci kelimeler bu isimlerin :

a) Nasıl olduğunu gösteriyor, yâni niteliyor : güzel, kokulu.

b) Derecesini, sayısını, yerini belirtiyor: dokuzuncu, beş, şu...

Varlıklarını niteleyen veya sayılarını, yerlerini belirten kelimelere SIFAT denir.

Sıfatlar, bu görevleri bakımından ikiye ayrılır : ...» (Kanaat K., s. 106).

«SIFAT: Güzel çiçek, kokulu elma, dokuzuncu sınıf, beş lira, şu ev... sözleri birer tamlamadır. İkinci sözcükler addır. Birincileri bu adların :

a) Nasıl olduklarını gösteriyor, niteliyor: güzel, kokulu.

b) Sırasını, sayısını, yerini belirtiyor: dokuzuncu, beş, şu...

Varlıkları niteleyen ya da belirten sözcüklere SIFAT denir.

Sıfatlar bu görevleri bakımından ikiye ayrılır: ...» (TDK, s. 115).

FİİL KİPLERİNDE ANLAM KAYMASI. — «Dil, gramerden değil, gramer dilden doğar» derler. Pek doğrudur. Kelimeler canlı varlıklar gibidir. Zamanla anlamları da, şekilleri de genişler. Kullanıştan düşen, ölmüş sayılırken yeniden kullanılmaya başlanan kelimeler pek çoktur. Eski, yeni sözlüklerin sayfalarını karıştırırsak bu çeşit kelimelerden bir çoğunu görürüz. Onun için ek, şekil ne olursa olsun, kullanışın kelimeye kazandırdığı anlamı da dikkate almak zorundayız.» v.b... (Kanaat K., s. 221).

FİİL KİPLERİNDE ANLAM KAYMASI. — «Dil gramerden değil, gramer dilden doğar» derler. Pek doğrudur. Sözcükler canlı varlıklar gibidir. Zamanla biçimleri değişir, anlamları genişler. Kullanıştan düşen, ölmüş sanılırken yeniden kullanılmaya başlanan sözcükler pek çoktur. Eski, yeni sözlüklerin yaprakları karıştırılınca bu çeşit ölü sözcüklerden bir çoğuna rastlanır. Onun için ek, biçim ne olursa olsun, kullanışın sözcüğe kazandırdığı anlamı da gözden kaçırmamak zorundayız.» v.b... (TDK, s. 245)

«HAL ZARFI. — Eylemin nasıl yapıldığını, ne hâlde olduğunu belirten zarflardır; çoktur ve çeşitlidir. Anlam ayırtılarına göre başlıcalarını inceleyelim....» (Kanaat K., s. 250).

«DURUM ZARFI. — Eylemin nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu belirten zarflardır; çoktur, çeşitlidir. Anlam ayırtılarına göre başlıcaları şunlardır: ....» (TDK, s. 276)

ÜNLEM. — Bir heyecanın etkisiyle içten kopup gelen; sevinç, korku, üzüntü, acı, şaşma... gibi duyguları canlı canlı anlatmaya yarayan kelimelerdir. v.b... (Kanaat K., s. 283)

«ÜNLEM — Bir heyecanın etkisiyle içten kopup gelen; sevinç, korku, üzüntü, acı, şaşma... duygularını canlı canlı anlatmaya yarayan sözcüklerdir. v.b... (TDK, s. 318).

İki kitap arasındaki bu benzemenin nereye kadar gittiğini merak ettim; baktım, basımevleri dahi aynı imiş: ikisi de «Ahmet Sait Basımevi»nde basılmış. Peki, hiç mi başkalık yok?... Var elbette! Sözgelimi, Kurum baskısının sonundaki **«Düzeltme»** çizelgesi (cetveli), Kanaat Kitabevi baskısında yok... Bunun dışında, Kurum baskısına ufak - tefek bir iki ekleme yapılmış olduğu görülüyor. Sözgelimi, kitabın başına (s. 4) «Dilbilgisi» diye bir paragraf (6 satır); sonuna da «Anlam Bilgisi», «Atalarsözü» ve «Yazın Bilgisi» bölümleri eklenmiş ki, hepsi, 17 sahife tutuyor; bir de, kitabın başlarında yer alan «Tarih Boyunca Türk Diyelekleri» bahsi (3 sahife) biraz değiştirilmiş. Böylece, 412 sahifelik kitabın ancak 20 sahifesinin sonradan eklenmiş ve düzeltilmiş olduğu görülüyor. Geri kalan 392 sahife olduğu gibi aktarılmış. Eklenen «Yazın Bilgileri» bölümünde Türk edebiyatının dalları; hece ve aruz ölçüleri; koşma, kaside, sone v.b. gibi nazım biçimleri konuları kısaca ele alınmışsa da, bunların, sözgelimi «sone» biçiminin, dilbilgisi ile ilişkisi nedir, ben anlayamadım. Bu da ayrı bir konu.)

Yönetim ve yürütme kurullarındaki gramerci üyelerin bunları enaz benim kadar görmeleri gerekirdi. Meslektaşlık çabasıyle birbirlerini destekleyeceklerine Kurum'u destekleyip onun zedelenmesini önleseler daha iyi ederlerdi. Kaldı ki, destekledikleri zatın bilimsel kişiliği, böyle bir çabayı gerektirecek nitelikte de değildir. Söz konusu eserin 19 yıl önceki birinci baskısı incelenecek olursa, yazarın nereden nereye geldiği, bu uzun süre içinde ancak bir arpa boyu ilerleyebildiği açıkça görülecektir. Şu bir tek örnek, konuyu aydınlatmak için yeter sanıyorum :

Batılıların «Kuman» adını verdikleri «Kıpçak» Türklerinin dillerinden yapılan derlemeleri (sözcükler, dualar, bilmeceler v.b.) içine alan **«Codex Cumanicus»** (Kodeks Kumanikus) adlı bir eser vardır ki, «Kuman derlemesi» anlamına gelir. Yazar, kitabının söz konusu olan birinci baskısında Türk lehçelerini anlatırken bu kitaptan da söz açar, şöyle der:

«Konların dilini öğrenen misyoner Komaniküs, bu dilden derlediği şeylerle XIV. yüzyıl başlarında değerli bir dergi vücuda getirmiştir.» (Tahir Nejat Gencan: Yazın Bilgileri ve Tarihsel Dilbilgisi, İstanbul 1947, Ahmet Sait Matbaası, s. 27).

Yazarın kulağını bükmüş olacaklar ki, **«misyoner Komaniküs»ü** sonraki baskılarda kitaptan çıkarmış; Türk diyelekleri bahsini de, üç üniversite hocasının ders notu, makale ve kitabından yararlanarak —yukarda işaret ettiğimiz üzere— ancak TDK baskısında biraz değiştirmiştir (s. 16 - 18).

Bütün bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, bilimsel kişiliği söz konusu dahi edilemeyecek olan yazar, daha önce okul kitabı olarak hazırladığı eserini iki yere birden satmıştır. Kurum'un 20 lira fiat koyduğu eserin Kanaat Kitabevi baskısı bugün piyasada 590 kuruşa satılmaktadır. Aynı kitabın iki yere birden satılması işi, Kurum'u hukuk bakımından birtakım tatsız olaylarla da karşılaştırabilir. Ne var ki, Kurultay sonunda yapılan oylamada, söz konusu kitabın yazarı yeniden yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. Bu da gösteriyor ki, Kurultay'daki ortam, toplumumuzdaki ortamın dışına çıkacak gücde değilmiş daha. Son Senato seçimleri dolayısiyle yapılan bir açık hava toplantısında dinlemiştim: Konuşmacı, A.P. nin olumsuz işlerini köylüye anlatırken, «Petrolümüzü, madenlerimizi yabancılara peşkeş çekiyorlar» deyince, «Ellerine sağlık!» karşılığını almış; tıpkı onun gibi, siz istediğiniz kadar «Aynı kitabı iki yere birden satmış!» deyin; gidip oylarını yine aynı zata veriyor, böylece, «Kesesine bereket!» anlamına gelen bir karşılık vermiş oluyorlar size.. Bu hâl ne zamana kadar sürecek? Baki'nin dediği gibi, «İbret gözünde niceye dek gaflet uykusu?»... Ben umutsuz değilim. Yeni yönetim kuruluna seçilen değerli bir çok üyelerin bu yolsuz gidişi önleyebilecek gücde olduklarına inanıyor, kendilerine başarılar diliyorum.

SÖMÜRGE DEMOKRASİLERİNİN NİTELİKLERİ

Prof. Dr. Cahit Tanyol

«Bir bedende nasıl sâdece bir ruh varsa, bir devlette de bir tek hükmeden bulunur»

Althusius

Bundan önceki yazımızda, «görünmeyen işgal» in girdiği her ülkede bir takım sömürge krallıklar kurduğunu söylemiştik. Bu krallıklar zamanla sömürgeciye yeteri derecede fayda sağlayamadığı an onun halk savunucusu olarak hürriyet ve demokrasi kavramlarıyla ortaya çıktığına kısaca dokunmuştuk.

İşte biz, yerliymiş gibi görünen ve bir çeşit ihraç metaına benzeyen bu yeni hâkimiyet biçimine «sömürge demokrasileri» adını veriyoruz. Gerçekte bu sömürge demokrasileri girdiği ülke halkının keşfedemiyeceği bir yoldan yeni bir sömürme metodundan başka bir şey değildir. Krallıklara ve hatta kukla krallıklara nazaran daha tehlikeli bir takım silâhlarla donatılmıştır. Bu da halk iradesi, özgürlük ve demokrasi kavramlarıdır. Krallık miras yoluyla bir ailenin egemenliği esasına dayanır. Onu halk gözünde halkın kendi iradesi ve kendi özgürlüğü büyüsüyle yıpratmak hiç de güç değildir. Kim bir ailenin, bir sınıfın, bir zümrenin halk iradesi karşısında mantıkî olarak savunmasını yapmaya cesaret eder? Halk iradesi, millî irade gibi kavramlar, Batı ülkelerinden çok, sömürge veya sömürgeleştirilmek istenen ülkelerde bir tabu hâline getirilmiştir. Oysa sömürgeleştirilmiş ülkelerin önemli bir kısmında, Batıda olduğu gibi net bir sınıf ayırımı ve bu ayırıma dayanan gelişmiş bir sınıf bilinci olmadığı için, bu halk iradesi fikri kolayca dokunulmaz bir hale gelmekte ve onun etrafında demagojik bir alan yaratılmaktadır.

Batı emperyalizmi eşitlik ve özgürlük fikirlerine dayanan bu **halk iradesi** ve **demokrasi** kavramını uzun yıllar, kendi ülkelerinde başka, sömürmek istedikleri ülkelerde başka anlamda kullanmışlardır. Hürriyet ve demokrasi, Türkiye gibi devlet bilinci çok güçlü olan ülkelerde silâhsız işgalin görünmeyen bir aracı hâline gelmiştir.

Türk Devletini parçalamak için yüzyıllarca Osmanlı Devlet ricaline iki fikri aşılamaya çalışmışlardır: Bunlardan birisi Rus korkusu, diğeri de barbar ve kanunsuz bir devlet düzeni kurduğumuz vehmidir.

Bizde 1839'da ilân edilen **«Gülhane Hattı Hümayunu»**, bütün Osmanlı Devletini parçalamak ve sömürgeleştirmek için Batının yapmış olduğu ilk resmî aşıdır. Tarihimizde «Tanzimat» adı verilen bu politik olayın dış etkilerle ve belli bir maksatla yapıldığı bugün artık su götürmez gerçeklerden biridir. Devlet idealinin adalet olduğu bir ülkede, tebaasının güya mal, can ve namus güvenliğini korumayı amaç edinen bu Gülhane Hattı Hümayunu, hâlâ tarihimizde uygarlaşmanın ilk örneği olarak gösterilir. O günden beri kafası yarı yıkanmış bir Osmanlı aydını tipi, Osmanlı Devletinin, Batıda olduğu gibi monarşik bir sistem olduğu kanısına saplanmıştır. Gerçi bu, önceleri sırf Batıya hoş görünmek, onların düşmanlıklarını önleyerek yardım sağlamak amacıyla yapılmıştır. Fakat zamanla, Batı emperyalizminin bu telkinleri, tartışılmadan bir kurtuluş kanunu haline gelmiştir. Osmanlı tebaasına eşitlik sağlayan, onlara mal, can ve namus güvenliği getiren bu Tanzimat hareketi, gerçekte ekonomik iflâsımızın ve devleti çökertmenin ilk resmi belgesidir. Bundan sonra bütün hürriyet ve meşrutiyet hareketleri, bu politik gelenek içinde yer almış ve değerlendirilmiştir. Gerçi Osmanlı İmparatorluğunun Batı etkisi dışında kaldığı yıllarda da bir çok ayaklanmalar olmuştur. Özellikle Anadolu bu ayaklanmaların kaynağıdır. Fakat hepsinde sosyal ve ekonomik bir takım nedenler göze çarpar, Padişahlar bu yüzden tahttan indirilir, vezirlerin bu yüzden başları vurulurdu. Tanzimattan sonra artık bir halk ayaklanmasına rastlamıyoruz. Bunun yerine havada bir takım kalıplar, devrim hareketlerinin körükleyicisi olmuştur.

Oysa Osmanlı tebaası, hiç bir zaman can, mal ve namus güvenliğinden yoksun değildi. Batılı anlamda köleliğin olmadığı ve insanların «Osmanlı tebaası» olmakta eşit haklara sahip bulunduğu bir ülkede, mal ve can güvenliğinin yokmuş gibi gösterilmesi sâdece bir hırsızlar sınıfının türemesine ve gittikçe kabaran kapıkulu kadrosunun dilediği gibi çalmasına sebep oldu. Böylece soyguncu ve hırsızların emvali müsadere edilmiyerek miras yolu ile çocuklarına geçmesi sağlandı.

Tanzimat hareketinden kısa bir zaman sonra, Türkiyede ilk defa devlet topraklarını ele geçirmiş olan eşkiya ve zorbalara ellerindeki arazi tapu edilmeye başlandı. Böylece üretim araçları mülkiyeti, kanun garantisi altına alındı. Tanzimatın getirdiği mal güvenliğinden kimlerin faydalandığı ve kârlı çıktığı 1861 tarihinden itibaren açıkça görülür.

Yenilik hareketlerinin nasıl korkunç bir ekonomik çözülüşe sebep olduğunu burada anlatacak değilim. Bu, üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur. Yalnız şu kadarını söylemekle yetineceğim, Türk aydınları şunu açıkça bilmelidir ki, devletin parçalanmasında ve Osmanlı ülkesinin sömürge hâline gelmesinde, Osmanlı — Rus savaşlarından çok İngiltere ile 1838'de aktedilen ticaret anlaşması daha korkunç bir rol oynamıştır. Bu anlaşma Mısır Valisi Mehmet Ali Paşanın tecavüzlerini durdurmak amacıyla, İngilterenin Osmanlı Devletine yapmış olduğu yardıma karşı bir nevi şükran nişanesi olarak verilen imtiyazlardır ki, neticede bir Osmanlı valisini dize getirmek kaygısıyla Mısırın İngilizlere geçmesini sağlamış ve Osmanlı ülkelerinin birer sömürge olmasını sağlamlaştırmıştır.

Bugün nasıl ülkemizde. Amerikalılar sürekli olarak Bolşevikliği ve Rus düşmanlığın sömürerek yerleşmişlerse, Batı emperyalizmi de yüzyıllar boyu böyle bir korkuyu körüklemiş ve devletin gözüne bir duman perdesi indirmiştir.

Asıl garip ve acı olan taraf, Tanzimat devlet ricalinin ileride sömürge demokrasilerine temel hazırlayan bu yenileşme çabalarını Batı emperyalizminin baskısını hafifletmek amacıyla ve bilerek yapmalarına karşılık sonraki kuşakların bunu ciddiye almaları ve kendilerine bunu bir ülkü yapmalarıdır.

Tanzimatın niçin ve hangi sebeplerle ilân edildiğini anlatan şu dikkate değer satırlar bu söylediklerimizi ispata yeter:

«İkinci Mahmut'un son senelerine rastlayan bir günde Padişah, Reşit Paşanın telkiniyle sefirlere «Ben tebaamın müslümanını camide, hiristiyanını kilisede, musevisini havrada farkederim. Aralarında bir başka güna fark yoktur. Cümlesi hakkında adalet ve muhabbetim kavidir ve hepsi hakiki evlâdımdır» diyerek, bu sözlerle Avrupanın takdirini kazanmak ve Kırım muharebesindeki maddî ve mânevî yardıma zemin hazırlamak maddesini onbeş sene evvel kurmuştur.» (Reşat Kaynar, Reşit Paşa ve Tanzimat)

Tanzimat Fermanı hazırlandığı yıllarda Osmanlı Padişahının bu sözlerinde bir yenilik aramaktan çok, bir gerçeğin ifadesini bulmak daha doğrudur. Ama bunu anlamıyanların ve anlamak istemiyenlerin maksadı tamamiyle başkaydı.

Esasen yürürlükte olan ve Padişahın dilinde tekrarından başka anlamı olmıyan bu sözler, o zaman Batılı emperyalistler tarafından alkışlanmış ve Türk Devletinin artık modern ve medenî bir devlet olduğu ileri sürülmüş ve keyfî idarenin ortadan kalktığı gazetelerde yayınlanmıştı.

Hakikat hiç de öyle değildi. Tanzimat ilân edilmeden çok önce, bu prensipler Osmanlı Türk Devletinin temel ilkelerinden biri ve şeriatın prensibi olarak mevcuttu. Batı emperyalizmi bunda samimi değildi, onun amacı Osmanlı — Türk Devletinin diyalektik akışını durdurmaktı. Dünyanın en büyük imparatorluklarından birini kurmuş olan Türk toplumunda devlet bilincini yıkmaktı. Çünkü Tanzimatın ilânına yakın yıllarda İngiliz sömürgelerinde yerli halklar pazar eğlencelerinde bir nişan tahtası olarak kullanılıyor ve Kırım Harbinin başladığı 1853 yıllarında ise Amerikada yerli halk ve köleler bir köpek gibi sokaklarda öldürülüyor ve bunlar hakkında hiç bir işlem yapılmıyordu.

Osmanlı devlet ricali, bunlardan habersizdi. Kendi devletini ister istemez, Batılılara yaranmak için, kötü gösteriyordu. Ve hele Kırım Harbindeki yardımın altındaki korkunç tefeciliği görecek durumda değildi. Vakta ki Lozan anlaşmasıyla Osmanlı borçlarının nasıl, ne maksatla ve ne şartlarla verildiği ortaya çıktı, o zaman elimizin ayağımızın nasıl bağlandığını öğrendik ve ayağımız suya erer gibi oldu. Böylece Tanzimat ricalinin Avrupaya yaranmak ve hoş görünmek kaygısındaki isabetsizlik anlaşılır bir hale geldi.

Fakat İkinci Dünya Savaşı sonunda gözümüze yeniden bir duman perdesi indi. Ve Türk tarihinde yeni bir dram başladı. Bu sefer sömürgecilerin en yamanına, en ustasına çatmıştık. Bu Amerika idi. Amerikanın dilinde insan hakları, özgür milletler, demokrasi ve özgürlük gibi kavramlar vardı. Kendi memleketinde ve yüzyıllar boyu alın teri ve emeğini sömürdüğü siyah ırka insan hakları tanımıyan ve fakat başka ülkelerde özgürlük ve demokrasi şampiyonluğu yapan bir Amerika idi bu. Kendi ülkesinde daha yüzyıl öncesine kadar, kölelerin beyazlar tarafından köpekler gibi sokaklarda öldürüldüğü, kendi yazarları tarafından ortaya atılırken başka ülkelerde eşitlik ve adalet sağlamaya gelen bir Amerika vardı karşımızda. Çeşitli yardım şekilleri icat ederek halkların gözünü boyuyordu ve özellikle çalışmaya bir türlü alışmamış Orta Doğunun kaderci halklarına bu yardımlar üstün bir insanlık sevgisinin görünüşü hâlinde propaganda ediliyordu. Körpe ilkokul çocuklarına Amerika bir velinimet gibi gösteriliyordu.

Gününü gün etmeyi, borç para alarak memur ve ordu beslemeyi bir gelenek hâline getirmiş olan Türk Hükûmetleri için bu yardımlar bulunmaz bir nimetti.

Diğer taraftan, İkinci Dünya Savaşı diktatörlükleri tasfiye etmiş ve savaş Batının iki azılı faşist devletinin yere serilmesiyle sona ermişti. Yer yüzünde diktatörlüklere paydos borusu çalınmaktaydı. Bu ne ile olabilirdi? Elbette ki özgürlük ve demokrasi ile, halk iradesine dayanan hükûmet şekilleriyle.

Türkiyede ülküsünü yitirmiş, Atatürkün çizdiği amaçları - ki esasen yetersizdi -, dejenere etmiş bir Halk Partisi diktatoryası vardı. Bu parti, halka mutluluk getirmemişti. Temeli kurtuluş savaşına dayanan halk devletini kuramamıştı. Atatürk'ün ölümü ile beraber, bir çeşit memur aristokrasisi kurmuştu. Bu aristokrasi, kapitalizmi geliştirme çabasıyla, sömürge demokrasileri için iyi bir ortam hazırladı.

Neydi bu sömürge demokrasileri? Bu demokrasi şeklini Batı burjuva demokrasisinden ayıran bir takım nitelikleri vardı. Bu demokrasi, **mülkiyetin kutsallığı** ve **genel irade** kavramına dayanıyordu. Batıda bunun bir anlamı vardı. Tarihî gelişmesi ve iktidar mücadelesi daima bir sınıf çatışması esasına dayanıyor, üretim araçlarını ellerinde tutanlar ayni zamanda iktidarı da ellerine geçirmek için savaşıyorlardı. 1789 Fransız İhtilâli ana üretim aracı tarım ürünleri olan ve toprağı ele geçirmiş bulunan soylu sınıf ile ticaret ve endüstriye sahip olan burjuva sınıfının savaşmasıydı. Burjuva sınıfları yeni bir hukuk devleti, insan hakları sloganları ile ortaya çıkarak monarşiye karşı bütün sınıfların liderliğini yapmıştır. Devleti ele geçirmiştir. Geniş pazarlara ve ham maddelere ihtiyacı vardır. Bu yüzden devleti ele geçirmesi bir zorunluluktu. Hikâye Batıda böyle cereyan etti

Bizde ise, temelde hızlı bir ekonomik değişme yoktu. Burjuvası olmıyan bir ülkede burjuva demokrasisinin kalıpları savunuluyordu ve hem de burjuva demokrasilerinin biricik tutarlı tarafı olan fikir özgürlüğünü yasaklamak suretiyle.. İktidarın elinde daima önemli bir slogan vardı: Halk iradesi.

Zulmü halk adına işlemek, bir sınıf adına işlemekten daha korkunçtur. Sınıf bilincinin olmadığı ve sınıf çıkarlarının bulunmadığı toplumlarda, halk iradesinden daha korkunç bir terör henüz keşfedilmemiştir. Halk iradesi, iktisaden geri kalmış toplumlarda sömrüge demokrasileri için en uygun ortamı yaratmaya, işbirlikçilerin iktidarını sağlamaya ve ülkenin satılmasına, kiraya verilmesine en elverişli bir kavramdır. Çünkü bu tip ülkelerin aydınları, bilerek veya bilmiyerek, Batı burjuva demokrasilerinin kalıbı içinde sömürge demokrasilerini ve yabancı çıkarlarını savunduklarının farkında bile olmazlar. Bu tip aydınlar için demokrasinin bu türlü henüz keşfedilmemiştir. Demokrasi deyince onlar, bundan adece Batı burjuva demokrasilerini anlarlar. Bizim burada sözünü ettiğimiz sömürge demokrasileri onlar için bir anlam taşımaz.

Bu türden demokrasilerde, ki Güney Amerikada bunun uzun bir tarihi vardır, devlet kadrosu yavaş yavaş yabancıların veya yabancılaşmışların eline geçer. Ordu kısa bir zamanda ülkenin ordusu olmaktan çıkar ve farkına varmadan sömürge demokrasilerini savunan bir ordu haline gelir. Siyasî iktidar, daima yabancılaştırılmış bir idare mekanizması ile ordu arasında el değiştirir ve sürekli hükûmet darbeleri birbirini kovalamalar her iktidara gelen halk adına gelir.

Gözümüzü dikkatle açmamız ve demokrasinin türünü, halk iradesinin ne anlama geldiğini açık seçik görmemiz gerekir. Türkiyenin ne türden bir demokrasiye doğru itildiğini anlamak için, demokrasi ve halk iradesi kavramlarının yeniden ele alınması şarttır.

Bizde aydınlar, hatta sosyalistler ve sosyalist kuruluşa sahip partiler bile farkına varmadan sömürge demokrasilerinin savunmasını yapmaktadırlar. Hemen söyliyelim ki, bu sömürge demokrasilerinin doktrini ve politikası Amerikalılar tarafından icat edilmiş ve bir çok yerlerde uygulanmıştır. Eski sömürgeciler, sömürge halkları uyanacak korkusu ile hürriyet ve demokrasi kavramına pek o kadar iltifat etmemişlerdir. Onlar bu kavramlardan ürkerlerdi. Amerika ise, İkinci Dünya Savaşından sonra Batı sömürgecilerinin korktuğu bu kavramı emperyalizmin yeni bir sloganı hâline getirdi. Özgürlüğü boğan bir halk iradesi fikrini propaganda etti. Etkisi altında bulundurduğu ülkelerde Amerikan düşmanlığını, demokrasi düşmanlığı ile aynileştirdi. Böylece demokrasi ve özgürlüğün siyanet meleği rolüne bürünerek her yerde kendisine yerli ortaklar buldu.

Demokrasi sanılan bu sahte demokrasinin sahteliği iyice anlaşılmadıkça ve Türkiyenin sosyal, politik ve ekonomik yeri, tarihi gelişimi bilinmedikçe, memleketi kurtarma yollarını bulmak mümkün değildir.